

Kristinehamns
Kommun

Översiktsplan 2004

Faktadel

INNEHÅLL

1. KRISTINEHAMN I OMVÄRLDEN	2	9. KOMMUNIKATIONER	42
Administrativ tillhörighet	2	Vägar	42
Funktionell region	2	Järnvägar	44
Sverige 2009 - förslag till vision	2	Kollektivtrafik	45
2. GEOGRAFI OCH HISTORIA	4	Sjöfart	45
Geografiska fakta	4	Telekommunikationer och bredband	46
Förhistorien	4	10. ÄMNET OCH MATERIAL	48
Stadens historia	6	Geologiska förhållanden	48
Bygdens historia	7	Lagstiftning	48
Varnum	8	Bergtäkter	48
Ölme	9	Grusförekomster	48
Visnum	9	Torvförekomster	49
Konsterud	10	11. HÄLSA OCH SÄKERHET	50
Vike	10	Försurning av sjöar och vattendrag	50
Hult	10	Ekologiskt känsliga områden	50
Björneborg	10	Markradon	50
Bäckhammar	11	Tungmetaller	50
Nybble	12	Kviksilver i fisk i Vänern	50
Visnums-Kil	13	Buller	51
Rudskoga	14	Översvämningar	51
3. BEFOLKNINGSFRÅGOR	15	Övriga riskfaktorer	52
Befolkningsutveckling	15	12. TOTALFÖRSVARET	53
4. VÅRD, UTBILDNING OCH KULTUR	17	13. MILJÖER AV SÄRSKILT VÄRDE	55
Vård och omsorg	17	Kristinehamns naturmiljö	55
Förskola/skola	18	Strandområden	58
Kultur- och fritidsverksamhet	20	Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet	59
5. NÄRINGSLIV OCH SYSSELSÄTTNING	22	Ängs- och hagmarksinventeringen	60
Företagsstruktur	22	Myrskyddsplan för Sverige	62
Jord- och skogsbruk	22	Natura 2000	62
Yrkesfiske	22	Våtmarksplan	64
Arbetsmarknaden	22	Kulturmiljöer	65
Pendling	22	Kyrkobyggnader	69
6. PLANER OCH FÖRORDNANDEN	23	Övriga kulturmiljöer	69
7. MARKANVÄNDNING	24	14. MILJÖPOLICY	71
Planlagd mark	24	Fem punkter för Kristinehamns kommun:	71
Allmänna platser	25	15. RIKSINTRESSEN	72
Bebyggelse för permanentboende	25	Vänerkusten MB 4:2	72
Bostadsbebyggelse	25	Naturvård	72
Bebyggelse för fritidsboende	26	Friluftsliv	74
Verksamheter	27	Kulturmiljövård	75
Hamnen	27	Natura 2000	76
Industriområden	27	Transporter - vägar, järnvägar och sjöfart	76
Handel	29	Vindkraft	76
Grönstrukturer - grönområden	30	LITTERATURLISTA/KÄLLFÖRTECKNING	77
Idrott och friluftsliv	31	Fakta- och beslutsdel	77
8. TEKNISK FÖRSÖRJNING	35		
Vatten och avloppsförsörjning	35		
Staden, Björneborg och Ölme	35		
Bäckhammars tätort	36		
Nybble tätort	36		
Avfallshantering	37		
Elförsörjning	39		

1. KRISTINEHAMN I OMVÄRLDEN

Administrativ tillhörighet

Kristinehamn är Bergslagens utpost mot sydväst. Detta har i ett historiskt perspektiv medfört att sjöfart och järnvägs-kommunikationer skapat en industriell struktur utöver den bergslagstraditionella. Kommunen utgör tillsammans med Storfors och Filipstad de östra gränskommunerna i länet och landstingskommunen. Ett flertal övriga regionala funktioner samlas inom läns- och landstingets geografiska område. Värmlands län är i mångt och mycket väst- och sydvästorienterat, vilket innebär att Kristinehamn i ett flertal funktioner utgör yttergränsen för större regional indelning. Exempelvis vägverkets region väst som omfattar ”SNO-länet”. Å andra sidan ingår kommunen tillsammans med 23 Bergslagskommuner i EU:s mål 2 område. Förhållandet att kommunen utgör gränsland för olika intressesfärer medför en viss kluvenhet. Situationen kompliceras ytterligare av att Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län har slagits samman till Västra Götalands län.

Regeringen har tillsatt en kommitté, Ansvarskommittén, som har till uppdrag att identifiera och beskriva de samhällsförändringar som kan leda till behov av förändringar av strukturen och av uppgiftsfördelningen inom staten, kommunerna och landstingen. Även kommun- och länsindelningen skall studeras av kommittén.

Västra Götalands och Skåne län och landsting är sammanslagningar som genomförts som försöksverksamhet. Förutom geografisk sammanslagning har också arbetsfördelningen mellan länen och landstingen (de regionala parlamenten) förändrats. Inom Värmlands län har kommunerna och landstingen bildat Region Värmland som är en indirekt vald församling som förutom det tidigare kommunförbundets och landstingsförbundets uppgifter också tagit över delar av landstingets uppgifter.

Funktionell region

Enskilda människors och företags regionbegrepp utgår från ett ”brukarperspektiv”, där samband mellan boende, arbete, service och handel bildar grunden för upplevelsen av regiontillhörigheten. Historiska och kulturella faktorer spelar härvid en stor roll och har oftast ett starkt samband med kommunikationssystemet.

Under senare tid har regionbegreppet allt mer kommit att förknippas med den senare sortens regionsamband, dvs med ”funktionella regioner”, som inte alltid överensstämmer med den administrativa indelningen. En funktionell region kan vara en flods avrinningsområde, ett kustavsnitt eller områden och orter som ligger i anslutning till en kommunikationsled; en väg eller en järnväg. En ort kan ingå i flera funktionella regioner med olika karaktär och förutsättningar och som kan komplettera och förstärka varandra. En sådan ort visar normalt en hög grad av robusthet gentemot konjunktionsstörningar, och dess näringsliv utmärks ofta av en påtaglig mångsidighet och flexibilitet.

Sverige 2009 - förslag till vision

En av de ledande idéerna i Boverkets rapport Sverige 2010 - förslag till vision är en planmässig förstoring av dagens funktionella regioner. Genom medvetna satsningar på snabba och effektiva kollektiva kommunikationer, främst på järnväg, skall orter som idag har skilda arbets- bostads- och servicemarknader tidsmässigt komma närmare varandra. Härigenom skall dagens arbetsmarknadsområden, som liknas vid avgränsade öar, förenas till sammanhängande stråk av arbetsmarknader. Det mönster som presenteras i skriften täcker in 80% av landets befolkning.

Ett pärlband av städer och större orter skall genom modernisering av infrastrukturen skapas som ger invånarna ett brett utbud av arbetstillfällen i många branscher liksom inom service, utbildning och kultur- och fritidsaktiviteter. För att tillvarata de möjligheter, som dessa nya kommunikationsstråk genererar, föreslås i rapporten att kommuner, regionala myndigheter, organisationer och näringsliv sluter sig samman i sk ”samverkansarenor”, som planmässigt arbetar för att uppnå en optimal utveckling av näringsliv, service och tillgänglighet. För att skapa säkerhet och tyngd i processen föreslås att särskilda ”plankontrakt” utvecklas, vilka kodifierar överenskommelser mellan staten och övriga ingående parter beträffande ansvarsfördelning, planläggning, finansiering etc.

Ett exempel på en samverkansarena är det samarbete som sker mellan kommunerna utefter Inlandsvägen. En samsamarbetsorganisation, Kommuner i samverkan för Inlandsvägen, omfattande kommunerna från Halmstad till Mora bildades 1994 med uppgift att genom utredningar, förslag och information åstadkomma en nödvändig upprustning av vägen och att främja en positiv utveckling för de kommuner som har anknytning till denna. Organisationen framlade i december 1995 en rapport: Allsidig utredning om Inlandsvägens betydelse, vilken lagts som grund för uppvaktningar inför centrala och regionala myndigheter.

I Länsöversikt Värmland ger Länsstyrelsen förslag till visioner beträffande kulturlandskapet Värmland, såsom bebyggelseutveckling, näringsliv samt infrastruktur. Som en röd tråd i översikten löper högt ställda krav på att hänsyn skall tas till ekologiska frågor i all planering, till natur- och kulturmiljöer för att därmed skapa förutsättningar till goda sociala miljöer.

Några exempel på kommunal samverkan:

- Bergslagens Räddningstjänst, kommunalförbund mellan Degerfors, Filipstad, Hällefors, Karlskoga, Storfors och Kristinehamn.
- Inlandskommunernas ekonomiska förening Gullspång-Gällivare
- Samverkansarenan Inlandsvägen syd Halmstad-Mora.
- Turismsamverkan mellan Degerfors, Filipstad, Karlskoga, Kristinehamn och Storfors.
- Kollektivtrafiken i länet i gemensamt bolag för värmlandskommunerna VTAB.
- IT-Värmland.
- Hamnverksamheten i Vänern med samtliga hamnar genom Vänerhamn AB.
- E 18-gruppen som verkar för bättre kommunikationer mellan Örebro och Karlstad.

2. GEOGRAFI OCH HISTORIA

Geografiska fakta

Kristinehamns kommun utgör Värmlands läns utpost mot sydost och inkluderar en omfattande skärgård i Väneren.

Kommunens landareal är 746,8 kvadratkilometer, vilket gör den till den tionde största inom Värmland. Kristinehamn har vattengräns mot Hammarö, Gullspång och Degerfors (Skagern), kommuner och landgräns mot Karlstad, Storfors, Karlskoga, Degerfors och Gullspångs kommuner. Kristinehamn är dessutom gränskommun mot Örebro och Västra Götalands län.

I staden Kristinehamn bor 75% av kommunens befolkning, medan Björneborg, Bäckhammar, Ölme, Nybble och Skottlanda är mindre orter, som tillhandahåller sina omland kompletterande närservice. Kommunen är uppdelad i fem församlingar; Kristinehamn, Rudskoga, Visnums-Kil, Visnum och Ölme.

Inlandsvägen (riksväg 26) genomkorsar kommunen i nord-sydlig riktning, och Europaväg 18 samt järnvägen Oslo-Stockholm (Värmlandsbanan) i östvästlig riktning. Trafikstråken möts i staden Kristinehamn.

Kristinehamn har en lång kuststräcka och en rik skärgård i Väneren. Bland de största sjöarna är Stora och Lilla Älg-sjön belägna i kommunens norra del. De avvattnas genom ån Ölman till Ölmeviken i Väneren. Grytingen och Bergsjön avvattnas mot sjösystemet österut och via Letälven till sjön Skagern i kommunens sydgräns. Lövåssjön och Markvatt-net avvattnas genom Niklasdamsälven till Varnumsviken, medan Vismens och Sälvsjöns vatten når Kolstrandsviken i Väneren via ån Visman.

Sedan medeltiden har vattendragen nyttjats som energikällor för kvarnar och järnbruk.

Kalspolat berg, Baggerud.

Utmed vänerkusten finns en skärgård med klippor och skär av kalkspolat berg. I den södra delen av Kilsviken består den dock främst av en serie ändmoräner, vilka ger denna skärgård en alldeles speciell karaktär. Längs vänerkusten finns det även många mer eller mindre utvecklade strandvallar. Förutom av kustlandskapet ges landskapet karaktär av de uppodlade lerfyllda dalgångarna och de stora skogarna. Det finns inom kommunen även ett flertal stora myrmarker, vilka från början varit mindre sjöar, men som nu vuxit igen.

Förhistorien

Urkristinehamnarna kom till kommunens nuvarande område, när inlandsisen hade dragit sig tillbaka och landet höjt sig tillräckligt för att göra bosättning möjlig. Den äldsta boplatserna, som vi nu känner till, ligger på Labackanäset i Rudskoga socken. Bosättningen ifråga är ungefär 7 000 år gammal. Vår äldsta historia innehåller många frågetecken och de svar som kan ges är ofta långt ifrån säkra och entydiga. En del perioder har av olika skäl inte lämnat några fynd eller fornlämningar efter sig.

Fornminnesinventeringen för den ekonomiska kartan kom på 1960-talet för första gången till Kristinehamnsområdet. Vid det tillfället registrerades 305 fornlämningar på 45 olika platser. Vid denna förstagångsinventering fick man först och främst en uppfattning om vilka förhistoriska gravar som finns. Det visade sig att det finns tämligen omfattande rösestråk längs Väner- och Skagernkusten och en serie sk högrävtäl främst i Visnum, Visnums Kils och Ölme socknar. I stort saknas dock fornlämningar från stenåldern och lämningar från ödelagda gårdar m m. Dessa blev dock föremål för en noggrannare kartläggning vid senare inventeringar.

Registret över fornlämningarna i kommunen omfattar drygt 1 000 platser. Nästan hälften av dem är från historisk tid. Till sådana räknas t ex fångstgropar för varg, offerkast, milstolpar och den stora mängden övergivna torp. Det mesta av kunskapen i Kristinehamnsområdet får härledas till tolkningar av landskap och fornlämningar. En tolkning av materialet blir osäker, eftersom man saknar stöd i större systematiska arkeologiska undersökningar.

Stenåldern

Stenåldersforskningen inom arkeologin täcker en lång tid - från det äldsta människoblivandet fram till dess att människorna börjar använda metaller.

De flesta boplatserna och boplatssfunden från den äldsta stenåldern ligger i anslutning till Väneren eller vid de större vattendragen, som har sitt utflöde i Väneren. Anslutningen till stränderna under detta tidiga skede antyder att fisket troligen var av stor betydelse. Jaktens betydelse styrks också genom fynd av redskap och rester av måltidsben från stenåldersplatser. Sannolikt har jakten haft stor betydelse, men dess relation till fisket är inte klarlagd.

Tillgången på bergarter för redskapstillverkning har också utgjort en förutsättning för stenålderslivet.

De äldsta fynden från stenåldern i Kristinehamn går tillbaka till c:a 6000-3000 f Kr. De äldsta boplatserna i Kristinehamn är den tidigare nämnda Labackaboplatsen i Rudskoga socken (fornlämning nr 16) och boplatzen Svenserud i Ölme socken (fornlämning nr 15). I anslutning till dessa finns boplatser vid Labberud i Ölme socken (fornlämning nr 158 och 161), Mickelsrud (fornlämning nr 147) och Skinnerud (fornlämning nr 76) i samma socken.

Bronsåldern (1800 - 500 f Kr)

Rösen eller ensamliggande stensättningar är gravformer från bronsåldern. Rösen är oftast äldre och det är först under senare delen av bronsåldern som de spridda stensättningarna blir en vanlig gravform.

Rösen kan vara anlagda antingen under den äldre delen av bronsåldern eller senast under den mellersta delen av perioden. De äldsta rösen innehåller ofta stenistor. I Värmland finns kistor i rösen från Vänerkusten och upp till Torsby, dock inget inom Kristinehamns kommun. Den närmast kända ligger i Väse.

Bronsåldersboplatser saknas helt inom kommunen - åtminstone sådana som varit möjliga att identifiera arkeologiskt utan att gräva. Kanske kan bronsåldersboplatser delvis sammanfalla med yngre stenåldersboplatser.

Under förutsättning att gravar verkligen indikerar bosättningar, betyder det att man under en stor del av bronsåldern har använt sig av samma ekologiska område som man gjort under stenåldern. Även under bronsåldern kan det ha funnits en stark kustkultur med goda kunskaper om hur man fick sin utkomst från kustlandskapet.

Bronsåldersrösen, Ryssebo.

Flertalet av rösen och stensättningarna ligger på ej odlad mark. Det är endast i Rudskoga, vid Gottbol/Ugglebol och Frosterud, och i Varnum vid Sundby, som rösen ligger i direkt anslutning till åkermarken. Detta tycks gälla även för Ölmetrakten, även om det där är svårare att avgöra vad som var land eller vatten vid tidpunkten, då rösen och stensättningarna anlades.

Järnåldern (500 f Kr - 1050 e Kr)

Under den tidiga järnåldern sker två förändringar, som har stor betydelse. Dels att jordbruket och boskapsskötseln sprider sig och dels att man börjar använda järn i mycket större utsträckning. I Kristinehamn finns en järnframställningsplats i Rudskoga. Den tidiga järnåldersbebyggelsen i Kristinehamn är knuten till tre platser, Ölme, Varnum och Visnum tillsammans med Visnums-Kil. En markant förändring av levnadsförhållandena skedde i stora delar av Skandinavien under den äldre järnåldern. Ett uttryck för dessa förändringar är ett betydligt fattigare gravskick än tidigare. En omläggning av jordbruket skedde till mera fasta bebyggelselägen med högre grad av fastboende på väl avgränsade gårdar, vilket medförde att man började begrava sina döda på gravfält.

I skogen öster om Revsten finns två mycket vackra domarringar och en tredje finns vid Kampavall vid Boåsen. Det märkliga är deras läge djupt inne i skogen långt bort från både nutida och forntida bebyggelse.

Järsbergsstenen.

Runstenen vid Järsberg är en av landets märkligaste fornlämningar. Den dateras till 500-talet e.Kr. och upptäcktes vid jordbruksarbete 1862. Vid fornminnesinventeringen påträffades två fornborgar. Den ena är belägen i Varnums socken, norr om Östervik (fornlämningsnr 53) och den andra i Rudskoga socken vid Brotorp (fornlämningsnr 99). Båda borgarna har anknytning till järnåldersbygder.

Inom Kristinehamn finns två mera betydande järnåldersbygder. Den ena är belägen i Visnum/Visnums-Kil och den andra i Varnum/Ölmeområdet. Utifrån höggravfält har man beräknat att det fanns 11-13 gårdar i varje område.

Höggravfälten i Kristinehamns kommun består av drygt sextio fornlämningar. Det största ligger vid Kilsby i Visnum-Kils socken. Företrädesvis består fälten av högar och övertorvade stensättningar.

Medeltid

En utveckling mot ett modernare jordbruk började under järnåldern, men först under den äldre medeltiden tog den verkligt stora kolonisationen fart i Kristinehamn. De 25-30 gårdarna i kommunen ökar till knappt 100 år 1540, då de också registrerades i Gustav Vasas jordebok. Den stora kolonisationsvågen ligger främst i perioden 1050- 1350.

Medeltiden är således en mycket dynamisk period, som till stor del infaller mellan två historiska källmaterial nämligen det arkeologiska källmaterialet i form av gravar, och det historiska källmaterialet i form av brev, gåvobrev och andra äganderättshandlingar.

Den växande ekonomin innebar att förändringar kom att äga rum i området i slutet av denna dynamiska period. Utökat ägande innebar att olika maktstrukturer byggdes upp liksom även ett intresse av att försvara och utöka redan uppnådda positioner. Ett uttryck för dessa förändringar var tillkomsten av borgen på Saxholmen.

Torpinventeringen

På garnisonens övningsområde har ett 40-tal torp och fornlämningar kartlagts. Förhoppningen är att samtliga skall restaureras, skyddas och bevaras. I nuläget är 10 st torplämningar framtagna och restaurerade. Skog, sly och gräs har röjts bort för att få fram husgrunder, källarruiner, tomtgränser och andra lämningar. Tidsenliga staketgårdsgårdar har byggts upp runt en del av torpen. Historik och forskning har även gjorts om människorna som verkat och levt här. 19 st ruiner har röjts fram ur slyn och försetts med namnskyt. Bland lämningarna kan nämnas Skogshult (fornlämningsnr 142), Bitas (143), England (149), Vägtorpet (179) samt Ryssland (180).

Stadens historia

Ursprunget till Kristinehamn var en mötesplats, där många människor passerade, bl a på Letstigen, som var den gamla farleden mellan Norge och landet öster om Väneren.

Under 1300-talet fanns det inte mycket bebyggelse runt mötesplatsen, som kallades Bro. Bofast befolkning fanns bara i några få gårdar. Under 1400 och 1500-talen började jär-

net dirigera utvecklingen i östra Värmland. Ett stort antal hyttor växte fram och de styrande riktade sina blickar mot denna del av landet.

Hertig Karl fann på 1570-talet att Bro vid Varnans mynning var en lämplig plats för järnbruk med utskeppningshamn. Järnbruken kom dock i huvudsak att lokaliseras till andra orter närmare malmen, men som utskeppningshamn fick Bro stor betydelse.

Redan 1582 var det aktuellt att ge Bro stadsprivilegier. Detta gick dock av olika skäl om intet. Stadsprivilegierna utfärdades sedermera den 29 oktober 1642 av drottning Kristinas förmyndarregering. Dessförinnan hade Bro utvecklats till en betydande marknadsplats, som statsmakten låtit inhägna med staket för tulluppbörd.

En viktig marknad i Kristinehamn var Fastingsmarknaden. Den pågick minst åtta dagar och hade stor ekonomisk betydelse för hela västra Sverige, men också för Europa, då det var här som järnpriset fastställdes.

Hamnen

Med pråmar via sjösystemet och med häst från Sjöändan fraktades det betydelsefulla järnet till Kristinehamns hamn. Härifrån transporterades det vidare över Väneren mot Europa.

Hamnen fortsatte att vara en viktig del av staden, men 1916 räckte den inte till kapacitetsmässigt och flyttades därför ut till nuvarande läge. De sanko och invallade Broängarna fylldes ut och den gamla vassviken förvandlades till industriområde.

Mastmagasinet, gamla hamnen.

Bränder förändrar staden

När staden bildades utstakades en stadsplan med rektangulära kvarter, lätt anpassade till älvarnas sträckning.

Staden har härjats av ett flertal bränder. Tre av dem - 1777, 1804 och 1893 - hade förödande verkan. Vid återuppbyggnaden följdes den gamla rutnätsplanens strukturer i detalj, dock vidgades gaturummen något.

Efter den senaste branden uppfördes snabbt nya byggnader. Många av dessa är idag borta. Andra äldre hus finns dock kvar. Exempel på dessa är rådhuset från 1805, stadshotellet från 1878, Wahlundsgården, vars nuvarande huvudbyggnad uppfördes 1806, samt byggnadsminnet Nordenfeltska.

Järnvägen

Under mitten av 1800-talet fick sjöfarten ett uppsving och järnvägen sitt genombrott. Som en av de första järnvägarna i landet byggdes spåret mellan Kristinehamn och Sjöändan 1849. Den underlättade järnets transport till järnvägen och hamnen och bidrog till att Kristinehamns Jernvägs Aktiebolag, sedermera KMW, startades. En betydande varvsindustri utvecklades och det anrika Broströmsrederiet föddes med galeasen Matilda.

Bilismen

Efter industrialismens genombrott accelererade utvecklingen snabbt. Efter andra världskriget ”exploderade” bilismen. Under två decennier pågick diskussioner om hur samhället skulle disponeras fram till sekelskiftet.

Bilismen utgjorde både ett hot och en möjlighet. Det stod klart för politiker och planerare att den dåvarande infrastrukturen inte skulle klara bilismens anstormning, vad gäller gator, vägar och parkeringsplatser.

I 1960 års generalplan fastställdes den ringleden, som skulle avlasta de centrala delarna från trafik. Detta var ett mycket stort ingrepp i stadens struktur, som också skapade turbulens vid genomförandet. 25 år efter generalplanens fastställelse, var ringleden färdigbyggd.

Generalplanen tog inget fast grepp om den centrala tätortskärnan utan hänvisade till en cityutredning från 1946. Trafikfrågor i samband med bilismens hastiga utveckling och den pågående strukturomvandlingen inom affärlivet gjorde dock denna utredning inaktuell. Därför startade arbetet med att ta fram en principlösning för hela den centrala delen.

Principlösningen skulle visa:

- trafikens ordnande
- förslag till affärskärnans avgränsning med hänsyn till goda miljö- och trafikförhållanden samt
- delvis ny användning av kvarteretsmark.

Generalplan för stadens centrala delar antogs 1963 och sammanfattades i följande huvudpunkter:

- a) Koncentrera affärsbebyggelsen till kvarteren utmed Kungsgatan och avgränsa dessa mot övriga bostadskvarter, som kräver lugnare miljö.
- b) Befria affärskärnan från icke önskvärd genomfartstrafik och skapa förutsättningar för genomförandet av gånggator på Kungsgatan och vissa övriga affärsgator.
- c) Reservera mark för cityparkering nära affärskärnan.

- d) Frilägg Varnan och Lötälven genom grönområden, befria torget från bilparkering och anvisa i övrigt plats för allmänt och kulturellt ändamål

Planen medförde det första ingreppet och förändringen av 1642 års stadsplan i och med att Assemblégatan byggdes. Detta gjordes för att avlasta Kungsgatans angöringstrafik mot planerade parkeringsplatser och därmed skapa möjlighet för en gånggata.

Genomförandet har i stora delar varit planen trogen. De sista byggstenarna håller just nu på, efter över 35 år, att läggas på plats genom Kungsgatans omvandling till gånggata.

De kommunövergripande planer, som fastlagts efter 1963, har i stort sett bara konserverat den fastlagda strategin under efterkrigstiden och stadsområdet har arealmässigt utökats på ledig mark.

Kungsgatan enligt 1963 års Generalplan.

Bygdens historia

Stadens historia har egentligen sin början i bygderna runt staden. Här på landsbygden bildades bondbyar eller bruks-samhällen och här bodde förfäderna till dem, som sedan kom att flytta in till den växande staden.

Utvecklingen har lett till att Kristinehamns stad idag har betydligt större befolkning än vad kommunens landsbygdsområden har. Flera tusen personer bor dock fortfarande utanför staden - i byar, samhällen eller enskilda hus. Runt de större samhällena finns fortfarande affärer, skolor och andra serviceinrättningar, även om många landsbygdsboende idag pendlar till andra orter för att arbeta finns en del arbetstillfällen också utanför själva staden.

Antal invånare på landsbygden i Kristinehamns kommun (2003-01-01):

Ölme	1 274
Kristinehamns församl.	1 182
Visnums-Kil	269
Rudskoga	715
Visnum	2 553

I Visnum ingår:

Björneborg	1 259
Bäckhammar	423
Nybble	148
Vike	247

Varnum

Mitt i det område, som en gång var Varnums socken, låg på medeltiden byn Bro. Här bildades år 1642 staden Kristinehamn.

Omkring 1540 beräknas det ha funnits drygt 20 gårdar i Varnum, vilket kan jämföras med Ölme, som då hade minst 44 hela hemman. 1997 bodde cirka 1180 personer i det område, som skulle kunna kallas Varnum, d v s utkanterna av Kristinehamns församling. Varnum var egen kommun fram till sista december 1950, då den inkorporerades i Kristinehamns stad.

Två gårdar i Varnum har varit centrala punkter i bygden. Den ena är Järsberg, som omtalas som kloster gods i skrifter från 1268. Den andra är Gustavsvik, som från början hette Vik, och som finns nämnd tidigast 1425. Vik delades så småningom i norra och västra Vik. Västervik kom att bli en större gård, som efter ett besök av konung Gustaf III år 1772 bytte namn till Gustavsvik.

Ett annat besök som haft betydelse var överstelöjtnant George Adlersparre övernattning, på väg mot Stockholm för att delta i revolutionen mot kung Gustaf IV Adolf. Han förälskade sig i husets dotter och gifte sig med henne ett halvår senare. Parets son Rudolf Adlersparre lät åren 1870-1871 bygga Österviks kapell, där en skola med Sveriges första skolbespisning startades.

Renovering av flygel, Gustavsviks herrgård.

Gustavsviks huvudbyggnad brann ner 1967. De två flyglarna har under de senaste somrarna varit under reparation genom byggnadsvårdsläger i regi av Svenska föreningen för byggnadsvård.

Bro gård är en annan viktig gård i Varnum. Den omnämns första gången 1307 och blev så småningom kungsgård, ett centrum för kronobruken i Östra Värmland. Bro gård låg där idag Nordenfeldtska huset på Norra Hamngatan är placerad.

Kyrkan

Varnums socken nämns i en handling från 1362. Det är troligt att det fanns en kyrka här redan då. Med säkerhet vet man dock att det i Varnum fanns en skridkyrka under 1500-talet. År 1642 flyttades kyrkan från sitt läge vid älven Varnan norr om nuvarande Gamla Kyrkogatan. Här fanns också en kyrkogård och att döma av de gravar man funnit, har området använts som begravningsplats sedan 1000-talet.

Kyrkan flyttades till en tomt, som man trodde skulle komma att ligga utanför den planerade stadens gräns. Det visade sig dock att staden blev större. Kyrkan hamnade därför inom dess gränser - på nuvarande Brogårdsskolans tomt. Denna kyrka kom efter många diskussioner att användas gemensamt av socknen och den nya staden.

Nuvarande kyrka byggdes åren 1846-1858 och den gamla träkyrkan revs 1859. Församlingen heter idag Kristinehamns församling.

Utveckling

Då järnmalmsfyndigheten i Östra Värmland började bearbetas innebar det en grund för hela denna bygds utveckling. Utvecklingen stöddes också av kung Gustav Vasa och hans son hertig Karl. De önskade att utskepningen av järn i större utsträckning skulle förskjutas från östkusten till västkusten och ansåg att orten Bro med sin skyddade hamn passade bra in i dessa planer. Konungen och hans son anlade även ett antal kronobruk i östra Värmland, bl a i Bro och vid Niklasdamälven.

Bruken hade betydelse för bygden på olika sätt. Under åren 1770-1870 förvärvade Björneborgs bruk i Visnums socken praktiskt taget alla gårdar i södra delen av socknen Varnan. Under slutet av 1800-talet gjorde dock brukets ansträngda ekonomi att gårdarna såldes.

Vägar och järnvägar

En av landets första järnvägar byggdes mellan Sjöändan och Kristinehamn. Den invigdes 1849 och användes för att frakta järn, som via sjösystemet kom från Bergslagen.

Järnvägen mellan Laxå och Kristinehamn färdigställdes 1866. Periodvis arbetade över 4 000 man på detta järnvägsbygge. Landskapet förändrades påtagligt, då den linjeraka och höga järnvägsbanken byggdes. Fornminnen utplånades, gårdars markarrondering omskapades, vattendrag och vägars lägen i terrängen ändrades.

Letstigen gick på medeltiden från Närke och Åtorp, via Vall i Visnum, genom Varnum. Den väg som idag går i sydnordlig riktning genom Varnum är väg 26, vilken stod färdig 1965. Liksom järnvägen förändrade landsvägen terrängen och naturligtvis också människors möjlighet att förflytta sig längre sträckor.

Mycket har påverkat utvecklingen av Varnum och medverkat till hur bygden ser ut idag. Fortfarande finns här ett antal gårdar med jordbruk. Liksom i övriga delar av kommunen har dock gårdar slagits samman och den arbetsföra befolkningen finner numera sitt levebröd i huvudsak i staden, där även skolor och affärer är belägna.

Ölme

Ölme var under medeltiden en mycket betydelsefull bygd. I början av 1500-talet tror man att det fanns c:a 45 gårdar i Ölme, mot endast 23 i Varnum, vilket säger något om var centrum låg innan Bro kom till.

Numera räknar vi inte bygdens storlek i gårdar utan i antal invånare. På 1930-talet bodde c:a 2000 personer i Ölme. Under 1940-talet lämnade många bygden och invånarantalet var nere under 1100 personer. Senare byggde många barnfamiljer hus i stationsområdet, sommarstugor blev fasta bostäder och invånarantalet ökade igen. Idag har Ölme församling 1300 invånare, varav 200 i stationsområdet.

År 1863 avskaffades beteckningen socken och man började istället tala om församling och kommun. Ölme var egen kommun fram till 1951. Därefter lades Ölme och Väse kommuner samman till en kommun. 1970 delades denna kommun. Ölme kom att tillhöra Kristinehamn och Väse Karlstad.

Landsbygd

Ölme kan indelas i två områden - ett bergslagsområde och ett vänerområde. På bördig sjöbotten längst i söder ligger än idag ett flertal stora gårdar, medan det i de norra skogsområdena har funnits många torp, men fortfarande är mer glesbefolkat än i söder.

Många småbönder runt Väneren har haft fiske som bisyssla, men ända in på 1950-talet bedrevs yrkesfiske till exempel på Hornön. Den nyfångade fisken fraktades med båt, senare även med bil till Kristinehamn och Fisktorget.

Träfors kvarnar antas ha varit de första vattenverken i kristinehamnstrakten. Ursprungligen var det tre forsar, därav namnet Treforsen. En av kvarnarna i dessa forsar - Träfors kvarn - drivs till viss del än idag. I Svenserud strax norr om Träfors fanns en tid en hammarsmedja.

En av de större gårdarna i södra Ölme var Lundsholm, som år 1645 erhöll säteriprivilegier. Gården kom senare att användas som fattiggård och ålderdomshem.

Samhället

När järnvägen byggdes "placerades" tätorten Ölme. I början av 1900-talet påbörjades byggandet av ett villasamhälle.

Under åren har i Ölme funnits olika näringsrörelser, förutom jord- och skogsbruk. En tid fanns sex butiker i bygden. Här har även funnits taxi, bussbolag, mejeri, smedja, slakteri, snickerier, café, åkerier och militär flygplats. De flesta av rörelserna var stationerade till Broby norr om stationsområdet. Vissa verksamheter finns kvar än idag.

Ölme kyrka.

Kyrkan

Den första kyrkan i Ölme kan ha varit en träkyrka byggd redan under 1100-talet. Mera säkert är att det under 1300-talet uppfördes en mindre stenkyrka, som sedan byggdes om flera gånger. Tornet, byggt 1662, kom att bli en del av den kyrka, som byggdes 1787 och som ännu står kvar.

I Ölme kyrka hänger en tavla, som föreställer Saxholmens borg. Här finns också en dörr, som en gång suttit i en byggnad på Saxholmen.

Skolan

Den första skolmästaren i Ölme anställdes 1785. Undervisning bedrevs i flera byggnader. Barn samlades också i hemmen för att periodvis få åtminstone några dagars skolgång.

Under 1940-talet fanns i Ölme sju skolhus. År 1985 stod en ny modern skola färdigbyggd i stationsområdet. Där undervisas idag c:a 125 barn i klasserna 1-6.

Visnum

Visnums socken omtalas redan omkring år 1250 och senast vid denna tid bör en kyrka ha funnits här. Idag finns två kyrkor i Visnums församling; Visnums och Björneborgs. Nuvarande Visnums kyrka byggdes 1733 och ersatte en träkyrka från 1300-talet. Björneborgs kyrka invigdes så sent som 1956.

Genom Visnum passerade flera gamla vägar. Allfarvägen till Norge hade två förgreningar, som möttes vid Vall i Visnum. Den ena ledde från Västergötland över Gullspång och

kallades Västgötavägen. Den andra ledde från Närke över Riseberga kloster och Skogsbo pilgrimskapell vid Letälven och kallades Letstigen.

Gården Vall, där de gamla vägarna möttes, är mycket gammal. Riddaren Hemming Hemmingsson gav den till Riseberga kloster år 1252 i utbyte mot Nynäs i Visnums-Kil. Ytterligare gamla egendomar med betydelse för bygdens historia är t ex Sommersta, som skänktes till Riseberga kloster år 1268 samt Säby och Krontorp. Här finns också många andra gårdar, torp, bondbyar och fiskarestugor samt Hulths hamn, som en gång var mycket betydande för traktens sjötransporter.

Under senare år har några villasamhällen vuxit upp i Visnum. Björneborg har byggts upp runt Björneborgs bruk och järnverk. Bäckhammar har vuxit i samma takt som pappersbruket och intill herrgården Säby har samhället Nybble vuxit fram.

Konsterud

Konsterud bebos idag av 60 personer, varav många är yngre familjer. Tidigare fanns många arbetstillfällen i Konsterud, bl a på Konsteruds Ångsåg snickerifabrik och hyvleri (c:a 60 anställda). Här låg också en järnvägsstation, post, affär, träkolsframställning och slakteri. Torvindustrin från 1907 drivs fortfarande, nu i regi av Krontorps Gård.

Vike by.

Vike

Vikebygden ligger en dryg mil söder om Kristinehamns stad. I själva byn ligger gårdarna tätt och längs Vänerns strand finns många sommarstugor, medan det i skogstrakterna är mer glest mellan husen.

I Vike med omnejd bor idag c:a 250 personer. Här finns fortfarande lika många mjölkkor som för 40 år sedan - 160 st. Tidigare hade varje gård fyra kor vardera, numera är det endast två gårdar kvar, som ännu har mjölkproduktion. Inga fastigheter står tomma och ej heller ligger några jordbruk i träda. Gårdar har slagits samman, mark arrenderats ut till grannar och några bostadshus är nybyggda.

Utveckling

Under 1800-talet och 1900-talets första hälft fanns ett sjuttioal torp och backstugor i Vike. Några finns kvar, vissa har flyttats till annan plats i trakten eller till stan. I byn har många hantverkare levt, t ex smeder, snickare, sadelmakare och stenhuggare.

Det fanns två vädersågar i Vike by. Den sista blåste ner 1888, byggdes upp några år senare i Hult, men revs 1913. Fram till 1961 fanns postkontor i Ljunggården. Den sista lanthandeln brann ner 1962.

Skolundervisning har bedrivits i flera gårdar samt i Ljunggårdens soldattorp. På 1850-talet gick drygt 100 barn i den skola som lades ner 1958. Idag går Vikes barn i Kärrs skola i Visnums-Kil. Den gamla skolan lades ner 1959 och har nu blivit församlingshem.

Vike har många aktiva invånare, vilka deltar i flera av traktens föreningar, t.ex. byalag, missionsförsamling, båt- och badklubb, tennisklubb och ett föräldrakooperativt daghem.

Hult

Hemmanet Hult, i västra delen av byn Vike, nämns i handlingar första gången år 1550. Hulths hamn blev i mitten av 1600-talet bihamn till Kristinehamns hamn.

År 1811 började Carl Fredrik Hammarhjelm, ägare till Krontorps bruk, att bygga ut Hulths hamn. Han anlade även körvägen från stora landsvägen Kristinehamn-Mariestad till Hult. Hulths hamn förvandlades till en viktig utskeppningshamn för kringliggande järnbruk.

I mitten av 1800-talet arbetades för ytterligare utbyggnad och man försökte skapa intresse för en järnväg från Köping till Hult. Arbetet kom i gång, men lades ner p g a bristande ekonomi. Banan drogs istället till Otterbäckens hamn. På 1830-talet startade diligenstrafik mellan Kristinehamn och Örebro. Denna passerade Hult, där det fanns ångbåtar som gick till både Göteborg och Stockholm.

Hamnens nedläggning

Järnutskeppningen vid Hult upphörde troligen c:a 1870. Bäckhammars Bruk anlätade dock hamnen fram till 1940, då all skeppsfart härifrån upphörde.

Vid Hult låg ett båtbyggeri enligt de äldsta bekräftade uppgifterna från 1813. Varvet antas ha lagts ner 1859.

Gården Hult drivs idag som ett rationellt jordbruk med mjölkproduktion. Vid hamnen har Visnums missionsförsamling ett populärt sommarhem.

Björneborg

Björneborg är beläget en dryg mil sydost om Kristinehamns stad. Samhället med omnejd hade 1997 c:a 1450 invånare. Björneborg hör till Visnums församling och tillhörde en gång Visnums kommun. Under perioden 1948-1954 var Björneborg ett eget municipalsamhälle, d v s hade ett visst självstyre.

Björneborgs Jernverk

Björneborgs bruk omnämns i Visnums dombok redan 1656. Brukets grundare Olof Person, borgare från Kristinehamn, anlade även andra bruk runt Kristinehamn.

Björneborg kom så småningom att ägas av släkten Nordenfeldt. År 1893 dog Olof Nordenfeldt d. y. Två år senare såldes bruket till Bofors-Gullspång och bolaget Björneborgs Jernverks aktiebolag bildades. Järnverket kom att byta namn och ägare flera gånger. Under 1980-talet såg verkets framtid oviss ut. Sedan nuvarande ägare, det norska företaget Scana Industrier AB, köpte Björneborgs järnverk 1993 har dock utvecklingen varit positiv.

I slutet av 1940-talet arbetade 725 personer i järnverket. 1998 är antalet c:a 250. Många björneborgare arbetar idag i närliggande tätorter.

Arbetarbostäder, Björneborg.

Samhället

Kring 1900-talets början byggdes flera arbetarbostäder i Björneborg. Några av dem finns ännu kvar. Idag består Björneborg framför allt av villabebyggelse. Några av villorna ligger på Skogsvik, en udde i Vismen, där en gång borgmästare Nordenfeldt från Kristinehamn hade sin magnifika sommarvilla och där Björneborgs första butiker växte upp.

Under 1900-talet tog handeln i Björneborg fart och vid 1940-talet fanns ett tjugotal butiker av olika slag i orten. 1998 återstår livsmedelbutik, tobaksaffär, pizzeria, bensinmack och ett postkontor samt folktandvård och vårdcentral.

Tågförbindelsen Hallsberg-Karlstad passerar genom Björneborg. Denna bandel invigdes 1866. Tåget gjorde uppehåll för på- och avstigning in på 1980-talet.

Skolan

Björneborgs första skolundervisning började, i ringa omfattning, i den lilla stugan Knipinge väster om järnverket samt i torpet Västerås, som byggdes 1843. Fram till 1870-talet var skolan ambulering mellan Björneborg och Krontorp eller Jonsbol.

År 1875 lät brukspatron Olof Nordenfeldt d. y. uppföra en skola för bruksbarnen i Björneborg. Omkring 1920 byggdes ytterligare en skola. Den skola Nordenfeldt uppförde flyttades på 1950-talet närmare bruket och idag används den som bruksgård och museum.

Fritid

I Björneborg fanns flera aktiva idrottsföreningar. Brottarklubben, som bildades 1928, danade många duktiga brottare, vilka deltog i den svenska eliten.

Den första festen i nuvarande Folkets Park hölls 1939. Björneborgsparken har varit vida känd, dragit mycket publik och gästats av många kända artister. Idag satsar parken mer på familjeprogram och Folkets Hus (Borgen) inbjuder bl a till samlarmässor av olika slag.

Under 1890-talet byggdes i Björneborg både missionshus och metodistkapell, men en statskyrka saknades. Gudstjänster hölls dock i skolor, i IOGT-lokalen och i missionshuset. 1956 invigdes dock Björneborgs kyrka, som är belägen vid samhällets västra infart.

Björneborgs Hembygdsförening bildades 1986. En av anledningarna var att en stor samling museiföremål behövde förvaltas. Idag finns de 700 föremålen i det museum, som byggts upp på andra våningen i Bruksgården.

Bäckhammar

Ett par mil söder om Kristinehamns stad ligger Bäckhammar. Samhället har byggts upp kring ett bruk med ursprung i 1600-talet. Bruket är världens äldsta nu verksamma producent av oblekt sulfatmassa. I samhället bor c:a 400 invånare.

Krontorp

Stor betydelse för Bäckhammars tillblivelse har Krontorp, som ligger strax norr om Bäckhammars samhälle. Gårdens namn nämns i handlingar från 1539. Från början var egendomen ett kronotorp och således inte en stor gård. År 1682 fick dåvarande ägaren tillstånd att anlägga en stångjärns hammare i gårdens närhet.

Ett tiotal år senare anlades Bäckhammaren vid hemmanet Bäck och ytterligare tre år senare Sjöhammaren. Anläggningen kom så småningom att kallas Krontorps stångjärnbruk och fick i början av 1800-talet namnet Krontorpsverken.

År 1871 lades järnbruket ner på grund av dålig lönsamhet. Istället startades tillverkning av natronmassa. Bruket följde väl med i den tekniska utvecklingen, vilket innebar stora investeringar som dock även ledde till några konkurser.

År 1906 såldes Krontorps gods och skildes från bruket. Gårdens sista mjölkkor såldes under 1950-talet och nuvarande ägare bedriver bl a jord-och skogsbruk samt torvbrytning.

Bäckhammars bruk

År 1950 köpte direktör Carl-Bertil Nathhorst och doktor Victor Hasselblad (mest känd för sin kamera) Bäckhammars Bruk AB- tillverkare av pappers- och sulfatmassa. De gjorde stora, väl genomtänkta investeringar, som anses ha lagt grunden för det moderna Bäckhammar. År 1969 köptes bruket av Vänerskog, som under några år byggde ut. 1981 gick Vänerskog i konkurs och bruket köptes direktör Ingemar Pettersson (avliden 1999) och drivs idag vidare av familjen. Idag är företaget mycket lönsamt och det har gjorts stora investeringar, bl a på miljöområdet. Bruket har idag 270 anställda.

Bäckhammars bruk.

Samhället

I närheten av Bäckhammar och Krontorp låg statarlångor och arbetarbostäder. Det stora villasamhället växte fram under 1950-talet, då arbetare på bruket byggde här.

Det fanns flera butiker i bäckhammarstrakten – i Torpa, Långerud och i samhället. I byggnaden intill dagens affär ligger Folkets Hus, som innehåller lokaler för bl a skolbespisning, idrott, biograf, dans och bibliotek.

Fram till 1950-talet fanns det ett ålderdomshem i Långerud. Det lades ner när Svedjegården i Nybble invigdes. Sedan ett par år finns äldreboendet Öståsgården mitt i Bäckhammar. Dessutom finns här både daghem och fritidsgård. På orten bedrivs ett rikt föreningsliv, bl a Bäckhammars sportklubb, som bildades 1931 och som trettio år senare kunde inviga sin idrottsplats Bäckevi.

Förutom pappersbruken finns i dagens Bäckhammar ett antal företag, såsom jordbruk, jordgubbsodling, husbilsförsäljning, hårfrisör, korvgrill och företaget Lignotech, som tar tillvara restprodukter från bruket och tillverkar en produkt, som bl a används för textulfärgning.

Skolan

Visnums sockens första skolordning fastställdes 1771. I början fick läraren undervisa i sitt eget hem eller vandra runt i elevernas hem. År 1795, femtio år innan det blev allmän skolplikt, startade undervisningen i Krontorps skola. Det var Johan Peter Holterman, dåvarande ägare till Krontorps gård, som byggde skolan och donerade pengar till driften.

Flera skolhus och lärarbostäder tillkom under årens lopp. Skolan lades dock ner 1967, när det nya skolhuset inne i Bäckhammar togs i bruk. Idag undervisas ett 40-tal barn i årskurs 1-6 i Bäckhammars skola.

Nybble

Ungefär två och en halv mil söder om Kristinehamns stad ligger Nybble - ett litet samhälle byggt på mark, som en gång tillhörde herrgården Säby. Innan villabyggandet i Nybble kom igång ordentligt var villabyggelsen främst placerad i den norra delen av samhället. På 1950-talet sålde Säby mark till kommunen, som i sin tur sålde marken vidare. 1997 bodde omkring 160 personer i Nybble samhälle.

Visnum var egen kommun fram till 1970. År 1954 byggdes ett nytt kommunalhus i Nybble. Dit flyttade också post, bank och polisstation med tillhörande arrest. När Visnums kommun slogs samman med Kristinehamns drevs bibliotek och en period även förskola i kommunhuset. I mitten av 1980-talet flyttade läkarstationen in i byggnaden, som då även köptes av landstinget.

Arbetsstillfällena

Förr sysselsatte lantbruken på Säby ett stort antal människor. Under skördetider kunde närmare 100 personer arbeta här. Idag arbetar de flesta nybblebor på andra orter. Dock finns arbetsstillfällena kvar i Nybble. Förutom några jordbruk kring samhället finns också skola, äldreboende, vårdcentral, apotek, affär, bensinstation, bilverkstad, elfirma och åkerier. Vid Carlslund, som en gång byggdes som änkesäte och som sedan 1900-talets början fram till 1980-talet inhyste en läkarstation, drivs numera ett gästgiveri.

Nybble förr

På den plats där bygdegården är placerad idag, fanns en gång ett mejeri. Under en period låg här även biograf och dansbana.

Under en tid fanns flera butiker Nybbletrakten, varav två i samhället, båda med bensinpumpar utanför. Ett par kilometer sydost om Nybble låg en gång Säby station utmed järnvägen mellan Strömtorp och Otterbäcken. Härifrån sände Bäckhammars Bruk sina frakter. Fram till 1950-talet var det möjligt att stiga av och på tåget.

Nybble skola, som lades ner 1999, är en av landets äldsta landsbygdsskolor. Den första byggnaden uppfördes 1838.

Värmlands Säby

En av Värmlands äldsta gårdar är Säby, som ligger strax söder om Nybble samhälle och som anses vara en av Värmlands märkligaste gårdar.

Säby är omtalat som klostergoods redan år 1216. Mellan åren 1745 och 1847 ägdes Säby av familjen Linroth, som under denna tid var en stor och mäktig släkt och ägde flertalet av Värmlands större egendomar. Både byggnader och park förnyades under den här tiden. Det stenhus, som idag utgör huvudbyggnad, ersatte en träbyggnad och invigdes 1774.

För några år sedan brann Säbys ladugård (byggd 1755) ner. Nya byggnader, lämpliga för dagens moderna jordbruk, uppfördes istället. Idag arrenderas jordbruket ut och här bedrivs uppfödning av köttdjur och ridhästar.

Värmlands Säby.

Sedan 1894 har Värmlands Säby varit i familjen Falkenberg af Trystorps ägo. Idag ägs herrgården av "gamle baronens" sonson, friherre Henric Falkenberg, som sedan många år håller herrgården öppen varje sommar för visning samt arrangerar den kända och välbesökta Säby-dagen.

Visnums-Kil

Visnums-Kils församling hette från början Kil eller Kilen och fick sitt namn efter gården Kilsby. Gården fick i sin tur sitt namn efter närliggande Kilsviken (kil = smal vik). Bygden kallades en tid Fiskekilen. Namnet ändrades 1886 till Visnums-Kil för att inte förväxlas med bl a Kil utanför Karlstad.

Under medeltiden antas Visnums-Kil ha varit mer eller mindre obebott. Befolkningen har ökat efter hand och vid 1800-talets slut bodde det cirka 1800 personer i trakten. Sedan dess har invånarantalet minskat kraftigt, för att 1997 vara nere i cirka 300 personer.

Rationaliseringar har lett till att jordbruken i bygden inte har så många anställda som förr. Åkerierna och de tre affärerna har lagts ner, liksom ålderdomshemmet, som till att börja med låg i den byggnad, som idag utgör hembygdsgård.

Några nya försörjningssätt har inte tillkommit i Visnums-Kil. De flesta arbetsföra pendlar idag till arbeten i närliggande samhällen. Trots att befolkningen minskat står inte många hus tomma. De flesta har blivit fritidshus, vilket har lett till att Visnums-Kil sommartid bebos av många människor.

Herrgårdar

I Visnums-Kil finns flera gårdar som varit och fortfarande är stora egendomar. Här finns Nynäs, som redan på 1200-talet kan ha ägts av Riseberga kloster. Ed och Kilsby finns nämnda i handlingar från 1300- respektive 1400-talen, medan Hygn nämns tidigast 1540.

På alla dessa gårdar bedrevs förr både mjölkproduktion och spannmålsodling. Idag har gårdarna specialiserat sig på olika näringar. Kilsby bedriver nu enbart spannmålsodling. På Nynäs bedrivs mjölkproduktion, Eds ägare föder upp ridhästar och Hygn satsar på spannmål och hjortuppfödning.

Kyrkan

Visnums-Kil och dess kyrka omnämndes i ett dokument redan år 1334, men eftersom föremål i nuvarande kyrka är daterade till 1200-tal, är det troligt att det redan på den tiden fanns en kyrka här. Nuvarande stenkyrka stod klar 1756. Den ersatte en spånklädd kyrka, som dock ansågs för liten och som även lutade och därmed hotade att falla omkull. Flera av föremålen från den gamla kyrkan finns ännu kvar i nuvarande kyrka.

Kärr gamla skola.

Skolan

Enligt 1686 års kyrkolag skulle i varje socken finnas en klockare, som kunde lära barn läsa och sjunga. År 1781 inrättades en sockenskola i Visnums-Kil. Skolsal ställdes till förfogande i sockenstugan och klockare Carl Carlsson tillträdde lärartjänsten.

Förskolestadgan infördes 1842, men redan 1838 hade första grundstenen till skolan i Kärr lagts. Härefter tillkom skolorna i Medhamn, Hälle, Järsta och Herråsen. År 1954 var alla skolor utom Kärr nedlagda, varefter de 75 eleverna i årskurserna 1-6 flyttades till en nybyggd skola. Skolan lever ännu kvar och har ett 40-tal elever.

Sjönära

Visnums-Kil ligger på en udde med en lång strandlinje. Närheten till vatten har naturligtvis inneburit att jordbrukare kunnat ha fiske som bisyssla. Här levde tidigare många yrkesfiskare, varav några ännu är verksamma 1998.

Kilsviken är en av fågelkännare välbesökt plats, där det finns både täta vassar, öppet vatten och strandängar med betande hästar och hjortar. Dessa marker lockar vår och höst många olika fågelarter, som har sina häckningsplatser här.

Rudskoga

Omkring 1320 skänkte fru Helena Pedersdotter skogsområdet Rudhaskogen, som låg i norra änden av Råda socken, till Riseberga kloster. Redan före denna tid låg flera hemman västerut i bygden, men några år efter att Rudhaskogen tillfallit klostret röjdes mer mark för gårdar i området.

Som mest bodde under slutet av 1800-talet 2000 personer i Rudskoga. Idag är Rudskoga ett av få landsbygdsområden i Värmland, där befolkningen ökar. 1997 bodde här ca 750 personer.

Rudskoga var under åren 1863-1951 egen kommun. Därefter ingick bygden i Visnums kommun fram till 1971, som då sammanlades med Kristinehamns kommun.

Kyrkan

Den första kyrkan i Rudskoga byggdes ca 1430. Den uppfördes i samma stil som Södra Råda kyrka. Fram till kyrkan gick endast en ridväg. På 1600-talet byggdes en ny kyrka. Den invigdes 1690, men redan 1750 förstördes den av en storm. En ny stenkyrka stod färdig 1777. Denna kyrka, byggd av kalksten från Lanna i Närke och inredd med många föremål från tidigare kyrkor, står ännu kvar. I kyrkan bevaras en mycket gammal träskulptur, en madonnabild, som är Värmlands äldsta skulptur och kan dateras till senare delen av 1100-talet.

Skagersbrunn

Kurorten Skagersbrunn i Rudskoga startade i slutet av 1800-talet. Nöjda gäster ledde till att Skagersbrunn växte och kringsekelskiftet var kurgästerna så många att en del fick inkvarteras hos lantbrukare i trakten.

På Skagersbrunn fanns under storhetstiden hotell, restaurang, läkarmottagning, kall- och varmbadhus, kapell, dansbana och ett stort antal stugor. Här kunde man bl a få tallbarrsbad, gyttjebad och myrbad. Därmed fick bygdens befolkning bekanta sig med ”fint folks” seder och bruk. När brunnsverksamheten lades ner övertogs anläggningen av Uddeholmsbolaget, vars anställda kom hit för semester. Idag är Skagersbrunn åter privatägt och nyttjas mestadels av tyska turister.

Småbrukarbygd

I Rudskoga finns gott om mindre byar med små jordbruk. Människor har varit vana att satsa på många olika näringar för att livnära sig. Idag har många specialiserat sig. Rudskoga har en av landets största plantodlingar av perenner och även en av landets större jordgubbsodlingar. Flera jordbrukare satsar på alternativodling och producerar KRAV-märkta grönsaker. Här finns också en taxirörelse.

En av många kvarnar som fanns i Visnum-Rudskoga är den i Skottlanda, vilken uppfördes 1920 och fortfarande är i drift. I kvarnen mals bland annat KRAV-märkt mjöl.

Service och engagemang

På 1800-talet låg fem skolor i Rudskoga, varav en i Grunnebacka, där även dagens skola ligger. Den invigdes 1960, har byggts ut flera gånger och 1999 planeras eventuellt ytterligare utbyggnad. Aktiva rudskogabor arbetar med att försöka få till stånd ett sporthallsbygge, där även lokaler för skolan kan inrymmas.

I Revsten ligger hembygdsgården Erik Orsas, vilken ägs av Rudskoga Hembygdsförening och Bygderåd, som inköpte den 1979, då den var ett litet lantbruk. I hembygdsgården förvaras drygt 2 100 inventarier.

I Rudskoga fanns tidigare bl a föreningsbank, två poststationer och sex butiker. Idag finns endast två butiker kvar - en lanthandel i Skottlanda och en närbutik i Revsten.

Bygden har ett rikt föreningsliv.

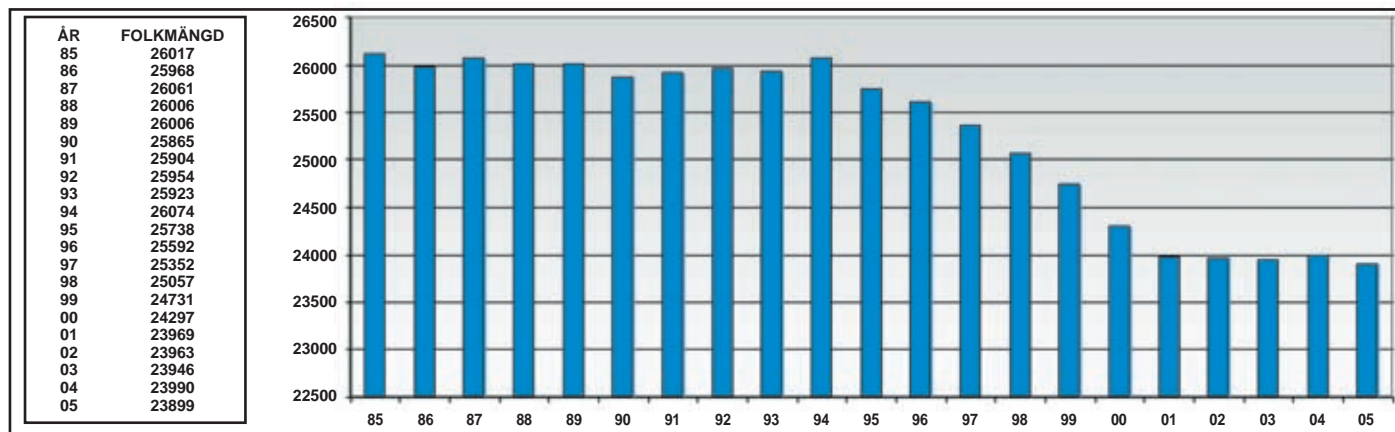
1989/1990 togs ett privat initiativ till att bygga ett nytt bostadsområde i Skottlanda, där idag inryms flera lägenheter, ett servicehem för äldre samt ett daghem.

3. BEFOLKNINGSFRÅGOR

Befolkningsutveckling

Folkmängden i Kristinehamn minskade med ca 1 000 personer första delen av 1980-talet och var därefter tämligen konstant till mitten av 1990-talet. Mellan åren 1994 och 2001 minskade befolkningen med drygt 2000 personer. En dramatisk minskning som fick konsekvenser för samhället

i stort och kommunens verksamheter och planering. I relativa tal minskade kommunens skatteintäkter under perioden med 60 miljoner kronor. Efter 2001 har befolkningskurvan planat ut och en marginell återhämtning sker under 2003. Inom landet har befolkningen minskat i samtliga län förutom storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Befolkningsutveckling 1985 - 2005, församlingar 1985-12-31 och 2005-12-31

	1985	2005	Förändring från 85	Förändring från 85 i %
Kommunen totalt	26107	23899	-2208	-8,5
Kristinehamns församling	20605	19143	-1462	-7,1
Rudskoga församling	714	727	13	+1,8
Visnums-Kils församling	297	285	-12	-4,0
Visnums församling	3191	2450	-741	-23,2
Ölme församling	1300	1294	-6	-0,5

Det finns en klar koppling mellan sysselsättnings- och befolkningsutveckling. Kommunen har av tradition gentemot riket och även länet en relativt hög andel sysselsatta inom vård och omsorg samt inom tillverkningsindustrin. Den förstnämnda är under stark omstrukturering med minskat antal sysselsatta som följd och den andra minskar generellt sett sin arbetsstyrka genom produktutveckling/rationalisering, även om det här finns undantag.

Kommunen har en något större utpendling än inpendling. Någon förändring med avgörande betydelse för befolkningsutvecklingen är inte att vänta av detta utbyte.

Befolkningspyramiden visar ett i jämförelse med riket och i relativa tal färre människor i skiktet 0-50 år och fler i ålderna däröver.

Den dramatiska minskningen under andra halvan av 1990-talet är sannolikt ackumulerade effekter av psykiatriska klinikernas nedläggning, försvarsmaktens förändringar och tillverkningsindustrins rationaliseringar.

Statistiska Centralbyrån (SCB) har på kommunens uppdrag gjort en framskrivning av befolkningsutvecklingen fram till 2017.

År	totalt	0 - 18	19 - 64	65 <	varav 85+
2001	23 969	5 178	13 685	5 106	681
2006	22 984	4 729	13 259	4 996	742
2011	22 040	4 229	12 493	5 318	772
2017	21 232	3 892	11 712	5 630	769

En framskrivning i enlighet med SCB:s prognos beskriver inte bara en vikande befolkning, utan dessutom kraftiga förskjutningar i ålderssammansättningen, som skulle få långtgående konsekvenser. Prognosen tar dock exempelvis inte

hänsyn till den efterfrågan på arbetskraft som kommer att uppstå, när den produktiva delen av befolkningen minskar. Prognosen ger ändå väsentliga signaler, eftersom den bygger på ett mönster som varit förhärskande under senare år.

4. VÅRD, UTBILDNING OCH KULTUR

Vård och omsorg

Socialnämnden har till uppgift att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen, medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda, främja goda miljöer i kommunen. Informera om socialtjänsten i kommunen genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden. Svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det. Verksamheten indelas i tre inriktningar:

- Individ- och familjeomsorg
- Omsorg och handikapp
- Omvårdnad (innefattar hälso- och sjukvård, omsorg och rehabilitering)

Individ- och familjeomsorg

Individ- och familjeomsorgen är en del av socialtjänsten i Kristinehamns kommun. Verksamheten har som mål att arbeta för positiva förändringar i utsatta människors liv genom bistånd, förebyggande arbete, utredningar samt insatser av olika slag.

Ambitionen är att kunna ge barn, ungdomar och vuxna råd, stöd och hjälp, i första hand på hemmaplan och i närmiljön. De ledord som genomsyrar verksamheten är normalisering, integration och ökad självständighet.

Individ och familjeomsorgsförvaltningen är indelad i tre avdelningar; individ och familj, omsorg och utveckling och arbete.

Avdelning för individ och familj

Avdelningen arbetar med myndighetsutövning och fattar beslut om insatser av olika slag. Avdelningen tar emot ansökningar och anmälningar gällande barn, ungdomar och vuxna. Till avdelningen hör också familjerätt, familjehem, hemterapeuter och socionom på familjecentral.

Avdelning för omsorg

Här utförs insatser gällande personlig assistens, ledsagar-service, avlösare i hemmet, samt olika former av boende enligt lagen om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och socialtjänsten (SoL).

Avdelning för utveckling och arbete

Här utförs förebyggande socialt arbete samt insatser för ungdomar och vuxna, exempelvis för att komma tillrätta med alkohol- och narkotikamissbruk. Till avdelningen hör också bosamordnare och bostödjare, daglig verksamhet, sysselsättning och fritid för psykiskt funktionshindrade, daglig verksamhet inom LSS. Sysselsättningsfrågor/integration ligger också här.

Omvårdnad

Omvårdnadsförvaltningens verksamheter regleras i första hand utifrån Socialtjänstlagen och Hälso- och sjukvårdslagen. Ansvaret omfattar inte endast äldre människor utan även yngre med olika former av funktionshinder. Tyngdpunkten av verksamheten är dock inriktad mot den äldre målgruppen. Formerna för insatserna sker i:

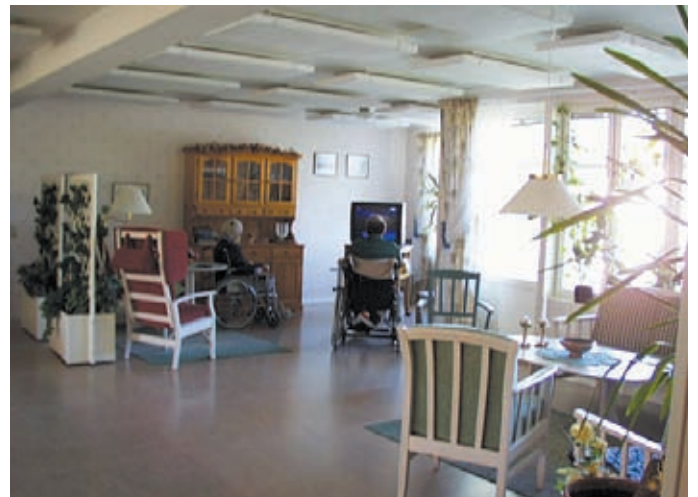
- eget hem
- särskilda boenden
- dagverksamhet

Hemvård

Hemvård är samlingsnamnet för de insatser, som görs i en persons hem. Det kan innefatta hälso- och sjukvård, social omsorg och rehabilitering. Hemvård innefattar således det som traditionellt kallas hemtjänst och hemsjukvård jämte rehabilitering.

Kommunens ansvar gäller för alla kommuninneboende från 7 års ålder, dock inte läkarinsatser. För att klara behoven dygnet runt finns inom verksamheten kvälls- och nattpatruller. Inom hemvården finns även möjligheter att vid behov erhålla trygghetslarm, vilket innebär att den enskilde kan larma personal om akut behov uppstår. Hemvården kompletteras med matservering på dagcentraler, dagverksamheter för funktionsuppehållande aktivering och social gemenskap. Inom hemvården finns även möjlighet till avlastning för den som vårdar sin anhörig. Det finns, utöver en utvecklad dagvård för glömska äldre, även ett demensteam, som arbetar konsultativt inom hemvård och särskilt boende. Demensteamet fyller även en stor funktion som stöd till anhöriga.

Den allmänna utvecklingen av hemvården i riket, är att antalet hjälptagare minskar samtidigt som allt större del av resurserna koncentreras till de vårdtagare, som har det största omvårdnadsbehovet.

Kolgårdens äldreboende.

Särskilda boenden

Enligt SoL är kommunerna skyldiga att inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor med behov av särskilt stöd.

Under åren 1991-1995 var inriktningen av utbyggnaden av äldreboenden i första hand att omstrukturera befintliga bostäder med lägre kvalitet. Uppbyggnaden av nya boendeformer koncentrerades framför allt till kommunens ytterområden. Nya gruppboenden har byggts.

Kommunfullmäktige har antagit en utvecklingsplan för äldreomsorg 1995-2005. Planen är fokuserad på utveckling av de särskilda boendeformerna och är en direkt fortsättning på den första utvecklingsplanen, som antogs av kommunfullmäktige 1991.

Inriktning mot fler platser för korttidsvistelse blir alltmer viktig för brukarens behandlings- och rehabiliteringsperioder samt stöd och avlastning för anhöriga etc. Sjukhusets allt kortare vårdtider ökar också korttidsplatsernas betydelse för medicinskt färdigbehandlade vårdtagare.

Verksamheten vilar på bedömda behov inom hälso- och sjukvård, social omsorg och rehabilitering. Kriterierna för ett särskilt boende höjs, vilket innebär att kommunen bedriver mer kvalificerad hälso- och sjukvård, social omsorg och rehabilitering i hemmet. Befolkningsutvecklingen följs för fortsatt planering av bl a bostadsfrågan.

Omsorg och handikapp

Omsorg- och handikappavdelningens verksamhet regleras i första hand utifrån Lagen om särskilt stöd och service (LSS), Socialtjänstlagen (SoL) och Hälso- och sjukvårdslagen (HsL). Inom denna avdelning finns idag två verksamheter som båda kommunaliserats från Landstinget, dels den tidigare omsorgsverksamheten för psykiskt utvecklingsstörda och dels den verksamhet som arbetar med psykiskt funktionshindrade. Båda verksamheterna blev ett kommunalt ansvar från 1995. Idag finns fyra huvudinriktningar av verksamheten utifrån gällande lagstiftning:

Omsorg för utvecklingsstörda och personer med autism eller autismsliknande tillstånd

Inriktningen skall vara att utveckla den enskildes egna resurser och skapa förutsättningar för goda levnadsvillkor. Verksamheten skall grundas på den enskildes självbestämmande, integritet och inflytande.

Personer, med behov av särskild service, har rätt till fullvärdig bostad i gruppboende eller servicebostad. I bostad med särskild service ingår fritidsverksamhet, till vilket knutits en fritidskonsulent.

Den dagliga verksamheten bedrivs på ett dagcenter

Av övriga stöd och serviceinsatser nyttjas individuella kontaktpersoner och korttidsvistelser utanför hemmet i stor utsträckning.

Antalet personer i denna grupp beräknas öka successivt. Genom minskade statsbidrag och pågående omprövningar hos försäkringskassan, kan man befara att kommunen får stå för en större andel av kostnaderna framöver.

Personer med psykiskt funktionshinder

Antalet personer i denna grupp beräknas öka successivt. Genom minskade statsbidrag och pågående omprövningar hos försäkringskassan, kan man befara att kommunen får stå för en större andel av kostnader framöver.

Insatser för denna grupp omfattas av boende och rehabilitering. Flera av gruppboendena är integrerade i övrig bostadsbebyggelse i kommunen.

Förskola/skola

Lagstiftning som reglerar

Skollagen fastslår att ”alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom”.

Nationella styrdokument:

- A. Skollag, timplaner
- B. Förordningar
- C. Läroplaner (Lpo 94, Lpf 94 och Lpfö 98)
- D. Kursplaner

Övergripande kommunala mål och styrdokument

I kommunen finns en av kommunfullmäktige antagen skolplan som visar hur kommunens skolväsende skall gestaltas och utvecklas.

Barnomsorgen och grundskoleverksamheten i Kristinehamn är organiserad i tre skolområden som svarar för verksamheten inom förskola, familjedaghem, förskoleklass, fritidshem, grundskola, fritidsgård/klubbar, särskola, och musikskola.

- Centrala skolområdet
- Norra skolområdet
- Västra skolområdet

De frivilliga skolformerna är indelade i två skolområden:

Gymnasiets skolområde

Vuxenutbildningens skolområde

Verksamheten omfattar sammanlagt ca 4 800 barn och ungdomar i åldern 1 – 19 år.

Skolförvaltningens organisation 2006

Gymnasieskolan
Gymnasiechef
Rektorsområden
Brogårdsgymnasiet
Presterudsgymnasiet
Vuxenutbildningen ro

Skolchef
Utvecklingsledare
Kansli

Västra
Skolområdeschef
Förskoleområden
Sirius
Tallunden
Rektorsområden
Musikskolan
Djurgården F-6, 7-9
Södra

Centrala
Skolområdeschef
Förskoleområden
Spiggen
Vipan
Rektorsområden
Gustavs- /Jakobsbergs
Södermalm F-6, 7-9

Norra
Skolområdeschef
Förskoleområden
Björkdungen
Dimman
Rektorsområden
Hacklehem
Stenstälid 7-9
Särskolan
Ölme/Strand

Förskoleklasser

Alla sexåringar har rätt till förskoleklass.

Skolbarnsomsorg finns i formerna:

- Fritidshem
- Fritidsklubb

Förskoleverksamhet finns i form av förskola och familjedaghem. Verksamheterna vänder sig till barn i åldern 1-5 år och som behöver omsorg på grund av att föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar. 4- och 5-åringar, föräldralediga och arbetslösa föräldrars barn erbjuds förskoleverksamhet med 15 timmar per vecka.

Det finns 16 kommunala förskolor, tre föreningsdrivna och två föräldrakooperativa förskolor samt 40 familjedaghem.

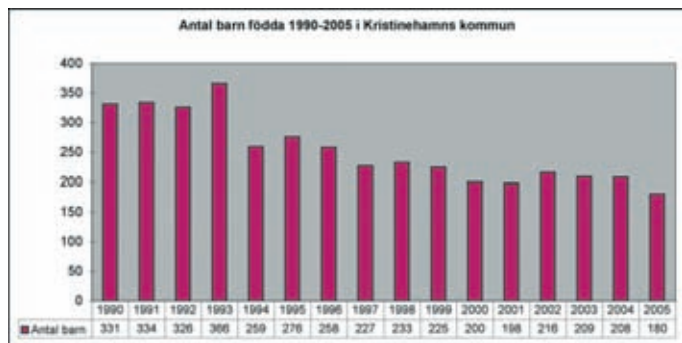
Inom förskoleverksamheten finns en allergiavdelning på förskolan Spiggen och en naturskola, naturförskolan Kråkan.

Kommunen driver en öppen förskola (lekverkstadens öppna förskola), därutöver finns en öppen förskola som drivs av Svenska Kyrkan samt en i anslutning till familjecentralen Källan.

Skolområdenas och skolornas geografiska placering framgår av brevidstående karta.

Nedanstående tablå visar antalet barn födda 1995-2005:

Gymnasieskolan

Brogårdsgymnasiet

- Estetiska programmet
- Teknikprogrammet
- Individuella programmet
- Hotell- och restaurangprogrammet
- Naturvetenskapliga programmet
- Samhällsvetenskapliga programmet

Presterudsgymnasiet

- Omvårdnadsprogrammet
- Fordonsprogrammet
- Hantverksprogrammet
- Industriprogrammet

Gymnasiesärskola

Komvux

Svenska för invandrare

Lärcentrum

Utbildning på grund- och gymnasienivå

Påbyggnadsutbildningar

Allmänna/yrkesinriktade utbildningar

Särvux

Övrig utbildning

Kristinehamns Praktiska skola (KPS) inrymmer en folkhögskola. Skolan bedriver grundläggande utbildningar inriktat på bl a barn och ungdomsverksamhet, förberedande utbildning för behörighet till fritidspedagogutbildning, danslinje, danshändlerlinje, fritidsledarutbildning med handikappinriktning samt allmänna kurser.

På Stensta Center bedrivs, i en samverkansmodell mellan AMI, Enter, Företagshälsovården, Samhall och kommunen, rehabilitering och yrkesutbildning för elever med funktionshinder. Skolan har plats för ett 100-tal elever, som kommer från hela landet. Utbildningen omfattar bl a data- och IT, matematik, specialkurser för synskadade, psykiskt funktionshindrade och dyslektiker, utbildning för heminstruktörer m.m. På Stensta Center är även Lärcentrum förlagt.

Brogårdsskolan

Kultur- och fritidsverksamhet

Bibliotek

– Huvudbibliotek: Biblioteket är beläget i nämndhuset, Kristinehamn, och byggdes 1955. Verksamheten har märkbart förändrats under 90-talet. Både besöks- och lånefrekvens har ökat, men mest markant har IT-utvecklingen varit. Databaser och information via Internet har påverkat biblioteket i stor utsträckning.

– Bokbuss: Bokbussen är från 2003 och ägs av Kristinehamns kommun och hyrs ut till Filipstads och Degerfors kommuner.

Samlingslokaler

– I Kristinehamn finns ett antal olika samlingslokaler, bl a tre Folkets Hus: Kristinehamn, Björneborg och Bäckhammar. Bygdegårdar finns i Bergsjö, Rudskoga, Värmlands Säby, Vike (Vikegården) och i Varnum - Torpåsens skola.

Hembygdsgårdar

Hembygdsgårdar finns i Kristinehamn, Fageråsen, Rudskoga, Visnums-Kil och Ölme. Flera av hembygdsgårdarna bedriver museal verksamhet, t ex Sunnäs post- och skolmuseum i Ölme.

Museer

– Kristinehamns museum och bildarkiv består av två delar, dels stadsmuseet, som finns i gamla rådhuset vid Norra Torget, dels Bildarkivet, som har nya lokaler på Mariebergsområdet. Bildarkivet har en stor bildskatt som omfattar 400 000 bilder. På Mariebergsområdet finns även Mariebergs sjukhusmuseum som visar mentalsjukhusets mer än hundraåriga historia.

– Garnisonsmuséet samt ett soldattorp finns beläget på garnisonens område och kan besökas efter överenskommelse. Soldattorpet flyttades till nuvarande plats 1948 och kommer ursprungligen från Stora Skanum i Ölme och har anor från 1700-talet.

- Ölme diversehandel med inventarier och hjälpmedel från sekelskiftet. I Sunnäs finns även Sunnäs post- och skolmuseum.
- Björneborgs bruksmuseum med äldre tiders bruksföremål från jordbruk och hushåll, men främst från järnhanteringen i Björneborg.
- Österviks kapell utanför Kristinehamns tätort uppfördes 1867-71 och är en unik byggnad med kyrka, prästbostad och lokaler för landets första skolbespisning. Kapellet ägdes tidigare av konstnären Eric Rafael-Rådberg och är sedan 1985 byggnadsminne.
- Det flytande stadsvapnet – Kristinehamn har en bojort i sitt stadsvapen. Bojortar var vanliga under 1500-1700-talen för transport av främst stångjärn från hyttorna i Bergslagen till Göteborg för vidaretransport till övriga Europa. Fartygen blev så småningom ersatta av större och försvann från Sveriges farvatten. Som ett led i ett kulturturistiskt projekt har sedan 1997 en bojort i full skala byggts, som är 29 m lång och som väger 110 ton. Sommaren 2005 trafikerade åter en bojort Väneren, men denna gång som ett passagerarfartyg med modernt restaurangkök. Bojorten erbjuder skärgårdsturer och kan också chartras för bröllop, företagsfester m.m.
- Kristinehamns Stadsarkiv inrymmer nära 1,5 km handlingar från stadens förvaltningar, och från nedlagda och inkorporerade kommuner, skolbetyg, föreningar samt flera gårdsarkiv, där det äldsta är från 1600-talet.

Konst och konsthallar

Konsten är väl representerad i Kristinehamn med en konsthall i gamla rådhuset, kvarteret Vågen med bostäder och ateljéer för ett antal konstnärer samt ett galleri. Kristinehamns Konstmuseum på Mariebergs f d sjukhusområde öppnade 1997. Museet består av ”kvadraten” och Panncentralen, två byggnader med olika inriktning för det konstnärliga utbudet. Här finns plats för det etablerade, men även för det nya experimentella. Omfattande donationer har skapat en bas för museets utveckling.

Arkeologi

Utgrävningar på ön Saxholmen i Väneren 1992-1996 har visat att det funnits en borg på Saxholmen med ett högt fyrkantigt torn med en ringmur runtom. Byggnaden härstammar från 1200-talet. Ytterligare historiskt intressanta fynd i form av guldringar, sländtrissor och dräktdetaljer har gjorts i samband med utgrävningarna.

Teater

Kristinehamns teater - Christinateatern - invigdes den 2 december 1989 efter en renovering som förändrade den tidigare biosalongen till teater med plats för 286 åskådare.

Sommartid ger teatergruppen Lekaresällskapet, sedan ett 20-tal år, ett antal uppskattade utomhusföreställningar, men även teaterföreställningar i Christinateatern.

Biografer

Biografer finns i kommunens tre Folketshuslokaler; Kristinehamn, Björneborg och Bäckhammar.

Fritidsgårdar

Fritidsgårdarna, de föreningsdrivna - KFUM, Stinsen i Ölme och Nybble, SMU och Rudskoga (Medborgarskolan) - stöds med bidrag till lokal-, personal- och verksamhetskostnader. De kommunala fritidsgårdarna (2 i centralorten, en i Björneborg och Bäckhammar) har öppet 3-5 kvällar i veckan. I gårdarnas regi arrangeras drogfria diskotek, resor, filmkvällar samt andra aktiviteter.

Konstnärlig utsmyckning

Järnvägsparken: ”Bit för bit”, Palle Parnevi

Kaplan turbinskovel (industriminnesmärke)

Rådhuset: Dapne, Eric Rafael-Rådberg

Svinvallen: August Palm, Lorraine Rantala

Skärgårdsområdet: Picassoskulptur, Pablo Picasso

Varnumsleden: ”Propeller” (industriminnesmärke)

Brogårdsparken: ”Kvinna”, Lorraine Rantala

Biblioteket: Gustav Nilsson, Lorraine Rantala

Familjecentralen: ”Systrar”, Lorraine Rantala

Rastplats Kvarndammen: ”Fris om vatten med vågskål”, Kjell Sundberg

Rastplats Stolpen: ”Ikon för vägfarare”, Kjell Sundberg

Björneborg; ”Solens apostel”, Harry Moberg

2006 uppförs, enligt beslut i kommunfullmäktige 2005, ett konstverk av Carl

Nesjar i området söder om badhuset

Brogårdsparken: ”Kvinna”, Lorraine Rantala

5. NÄRINGSLIV OCH SYSSLSÄTTNING

Allmänt

Tillverkningsindustrin dominerar den privata företagsamheten. Rolls Royce GE Hydro, Scana Björneborg och Bäckhammars Bruk står alla för mycket långa traditioner inom stål- och träförädlingsverksamheten. Tidigare båt/bil och befintlig husvagnstillverkning har genererat ett flertal plast, inrednings och modulbyggnadsföretag.

Företagsstruktur

Gruppen över 100 anställda omfattar 7 företag. Produktionen är papper, propellrar, turbiner, tungt formsmide, lim/kem tekniska produkter samt underhåll av teleteknisk utrustning. Den största delen av det som produceras går på export.

I gruppen 50-100 anställda finns 3 företag, husvagnstillverkning, bakform/spetspapperstillverkning och ett åkeriföretag.

I gruppen 20-50 anställda finns för närvarande 12 företag.

I gruppen 10-20 anställda finns för närvarande 17 företag.

I gruppen 5-10 anställda finns för närvarande 46 företag.

I gruppen upp till 5 anställda finns 377 företag.

Ovanstående är aktiebolag som har sitt säte i Kristinehamn. Antal företag, alla kategorier, är ca 650.

Utöver dessa företag har Landstinget 900 anställda, Garnisonen 600 anställda och kommunen ca 2500 inklusive timanställda och vikarier.

Jord- och skogsbruk

I Kristinehamns kommun finns 11 313 ha åker fördelade på 273 enheter med mer än 2 ha åker (ägd + arrenderad). Medelarealen per enhet har ökat från 28 ha 1970 till 41 ha 1995. Medelarealen är högst i Ölme församling med 64 ha och lägst i Rudskoga församling med 21 ha.

Inom trädgårdsnäringsen har under de sista åren genomförts stora investeringar. Flertalet av trädgårdsföretagen finns i Rudskoga. Jordgubbsodlingen är också koncentrerad till södra delen av kommunen.

Den totala skogsarealen är 46 437 ha varav 31 622 eller 68% är privatägd. Två tredjedelar av arealen privatägd ligger inom kombinationslantbruket jord-skog. Även när det gäller skogsarealen är det stora skillnader mellan församlingarna. Medelarealen skog vid brukningsenheterna med mer än 2 ha åker är för kommunen som helhet drygt 60 ha. Den direkta jord- och skogsbruksproduktionen genererar sysselsättning motsvarande 380 årsarbeten. I jämförelse med länet i övrigt har Kristinehamn relativt låg medelålder bland jordbruksföretagarna.

Jakt och fiske utgjorde för tidigare generationer en viktig del av näringsfånget. Dess betydelse har efterhand minskat.

Yrkesfiske

Hela Vänerens vattenområde utgör riskintresse för yrkesfisket enligt 3 kap 5§ MB. Sjön hyser Sveriges mest betydande yrkesmässiga sötvattensfiske både vad avser mängd och värde.

Enligt fiskelagen (1993:787) avses med yrkesfiske sådant fiske som bedrivs med stöd av yrkesfiskelicens. Licensierad fiskare har möjlighet att få del av statliga stödåtgärder, bl a inom ramen för EU:s strukturstöd. Fiske med fast redskap och nätdispenser förbehålls sådan kategori fiskare på allmänt vattenområde. Inom kommunen fanns 9 licensierade yrkesfiskare år 2000.

Arbetsmarknaden

Andelen sysselsatta inom industrirelaterade verksamheter är förhållandevis hög i Kristinehamn (32% år 1998). Dessa företag är alltid utsatta för hård konkurrens från andra företag nationellt och internationellt. Ständiga rationaliseringar sker för att överleva på sikt. Rationaliseringseffekterna inom industrin kan inte alltid kompenseras med volymökningar.

Under åren 1998 och 1999 startades 101 respektive 92 nya företag inom kommunen. (Källa: Jobs and Society; Nyföretagarcentrum). Dessa företag är i allmänhet enmansföretag.

Inom Landstinget minskar personalstyrkan genom bl a psykiatriens omstrukturering och nedläggningen av akutsjukvården. Även en hög åldersstruktur finns för närvarande på grund av tidigare friställningar. En ”generationsväxling” kommer och då behövs ytterligare personal.

Pendling

Arbetspendlingen mellan Kristinehamn och orter i omgivande kommuner har under senare år ökat. Enligt den senaste statistiken förelåg en nettoutpendling på knappt 200 personer. Den dominerande delen av pendlingsutbytet skedde med de geografiskt närmaste kommunerna, men en viss långväga pendling skedde till storstadsområdena Stockholm och Göteborg och även till mål i utlandet.

Under 1996 pendlade 1 836 personer från Kristinehamn till arbetsplatser utanför kommunen. Av dessa var 1 116 män och 700 kvinnor. De orter dit arbetsresorna främst gick var Karlstad (777 personer), Karlskoga (296), Degerfors (168) samt Storfors (117). De kvinnliga pendlarna till Storfors och Gullspång var fler än männen; 69 mot 48 respektive 40 mot 35. Utbytet med övriga kommuner dominerades av männen.

Samma år pendlade 1 645 personer från omgivande kommuner till arbetsplatser i Kristinehamn. Av dessa var 1 116 män och 529 kvinnor. Flest inpendlare kom från Karlstad (528 personer), Storfors (210), Degerfors (168), Karlskoga (158) samt Gullspång (125). Andelen kvinnor var större än män från Degerfors; 89 mot 69, i övriga fall dominerade männen.

6. PLANER OCH FÖRORDNANDEN

5. Planer och förordnande

Bestämmelser enligt plan- och bygglagen

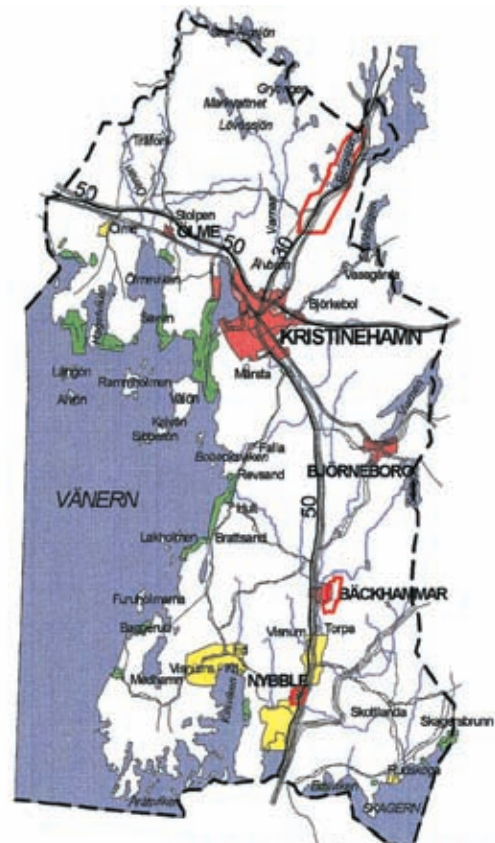
- Områden med områdesbestämmelser
- Detaljplanelegd mark, tätortsområden
- Detaljplanelegd mark eller områdesbestämmelser för fritidshus
- Samlad bebyggelse

Bestämmelser enligt väglagen

- 50 50 meters byggnadsfritt avstånd § 47 VL
- 30 30 meters byggnadsfritt avstånd § 47 VL
- Övriga allmänna vägar 12 meter byggnadsfritt avstånd § 47 VL

Bestämmelser enligt Miljöbalken

- Skyddsområde för vattentäkt MB 7:21

PLANER OCH FÖRORDNANDE

Bestämmelser enligt miljöbalken

- Kustzon enligt kap 4 MB
- Naturreservat enligt MB 7:4
- Fågelskyddsområden enligt MB 7:12 inom reservaten ej redovisade
- Områdesskydd av landskap enligt kap 7 MB

Kulturminneslagen

- Byggnadsminne enligt 3 kap KML
- 3 byggnadsminnen inom staden ej redovisade

FÖRORDNANDEN

7. MARKANVÄNDNING

Planlagd mark

Områdesbestämmelser och detaljplaner är instrument för att reglera markens användande utöver de generella bestämmelser som finns i plan- och bygglagen och miljöbalken.

Områdesbestämmelser används vanligtvis för enklare reglering. Det kan vara att styra bebyggelsens omfattning genom utökad lovplikt i en värdefull miljö. Exempelvis finns antagna områdesbestämmelser för Ölme kyrkby, vilket genom utökad lovplikt tryggar att den ur kulturhistorisk synpunkt värdefulla miljön inte förvanskas. Områdesbestämmelserna ger ingen förhandsbestämd byggrätt och inte heller någon rätt för kommunen att lösa in mark.

Detaljplaner tillämpas där större förändringar i bebyggelsen och markanvändningen skall utformas och genomföras. Genom detaljplanläggning markerar kommunen sin vilja att genomföra förändringarna och skaffar sig också rättsliga medel att göra det. Detaljeringsgraden varierar med syfte och ändamål med planen. Detaljplanereglering sker regelmässigt inom tätorten och vid ett flertal fritidshusområden.

Generellt gäller att reglering av markens användning inte är något självändamål. Det skall föreligga ett klart samhälls- och/eller miljöintresse av regleringen, annars skall lagstiftningens generella regler tillämpas.

Planläggning garanterar olika intressenters insyn och inflytande. Före antagande av detaljplaner och områdesbestämmelser sker samråd och utställning. Samrådet innebär en dialog med sakägare och de bostadsrättshavare, hyresgäster och boende som berörs av förslaget samt övriga myndigheter, sammanslutningar och enskilda som har väsentligt intresse av förslaget. Länsstyrelsen och fastighetsbildningsmyndigheten är obligatoriska.

Formen för samrådet anpassas till planens omfattning och sakägarkretsen. Synpunkter under samrådsskedet, både skriftliga och muntliga, sammanställs i en samrådsredogörelse. Utställningen är en mer formaliserad process, som skall kungöras. Planförslaget skall vara utställt under minst tre veckor och bli innehålla samrådsredogörelsen.

Detaljplaner skall också, om detta inte är onödigt, grundas på ett program som anger utgångspunkter och mål för planen. Onödigt kan det exempelvis vara, om utgångspunkter och mål finns redovisade i översiktsplanen. Även när program utarbetas skall samråd ske.

Om planens genomförande innebär betydande påverkan på miljön, hälsan eller hushållningen med naturresurser skall en miljökonsekvensbeskrivning upprättas.

Beslut om att anta en detaljplan eller områdesbestämmelse får överklagas hos länsstyrelsen. De som senast under utställningstiden skriftligen har framfört synpunkter kan överklaga.

Allmänna platser

Med allmänna platser avses gator, vägar, parker och övriga områden som är tillgängliga och avsedda för gemensamt behov inom ett planområde eller inom ett större område. Huvudman för den allmänna platsmarken är inom staden och tätorterna i allmänhet kommunen, inom fritidshusområdena kan de vara samfällt ägda.

Allmän platsmark får i princip inte upplåtas för enskilt nyttjande. Polismyndigheten kan dock, under förutsättning att huvudmannen/markägaren inte har något att erinra, upplåta allmän platsmark för exempelvis försäljning och arrangemang av olika slag. Vistelse på allmän platsmark regleras i en kommunal ordningsstadga samt en torghandelsstadga.

Bebyggelse för permanentboende

Boendet har successivt koncentrerats till tätorten alltsedan industrialismens genombrott. Under 1960 och 70-talen medförde den goda levnadsstandarden en expansion av fritidsbostäder och ett ökande antal människor som på deltid bor på landsbygden. Efter 1980 har också en mindre återgång till landsbygdsboende skett av miljö- och trygghetsmotiv.

En kraftig avreglering av bostadsbyggandet har skett på senare år. 1993 upphävdes bostadsförsörjningslagen, vilket bl a fick till följd att kommunerna inte längre är skyldiga att upprätta bostadsförsörjningsprogram. Dessutom kan inte kommunerna i samma utsträckning styra bostadsproduktionens omfattning. Ansvar för bostadsförsörjningen ligger emellertid kvar på kommunen. Kommunens lagfästa skyl-

dighet har på senare år koncentrerats till att åstadkomma bostäder till grupper med särskilda behov såsom sjuka, äldre och människor, som av olika anledningar inte kan få sina bostadsbehov tillgodosedda på marknaden. Det kommunala ansvaret inbegriper även att i den fysiska planeringen styra bebyggelseutvecklingen för att skapa god livsmiljö, goda miljöförhållanden i övrigt samt en långsiktig god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror.

Bostadsbebyggelse

Kristinehamns bostadsexpansion skiljer sig inte nämnvärt från den gängse. En kraftig befolkningsutveckling i slutet på 1800-talet och början på 1900-talet medförde att villastadsdelarna Smedby, Jakobsberg, Villastaden m fl växte fram. Flerbostadshus tillkom framförallt som arbetar- och tjänstebostäder exempelvis verkstadsvillorna vid Forsgatan och det s k Järnvägshuset i Villastaden.

Efterkrigstidens bostadsbrist genererade en påtagligt samhällsstyrd utveckling. Bostadsrättsföreningar och allmännyttan gynnades och områden med flerbostadshus, seriebyggda rad- och kedjehus tillkom i snabb takt. Utvecklingen kulminerade under 1960- och 70-talen, då stora flerbostadsområden som Stenfallet, Djurgårdsplatån och Stenstaliden tillkom, liksom småhusbebyggelse inom exempelvis Östermalm- och Sandfallsområdena. Kommunen har aktivt styrt utvecklingen, inköpt och tillhandahållit mark oftast genom upplåtelse med tomträtt. I begränsad omfattning har enstaka eller småhus i grupp uppförts på landsbygden.

Trots en rätt omfattande produktion av flerbostadshus bor ändå drygt hälften av innevägnarna i småhus. Inom våra mindre tätortsbildningar som Björneborg, Bäckhammar, Ölme och Nybble är andelen småhusboende av naturliga skäl ännu större.

Den totala markytan per person inom ett område ger ett mått på graden av exploatering. Djurgårdsplatån, Stenbacken och Stenstaliden uppvisar minst markyta per person inom tätorten medan Strandområdet och Djurgårdens villaområde uppvisar störst.

Markyta inklusive närgrönområden per person i några av tätortens bostadsområden:

Stenbacken/Sanna	200 m ² per pers.	dominerande flerbost.
Malmen/Drevsta/		
Gustavsberg	230 m ² per pers.	dominerande flerbost.
Smedby	300 m ² per pers.	enbart småhus
Marielund	330 m ² per pers.	enbart småhus
Stenfallet	340 m ² per pers.	blandad bebyggelse
Sandfallet	450 m ² per pers.	enbart småhus
Östermalm	490 m ² per pers.	enbart småhus
Strand	520 m ² per pers.	blandad bebyggelse
Djurgårdens villaomr.	540 m ² per pers.	enbart småhus

Planeringsläge:

I översiktsplan från 1991 anges Sunnebergsområdet mellan Östra Ringvägen och E 18, Åsenområdet mellan Östermalm och Varnumsleden samt södra och norra delarna av Mariebergssområdet som framtida bostadsområden. Inom den bebyggda tätorten visas, genom detaljplan, på möjligheter till ytterligare bostadsbebyggelse i kvarteret Snidaren norr om Kvaerner; vid Gustavsbergs fd ålderdomshem och ett område söder om Älvängsparken. Utöver detta finns en handfull områden med möjlig förtätning och enstaka tomter i äldre kvarter. Numera pågår även utredningar för att eventuellt lokalisera bostäder i sjönära områden.

I Ölme anges en utveckling i den östra delen. Del av detta område har ianspråktagits för särskilda boendeformer för äldre och handikappade. I Björneborg anges en utveckling inom Karisängsområdet. I Bäckhammar och Nybble anges inga områden för bostadsexpansion.

Inom Sunneberg och Åsenområdena skulle sammanlagt 1500-2000 personer kunna beredas bostäder vid liknande exploateringsgrad som inom Strandområdet.

Inom områden med fastställda detaljplaner och områdesbestämmelser regleras byggandet av de regler som anges i respektive plan. Utanför planlagda områden styrs byggandet av generella regler i plan- och bygglagen och miljöbalken. Grundprincipen är att bygglov skall medges om vissa grundläggande krav vad avser omgivningspåverkan, miljö- och hälsa uppfylls.

Bebyggelse för fritidsboende

Med fritidshus avses bostad som nyttjas under större eller mindre del av året som komplement till åretruntbostad.

Inom Kristinehamn finns knappt 2 000 bostäder registrerade som fritidshus. En viss permanentning förekommer, dvs att de övergår från komplement till åretruntbostäder. Några säkra uppgifter om omfattningen finns dock inte. Någon bygglovsplikt för ändrat användningssätt från fritidshus till åretruntbostad föreligger inte, men tillstånd enligt miljöbalken kan krävas.

Ca 1 300 fritidshus är belägna inom ett 30-tal områden med detaljplan eller områdesbestämmelser. Dessa finns till övervägande del i anslutning till Vänern eller Skagern. Jutviken, Vålösundets båda sidor, Hjälmarsfjordens stränder och Ölmevikens östra sida är med smärre avbrott planmässigt helt ianspråktagna. Här finns ca 600 bostäder inom fastställda planer. Söder om garnisonens övningsfält från Bobacksviken och ca 10 km söderut är även stora delar av kustresan ianspråktagen. Andra stora fritidshusområden är Lundsholm med 160 bostäder samt Mårön och Kummelön med 50 respektive 80 bostäder inom fastställda planer. Inom planområdena är allmänhetens tillgång till stränderna tryggad i planbestämmelser, där detta varit möjligt.

Vid en undersökning som utfördes 1993 av de fritidshus som har kommunal sophämtning framkom att 400 av 1 100 ägare var mantalsskrivna i annan kommun.

Planeringsläge:

I gällande översiktsplan är områden för fritidsbebyggelse utlagda i anslutning till redan befintlig fritidshusbebyggelse inom Vänerns strandzon. Dessa är till större delen reglerade i detaljplan eller områdesbestämmelser. Nyttillkommen bebyggelse bör enligt planen lokaliseras till kommunens inland. Målsättningen är att befästa och om möjligt förbättra strandområdenas tillgänglighet.

Merparterna av byggrätterna är idag ianspråktagna. Ett planlagt område vid Äsviken, öster om Lundsholms fritidshusområde med möjlighet till 20-25 bostäder, har börjat byggas ut. Några områden för framtida fritidshusbebyggelse i kommunens inland finns inte utlagda i översiktsplanen.

Kommunfullmäktige beslutade i maj 1997 att revidera plan- och områdesbestämmelserna för fritidsbebyggelse, så att den generella begränsningen av fritidshusens storlek tas bort och att bedömning istället sker inom varje område för sig. Inom planlagda områden rekommenderas att kretsloppsanpassade toalettlösningar nyttjas, bad-, disk och tvättvattnen omhändertas lokalt samt att miljögodkänt material skall användas. Områdenas karaktärer skall bibehållas.

Verksamheter

När staden grundades för drygt 350 år sedan var det främst för att det behövdes en utskeppningshamn för de ekonomiskt viktiga industriidkarna i Värmlands berg. Kring den första inre hamnen (nuvarande Vågparken, kvarteret Vågen och Svinvallen) växte det fram infrastrukturer för sjöfart och fiske. När järnvägen och industrialismen kom krävde detta allt större utrymme. I början på 1900-talet blev inre hamnen för trång och nuvarande hamn togs i bruk 1916. Helt naturligt, eftersom sjö- och järnvägen var en förutsättning, växte det kring hamnen och järnvägen upp flera industrier. Denna struktur präglar fortfarande området kring yttre hamnen, medan andra funktioner har tagit över kring den ursprungliga inre hamnen. Så sent som på 1960-talet fanns det dock bl a en ställindefabrik och en borstfabrik inom Staketgatorna. De första industrierna, av vilka flera lever kvar idag, präglas av järnet, järnvägen och sjöfarten.

Så småningom möttes bostadsbebyggelse och industri och båda funktionerna fick lokaliseras till nya områden, tätortens ytterområden. Björneborg och Bäckhammar är typiska orter, där en stor industri har utvecklat samhället. Industrin och samhället är odelbara enheter och samhällets vitalitet är helt beroende av företagets framgång. Nybble hade ursprungligen samma strukturella uppbyggnad med ett större jordbruk som generator.

Hamnen

Kommunen äger hamnanläggningen och arrenderar ut den till AB Vänerhamn, som är ett gemensamt bolag för samtliga åtta kommunala hamnar (inkl Trollhättan). Kristinehamns hamn har det näst största godsflödet av vänerhamnarna (tillsammans med Lidköping) och är i expansion. De dominerande godsslagen är skogsprodukter, järn och stålvaror. Ca 35% av hamnens torrgoods transporteras på järnväg.

Planeringsläge:

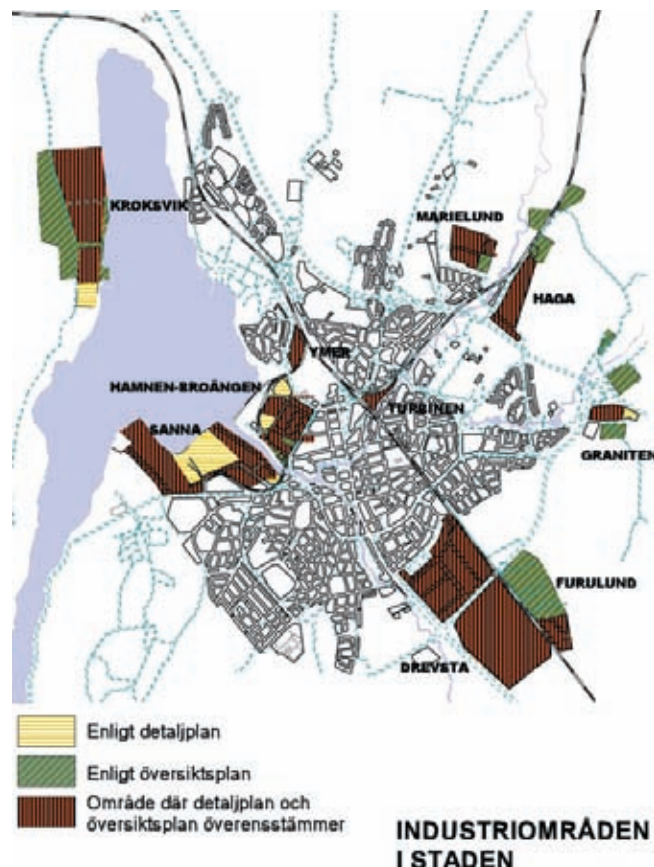
Området anges som hamn i både översiktsplan och detaljplan.

Industriområden

Inom tätorten finns Sannaområdet (sydväst om Varnans utlopp), Broängen (nordost om Varnans utlopp), kv Ymer (öster om Stenfallet) och kv Turbinen (Kvaerner). I tätortens ytterområden finns Drevsta industriområde, Furulunds industriområde (öster om stambanan, söder om Varnumsleden), kv Graniten (Övre Kvarn), Haga, Marielund samt Kroksvik. Inom Björneborg Scana Björneborgs område, inom Bäckhammar, Bäckhammars bruks område m m och ett mindre område i Nybble.

Sannaområdet

Sannaområdet upptar en yta på ca 56 ha. Inom området finns bl a Akzo Nobel, tätortens reningsverk, siloanläggning, fjärrvärmeproduktionsanläggning och en outnyttjad tidigare avfallsdeponi. Området genomkorsas av industrijärnvägsspår. I områdets ytterkant mot söder finns gymnasieskola och tennishall. I den östra delen finns en restaurang/pub. En del byggnader och tomtmark är i bristfälligt skick. Områdets tillgänglighet är relativt god.

Planeringsläge:

I gällande översiktsplan anges större delen av området för industriändamål. I den västligaste delen anges handel, deponiområdet anges som utredningsområde. Den västligaste delen har följts upp med detaljplaner som föreskriver industri- och handelsändamål och delen närmast Varnans utlopp handel, kontor, småindustri, restaurang, samlingslokaler och bostäder. Den sistnämnda är antagen 1990.

Broängen

Broängsområdet upptar en yta på ca 20 ha och domineras arealmässigt av företag inom transportnäringen. Därutöver finns ett varierat utbud av företag inom service, reparation och försäljning. I den södra delen finns en restaurang.

I gamla tullhuset pågår en förädling till bl a museum och i dess anslutning en gästhamn. Området är välstrukturerat med symmetriska gator och kvarter med hög nyttjandegrad. Tillgängligheten är för vissa delar inte fullt god.

Planeringsläge:

Översiktsplanen anger området som industri. Gällande detaljplaner är för större delen av området från 1950-talet och föreskriver industri, hamn och oljeupplagsändamål. Del av det södra området har en plan från början av 1970-talet och föreskriver industri, handel, garage och motorservice samt område för bensinförsäljning.

Kommunfullmäktige har, i samband med beslut om utveckling av området längs Varnan, angett att gästhamnsetablering i inre hamnen bör möjliggöras.

Kv Ymer

Industriområdet begränsas av Karlstadvägen, stambanan och järnvägsspår mot hamnen och upptar c:a 4 hektar. Endast en mindre del av området är ianspråktaget och befintlig byggnad fungerar för närvarande som ett mindre industrihotell. Tillgängligheten är god.

Planeringsläge:

Översiktsplanen anger industri. I gällande detaljplan, som är från 1953, anges hela området för industriändamål.

Kv Turbinen

Området, som upptar ca 3,5 hektar, ligger insprängt mellan stambanan, Inlandsbanan och Varnan. Området har endast en aktör, Kvaerner Turbin. Tillgängligheten är mindre god.

Planeringsläge:

Översiktsplanen anger industri/kontor. Gällande detaljplan från 1992 är helt i överensstämmelse med översiktsplanen. Detaljplanen konsoliderar befintliga förhållanden. Någon expansion inom området medger inte planen.

Drevsta industriområde

Området norr om Varnumsleden upptar en yta om c:a 40 ha och har ett mycket diversifierat innehåll. Sällanhandel, serviceföretag, transportföretag, tillverkningsindustri etc. Området är välordnat med mycket god tillgänglighet. Inom området finns fortfarande outnyttjad yta, varav c:a 12 ha ägs av kommunen, företrädesvis i den östra delen. Söder om Varnumsleden behärskar KaMeWa AB hela det planlagda industriområdet.

Planeringsläge:

Gällande översiktsplan anger industri. Ett flertal detaljplaner gäller för området. Planerna medger industri samt handel i delen mot Skaraborgsvägen. I vissa planer regleras handeln på så sätt att dagligvaru- och livsmedelshandel inte får anordnas. Genom en lagändring får numera inte handel regleras på detta sätt.

Framtida industriområde – Furulund.

Furulunds industriområde

Inom området finns för närvarande endast en bildemonteringsanläggning. God tillgänglighet. Tillfart sker via en enskild väg.

Planeringsläge:

Översiktsplanen anger industri för ett 3-400 meter brett och 1 000 meter djupt område längs järnvägen (35 ha). Planområdet består i stora delar av öppen åkermark och mindre del skogsmark. I skogskanten inom planområdet finns ett antal bostadsfastigheter. Den sydligaste tredjedelen av området är detaljplanlagt för industriändamål. Befintlig verksamhet upptar endast en mindre del av den planlagda ytan.

Kv Graniten (Övre Kvarn)

Närmast riksväg 64 ligger bensinstationer, bil- och husvagnsförsäljning och service. Här finns också en restaurang. In i området norr om Bodalsvägen ligger husvagnstillverkning och en plastindustri. Området har mycket god tillgänglighet.

Planeringsläge:

Översiktsplanen anger industri och handel för ianspråktagna delar. Planen anger också en möjlig utvidgning av industriområdet söder om Bodalsvägen. Norr om E 18 anger översiktsplanen industri vid vägverkets platskontor och betongstationen öster om Kaffeberget. Gällande detaljplaner föreskriver handel och industri. Möjlig utvidgning söder om Bodalsvägen är inte detaljplanlagt. Väster om riksväg 26 finns en antagen detaljplan som medger hotell- och restaurangverksamhet.

Haga industriområde

På ömse sidor om Lagmansgatan norr om E 18 och på östra sidan om Annebergsgatan finns ett tiotal företag, mekaniska verkstäder, service- och entreprenadföretag. Området har ett anslutande industrijärnvägsspår. Tillgängligheten för övrigt är mindre god. Väster om industriområdet mot Varnan finns ett bostadsområde med ett tiotal småhus och ett koloniområde. Omedelbart norr om industriområdet ligger fyra bostadshus. Området är ca 17 ha.

Planeringsläge:

Gällande översiktsplan anger industriområde. Industriområdet inkluderar även de fyra bostadshusen norr om ianspråktaget område. Även norr om koloniområdet väster om inlandsbanan finns ett ca 4 ha stort område utlagt som industri. Gällande detaljplaner föreskriver industri och småindustriändamål. Området med de fyra bostadshusen och området norr om koloniområdet är dock inte detaljplanlagt.

Marielunds industriområde

Inom Marielunds industriområde finns tre industrilokaliseringar inom tele, plast och papper. Området har relativt god tillgänglighet. Ca 100 meter söder om industriområdet ligger Marielunds bostadsområde.

Planeringsläge:

Översiktsplanen redovisar industri och en möjlig utvidgning av området ca 100 meter åt öster. Planen redovisar även en anslutning av Lokalgatan till Lagmansgatan i sydost och riksväg 26 i väst. Motivet är att öka tillgängligheten och minska transporter genom angränsande bostadsområden till både Marielunds och Haga industriområden. Gällande detaljplaner är från 1960-talet och föreskriver industri. Del av översiktsplanens föreslagna utvidgning mot öster är också fastställd i detaljplan. Industriområdet kommer då att ligga ca 60 meter från Haga koloniområde.

Kroksviks industriområde

Kroksviks industriområde består av oljeimporthamn med ett tiotal cisterner, en större kommunal industribyggnad och en marina med båtuppläggningsplats. Området har god tillgänglighet och är på ca 50 ha. Ca 25 hektar, mellan f d oljehamnen och industribyggnaden, är inte ianspråktaget.

Planeringsläge:

Översiktsplanen anger hamn i områdets södra del och industri för övrigt. Väster om Hjälmarsnäs vägen anges ett knappt 30 ha stort markområde för industri. Gällande detaljplaner föreskriver hamnverksamhet, storindustri och oljeupplag. Oljeimporten har dock upphört. Längs Hjälmarsnäs vägen finns ett reservat för järnvägsändamål. Tidigare sträckte sig det planlagda industriområdet norrut till i höjd med Gustavsviks f d herrgård. Den norra delen upphävdes dock 1979. Gustavsviks herrgård med närmaste omgivning anges i planen från 1962 som kulturreservat. Området väster om Hjälmarsnäs vägen är inte detaljplanlagt.

Björneborg

Västra delen av Björneborgs samhälle domineras av Scana Björneborgs industri anläggning. Industrin upptar en yta på ca 15 ha. I norr begränsas området av stambanan och i söder av länsvägen och ett mindre bostadsområde.

Planeringsläge:

Översiktsplanen anger industri för det område som är ianspråktaget. Gällande detaljplan som är från 1993 medger dock en expansion mot nordväst på ca 35 ha. Det planlagda industriområdet ansluter till kyrkoområdet. Här finns dock en zon på 50 meter som inte får bebyggas. Några ytterligare industriområden finns inte planerade i Björneborg.

Bäckhammar

Bäckhammars bruk upptar ca 10 ha mark mellan riksväg 26 och Visman. Öster om Visman verkar ett mindre kemiföretag. Öster om industrierna ligger Bäckhammars samhälle med bostäder och en centrumanläggning med skola, affär och samlingslokaler.

Planeringsläge:

Översiktsplanen anger industri för områdena. Planen anger även en möjlig utökning av industriområdet mot söder. Gällande detaljplaner överensstämmer med översiktsplanen.

Nybble

Inom Nybble samhälle redovisar översiktsplanen industriområde norr om Visnums-Kilsvägen. På området finns ett åkeri/entreprenadföretag. I detaljplanen från 1971 redovisas ett område för småindustri söder om samhället i anslutning till riksväg 26. Området är dock inte ianspråktaget.

Handel

Handel och köpenskap har en lång tradition i Kristinehamn. Fram till något årtionde efter andra världskriget förekom handelsverksamhet inom hela stadsfyrcanten med all detaljhandel, förutom stor del av livsmedelshandeln, som var spridd på flera små enheter i omgivande bostadsområden och på landsbygden.

Under de senaste årtiondena har handeln inom stadskärnan koncentrerats till kvarteren längs Kungsgatan. Viss del av detaljhandeln har lokaliserats i halvperifer lägen som Drevsta industriområde. Livsmedelshandeln i bostadsområdena har koncentrerats till större enheter, ett mindre antal skärbutiker och ett fåtal lanthandelsbutiker. Vi har dock inte, som i många andra tätorter, någon stor handelsetablering i externa områden längs riksvägarna.

Förändringarna beror på den strukturomvandling som generellt skett inom handeln. Viss styrning har dock skett genom strategiska beslut inom kommunen. 1963 års generalplan angav att affärsbebyggelsen skulle koncentreras till kvarteren utmed Kungsgatan och avgränsa dessa mot övriga bostadskvarter som kräver lugnare miljö. Kommunen har genom sin planläggning medgivit handel inom Drevsta industriområde etc. Framför allt har kommunen inte medgivit handel i helexterna lägen utmed våra riksvägar. Denna styrning är en balansgång mellan å ena sidan att bevara handel och köpenskap i tätortskärnan och å andra sidan begränsa konkurrensen. Däremot har ny handel av stormarknad och sällanköpskaraktär på senare år lokaliserats i centrumkärnans omedelbara närhet.

Planeringsläge:

Gällande översiktsplan anger nya handelsområden söder om Östermalms bostadsområde och i området mellan Mariebäcks bostadsområde och riksväg 26.

Grönstrukturer - grönområden

Kommunens grönområden kan indelas i fyra kategorier: Kulturparker, bostadsanknutna parker, övriga grönområden och tätortsnära skogar.

Kulturparker

Parker, i huvudsak i den centrala stads- eller tätortskärnan, bär ofta ett kulturhistoriskt arv med huvudsaklig funktion som estetiskt inslag i stadsbilden och stillsam rekreation. Dessa parker har i allmänhet ett artrikt trädbestånd och innehåller ofta konstnärlig utsmyckning. Några har mindre lekplatser.

Dessa parker är ofta små och flera är belägna nära eller i anslutning till vattendragen. De är allmänna och underhålls med offentliga medel. Ett 30-tal parker kan hänföras till denna kategori.

Inom tätorten finns dessutom ett stort antal villaträdgårdar, offentliga byggnaders trädgårdar och kyrkogårdar av stor betydelse för stadens grönstruktur. Övriga kulturparker av betydelse är Mariebergsområdet, Hembygdsgården, Folkets Park och Picassoområdet.

Järnvägsparken

Bostadsanknutna parker

Parker som oftast tillkommit i samband med bostadsexpansion med det huvudsakliga motivet att betjäna ett visst bostadsområdes behov av utevistelse, lek och idrott. Parkerna har oftast ett funktionellt innehåll med gång- och cykelvägar, lekplatser, bollplaner, tennisbanor etc. Parkerna finns både som allmänna och tillhörande bostadsföretag. Den sammanlagda arean för de allmänna parkerna är ca 600 000 m2 med 46 lekplatser, 26 bollplaner och 5 tennisbanor.

Övriga grönområden

Grönområden som uteslutande har tillkommit för att skapa avstånd, buffertzoner mellan trafikleder eller annan störande verksamhet och bostadsbebyggelse. I vissa fall fungerar dessa som bostadsanknutna parker med vissa funktioner. Inom kommunen finns 5 koloniträdgårdsområden: Haga, Presterud, Östervik, järnvägsstationsområdet och Björneborg.

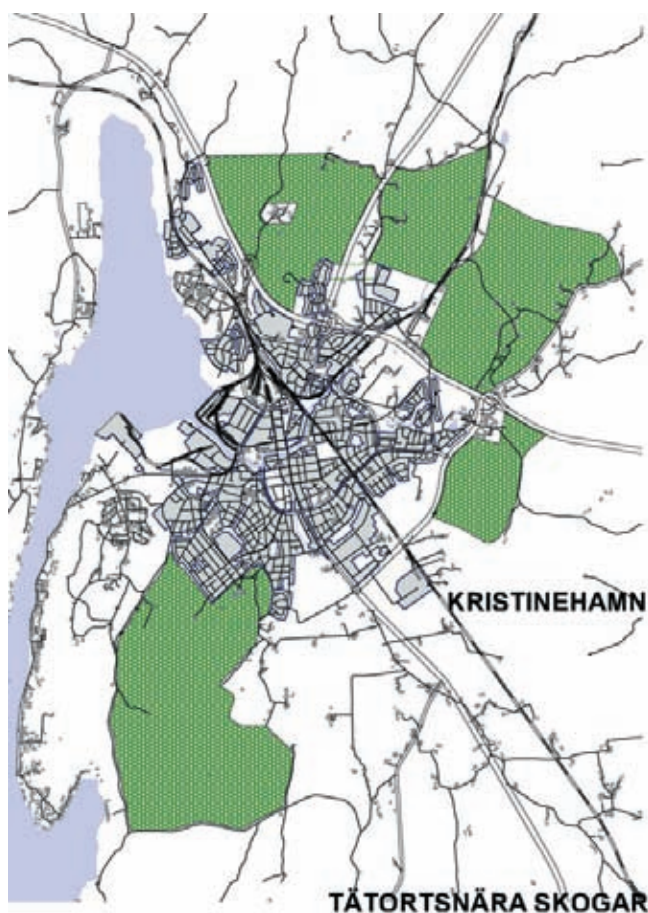

GRÖNSTRUKTUR I STADEN ENLIGT DETALJPLAN

Tätortsnära skogar

I tätorternas ytterzoner finns ett varierat brett randområde som frekvent används för utevistelse och rekreation. Någon distinkt avgränsning eller formellt skydd finns inte för dessa områden. I skötselplan för kommunens skogsområden, som antogs av kommunfullmäktige 1988, ägnas dock de kommunägda delarna speciell hänsyn med avseende på dess rekreativa funktion. Inom Kristinehamns garnisons övningsområde har rekreativ intresset tryggats i länsstyrelsens tillstånd för verksamheten. Tillgängligheten för det rörliga friluftslivet, inom garnisonens övnings- och skjutfält, har ökat väsentligt tack vare tillkomsten av nya vägar, nya parkeringsytor och vindskydd.

Områdena kring Varnumsvikens inre kan också hänföras till denna kategori. Skötseln av området är fastställt i en skötselplan antagen av kommunfullmäktige 2003.

Övriga rekreativsområden

Områden som frekvent används för det rörliga friluftslivet gränsar som regel till de tätortsnära skogsområdena. Inom vissa områden finns anordningar för det rörliga friluftslivet iordningställda, som t ex skid- och vandringsleder, medan andra delar av dessa områden är mer av vildmarkskaraktär. Exempel på områden, där båda dessa karaktärer förekommer, är det tidigare militära närövningsfältet samt områdena runt Hultets friluftsanläggning och Sättrastugan. Delar av de områden som berör Garnisonens övnings- och skjutfält kan under delar av året vara avspärrade med tillträdesförbud.

Planeringsläge:

En utveckling av området längs Varnan har fastställts i kommunfullmäktigebeslut 1992. Målsättningen är bl a en sammanhängande och i möjligaste mån konfliktfri gångförbindelse mellan läroverksbron och inre hamnen. Återstående arbeten är bl a en gångbro mellan Fisktorget och Svinvalen samt passage vid Västerbron.

Delar av de tätortsnära skogsområdena är i gällande översiktsplan reserverade för bostadsbebyggelse. Planen rekommenderar dock att den kommunägda delen inom Åsenområdet bevaras som naturområde samt att stor hänsyn skall tas till skogsmiljön mellan Mariebergsområdet och Stenfallet. Planen anger också en sammanhängande gångförbindelse från centrum dels runt Varnumsvikens inre, dels mot Vålösundet. Inom Kurlanda redovisar planen ett koloniområde.

Idrott och friluftsliv

Inom kommunen finns ett 70-tal föreningar med inriktning på idrott och friluftsliv. En del aktiviteter erfordrar mer eller mindre specialdesignade anläggningar, medan andra kan bedrivas inom ett rikt utbud av vatten- och skogsområden. Huvudmannaskap, drift och underhåll av de specialdesignade anläggningarna varierar i hög grad. Kommunen stöder dock anläggningarna genom bidrag till drift, underhåll och investeringar.

Anläggningar för arenaidrott

- Björkvallens IP (kommunägd): Fotbollsplan grus, fotbollsplan gräs. Naturfryst bandy-, skinnar- och inlinebana samt ishockeyrink. Omklädningsbyggnad med 6 st omklädningsrum. Curlinghall med klubbrium. Ishall med 4 st omklädningsrum, klubbrium, kiosk- och personalutrymmen. Publikkapacitet 1 600 pers, därav 600 på sittplatsläktare.
- Brovallens IP (kommunägd): Mindre fotbollsplan grus, fotbollsplan gräs, friidrottsanläggning. 2 omklädningsbyggnader med vardera 2 st omklädningsrum. Dessutom utrymmen för personal, publikläktare, kiosk m m.
- Drevstavallen (kommunägd): Fotbollsplan gräs. Förhyrd omklädningslokal med 4 omklädningsrum, klubbstuga.
- Sjöängen/Presterud: Två fotbollsplaner med gräs. Förhyrd omklädningslokal. Tillhör Kristinehamns garnison och disponeras genom underhållsavtal.

- Stenstaliden (kommunägd): Belyst grusfotbollsplan för fotbollsföreningarnas vinterträning.
- Bäckevi IP Bäckhammar SK: Fotbollsplan med gräs, belyst fotbollsplan med grusbeläggning, omklädningsbyggnad med fyra omklädningsrum. Kansli, personalrum, klubb- och garage. Föreningen har även en fotbollsplan med omklädningsutrymmen i Nybble. Anläggningen ägs och drivs av Bäckhammars SK.
- Björnevi IP Björneborgs IF (kommunägd): Två fotbollsplaner, gräs, belyst fotbollsplan, grus, naturfrys isbana, omklädningsbyggnad med fyra omklädningsrum, klubb- och garage och personalutrymmen, kansli. Anläggningen drivs av Björneborgs idrottsplatskommitté.
- Ölme IP IFK (kommunägd): Två fotbollsplaner med gräs, belyst fotbollsplan, grus. Omklädningsbyggnad med två omklädningsrum, klubb- och garage, kansli, personalutrymmen samt garage. Anläggningen drivs av IFK Ölme.
- Björneborgs BK: Klubblokal med utrymmen för träning och omklädning samt klubb- och garage. Anläggningen drivs av Björneborgs brottarklubb.

Anläggningar för skidsport, terränglöpning och orientering

- Björkvallen: Elljusspår i anslutning till idrottsplatsen 2,7 km, kommunal drift.
- Bäckhammar: Motionsspår 2,5 km. Bäckhammars SK svarar för driften med kommunalt stöd.
- Björneborg: Elljusspår 2,5 km. Björneborgs skidklubb svarar för driften med kommunalt stöd.
- Hultet: Elljusspår 5,0 km. Skid- och vandringsleder av varierande längd mellan 5 km och 16 km. Vid anläggningen finns en friluftsgård med servering, bastu- och omklädningsutrymmen m m. Kristinehamns Orienteringsklubb äger och driver anläggningen delvis med kommunalt stöd.
- Ölme: Elljusspår 2 km. Ölme skidklubb svarar för driften med kommunalt stöd.
- Garnisonen: Motionsspår 3,0 km, 5,0 km 7,5 km samt VM-spåret 4,0 km. Garnisonen svarar för driften.
- Rudskoga: Elljusspår 1,5 km. Rudskoga gymnastikförening svarar för driften med kommunalt stöd.
- Motionsspår Sandfallet - Stensta by
- Motionsspår Strand
- Kvarndammen: Motionsspår 3,3 km. Kommunen svarar för driften.
- Sättra: Spår med en längd som varierar mellan 1,5 km och 10 km. Förbindelse-spår från Cabby till Sättra. För skötsel svarar Friluftsförbundet med kommunalt stöd.

Inom kommunen finns ca 10 mil skid- och vandringsleder och elljusspår

Gymnastiklokaler

Skolornas gymnastiklokaler disponeras och uthyres på icke skoltid till föreningar och enskilda.

Övriga föreningsägda idrottsanläggningar

- Golfklubb: Golfanläggning vid väg 26. 18 hål, korthålsbana 5 hål, servering, klubblokal, shop, omklädningsrum m m.
- Ridklubb: Ridhus vid Dye, klubblokal, servering
- Hults tennisklubb: NO Hult. Tennisanläggning 2 banor, grus
- Tennisklubb: Presterudsvägen. Tennishall, 4 banor, klubbhus
- Bowlinghall
- Kampsportens Hus
- Kristinehamns kanotseglare: Vålösundsvägen. Klubbhus, brygga
- Kristinehamns motorbåtsklubb: Vålösundsvägen. Klubbhus, bryggor
- Kristinehamns segelsällskap: Vålösundsvägen. Klubbhus, bryggor
- Kristinehamns minigolfklubb: Gästhamnen. Golfbana
- Kristinehamns bågskytteklubb: Kvarndammen. Bågskyttebana

- Kristinehamns Skytteförening
- Kristinehamns Pistolklubb
- Jaktskyttebana
- Motorsport: Motorps motorbana
- MIK Varnan: Sundby fritidsområde, centrum för handikappidrott.

Bad och friluftsanläggningar/områden

- Gottbol, Rudskoga: Bad på allmänning vid Skagern. Vid badet bedrivs sommarsimskola i kommunens regi.
- Bengtsgård: Bad vid Kilsviken i Vänern.
- Gräsviksbadet: Friluftsbad vid sjön Vismen i Björneborg.
- Baggerud: Friluftsområde med klippbad, strandbad.
- Hults sommarhem: Bad i Vänern i anslutning till Hults sommarhem, enklare kioskverksamhet, servering.
- Revsand: Bad i Vänern i anslutning till camping, campingstugor rastplats, toaletter, duschar, kiosk m.m.
- Kvarndammen: Bad i Kvarndammen i anslutning till camping samt mindre friluftsområde.
- Skymningen: Bad i anslutning till Presterudsvägen
- Sandvikarna: Bad i anslutning till friluftsområdet Vålön. På Vålön finns också naturistbad.
- Jutviken: Bad i anslutning till Jutviksvägen.
- Vålön: Friluftsområde på ön Vålön. Området ligger i anslutning till naturreservatet Kalvön- Sibberön. Inom friluftsområdet finns möjligheter till korttidscamping, friluftsbad, regnskydd, rastplatser, eldstäder, toaletter, dricksvatten, vandringsled m m.

Vid de flesta baden finns bryggor, livräddningsutrustning vid samtliga, liksom sanitära anordningar och mindre lekplatser.

Inomhusbad

- Broängsbadet: Simbassäng 25 m, med sex banor för tävlings- och motionsimning. Barnbassäng 8x12 m. Bastu på varje avdelning, tvagningsavdelningar för damer och herrar, karbad, handikappbad, solarium, motions- och styrketräningshall och cafeteria.

Båttrafik

- Rönneberg-Vålön: Under sommarsäsongen utgår färjetrafik från Rönneberg vid Vålösundsvägen till Framnäs och Sandvikarna på Vålön. Skärgårdsturer anordnas och motorfartyget Vålön uthyres för abonnemangsresor. Vid Rönneberg finns servering, kiosk, telefon, dricksvatten, toaletter m m.

Camping

- Baggerud: Vandringsled, samlingslokal, lekplats, sand- och klippbad, nedkörningsramp för isättning och uppdragning av båtar, rumsuthyrning, 78 elplatser, duschar och toaletter. Enklare kioskverksamhet. Tvåstjärnig campingplats (utarrenderad).

- Kvarndammen: Trestjärnig campingplats. Inom området finns kommunens vandrarhem, rumsuthyrning i äldre stuga, 16 st campingstugor, duschar, toaletter, 66 elplatser, närbutik, kiosk, grillstuga, vedeldad bastu, servering, minigolf- och boulebana m. m.
- Revsand: Sand- och klippbad, camping och campingstugor, duschar och toaletter, kioskverksamhet, servering.

Småbåtshamn

Vid Vålösundet finns c:a 1.150 båtplatser, varav knappt 700 vid kommunala bryggor. Övriga är föreningsägda och privata. Vid Kapurja finns nedkörningsramp för isättning och upptagning av båtar samt kran för lyft av rörelsehindrade med hjälp av bärselar.

Gästhamn

Vid den skinnre delen av yttre hamnen erbjuds båtturister en gästhamn med gångavstånd till stadens centrum. Gästhamnen erbjuder servicebyggnad, hamncafé, dansbana, eluttag och vattenförsörjning m.m. vid kajplatserna.

Fiske

Fritidsfiske bedrivs året runt såväl i Vänern (fritt fiske) som i våra mindre sjöar mot fiskekort. Med fritt fiske avses här fiske med handredskap. Trollingfisket i Vänern har en viktig bas i Kristinehamn. Fisket vårdas av 5 fiskevårdsområden, varav 4 i den nordöstra delen av kommunen.

För Vänern har bildats Laxfond Vänern. Denna arbetar för att Vänern återställs som laxsjö.

Lax/öring

Vänern hyser fyra lax- och öringsstammar; klarälvslox/öring, gullspångslax/öring. Dessa fyra fiskstammar är unika och av riksintresse, varför de är klassade som skyddsvärda bestånd. Ingen av stammarna har sin naturliga lek- och reproduktionsområden inom Kristinehamns kommuns gränser, men nyttjar bl a kommunens vänervatten för näringssökning och tillväxt och är föremål för fiske. De som inte fångas återvänder till resp hemälv; Gullspångsälven och Klarälven för naturlig lek eller nyttjas för romtäkt. Dessa stammar utgör Laxfond Vänerns basresurs för utveckling av sportfisketurism i sjön samt bidrar till en ökad lönsamhet för det yrkesmässiga fisket. Dock råder det fångstförbud på naturreproducerad fisk enligt Fiskeriverkets bestämmelser.

Gös

I Fiskeriverkets författningssamling FIFS 2004:37 "Fiskeriverkets föreskrifter om fiske i sötvattensområden" finns inom Kristinehamns kommun två områden avsatta, Ölmeviken och Varnumsviken, för fredning av gösen under lek-tiden, perioden 15 maj - 15 juni.

Kräft- och fiskodling ställer krav på hög vattenkvalitet, men kan också påverka omgivande vattenområden, vilket gör att dessa regleras enligt miljöbalken. Det finns tillstånd till flera mindre kräftodlingar.

För fiskodlingsverksamhet krävs alltid tillstånd av länsstyrelsen enligt 16 § förordningen om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.

Jakt

Stor del av kommunens markägare är med i något av de 80 jaktvårdsområden som finns inom kommunen med en sammanlagd area på 76.500 hektar. Jakträtten på "jaktbar" kommunägd mark är utarrenderad.

8. TEKNISK FÖRSÖRJNING

Vatten och avloppsförsörjning

Behövs, med hänsyn till hälsoskyddet, vattenförsörjning och avlopp för viss befintlig eller blivande bebyggelse ordnas i ett större sammanhang, skall kommunen sörja för eller tillse att allmän VA-anläggning kommer till stånd så snart detta kan ske. Allmän VA-anläggning kan drivas av kommunen eller av annan, exempelvis en samfällighetsförening. Den som driver allmän VA-anläggning är anläggningens huvudman. Allmän VA-anläggnings verksamhetsområde skall vara fastställt till sina gränser och bestäms av huvudmannen, som också lämnar länsstyrelsen meddelande om vilket verksamhetsområde som fastställts. Inom områdena skall de fastigheter som behöver anordningar för vatten och avlopp bruka anläggningen om behovet inte med större fördel kan tillgodoses på annat sätt. Utanför verksamhetsområdena tillgodoses behovet genom enskilda anläggningar eller mindre samfälligheter. Härför finns särskilda bestämmelser i VA-lagen.

Staden, Björneborg och Ölme

Vattenproduktion:

Vattenproduktion för försörjning av dricksvatten till tätorterna Kristinehamn, Björneborg och Ölme sker vid Sandköpings vattenverk. Förundersökning pågår avseende grundvatten från Berg och kommande behov av verksbehandling av detta mot bakgrund av aviserade skärpta livsmedelsbestämmelser.

Reviderat och utökat förslag till skyddsområde med reviderade skyddsföreskrifter är överlämnat till länsstyrelsen för fastställelsebeslut.

2002 års produktionsfakta:

Levererat verksbehandlat renvatten till tätorterna	2 418 070 m ³
Fakturerad mängd renvatten	1 584 924 m ³
Tillsatt kalkmängd	50 954 kg
Tillsatt ammoniak	71,2 kg
Tillsatt klor	695,5 kg
Energiåtgång	1 491 951 kWh

Totala längden vattenledningar inom tätorterna är 19 mil. Mätning av vattenförbrukningen hos abonnenterna sker genom ca 4 800 st vattenmätare utplacerade i fastigheter och fabriker.

Integrerade i ledningsnätet finns reservoarerna:

Stenstalid	1 000 m ³
Almvägen	1 400 m ³
Bärstigen	800 m ³
Björkvallen	500 m ³
Björneborg	600 m ³

Spillvattenledningar:

Inom tätorterna Kristinehamn, Björneborg och Ölme är det totala spillvattennätet 16 mil. Av den totala sträckan utgör 1,2 mil tryckavloppsledningar där avloppsvatten pumpas.

Till spillvattennätet hör 16 st avloppspumpstationer, varav den största är pumpstationen vid Landa, med totalt 5 st pumpar. Vid nederbörd kan ledningsnätet överbelastas och orenat avloppsvatten föras direkt till recipienten, s k "bräddning". Vid Landa pumpstation bräddas de största mängderna.

Utmed avloppsledningsnätet finns också vid ett trettiotal ställen kopplingar och tekniska lösningar, så att bräddning kan ske till dagvattenledningar eller direkt till Varnan och Varnumsviken.

Dagvatten:

Totala mängden dagvattenledningar är ca 12 mil. Utbyggnad och senare separering av dagvatten från spillvattennätet har intensifierats sedan 1980-talet och framåt. På dagvattenledningsnätet finns också tre pumpstationer.

Avloppsrening:

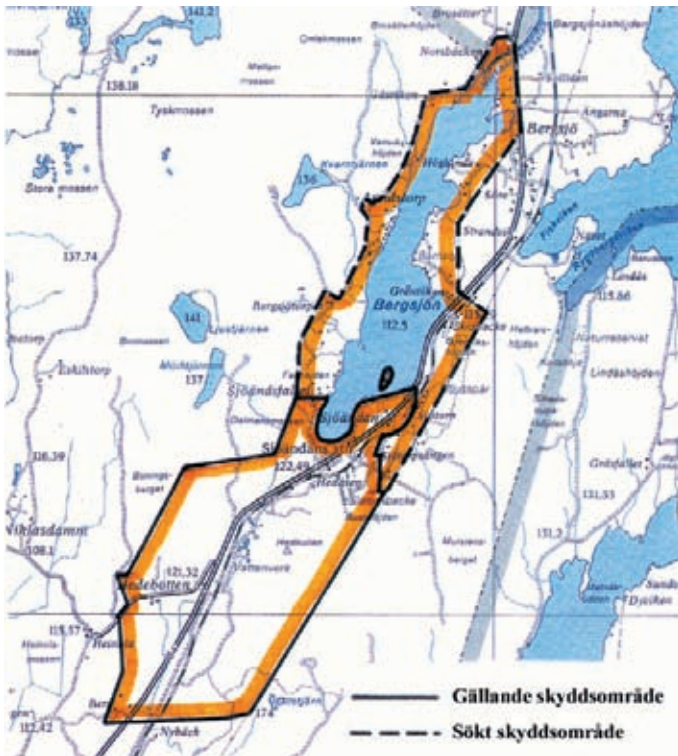
Avloppsrening för orterna Kristinehamn, Björneborg och Ölme sker vid Fiskartorpets avloppsreningsverk vid Sanna. Avloppsverket är byggt 1962-1964, kompletterat 1982 samt ombyggt och moderniserat 1994-1998. Genom utbyggnad av överföringsledningar anslöts Ölme samhälle 1984 och Björneborg 1992, då reningsanläggningarna på dessa orter avvecklades. Avloppsverket är dimensionerat för 18 000 personekvivalenter.

Länsstyrelsen har 2002-09-24 fastställt maximala resthalter i det behandlade avloppsvattnet. Rening av avloppsvatten sker i fyra steg: mekanisk, kemisk, biologisk samt efterföljande filtersteg inkl kvävereduktion.

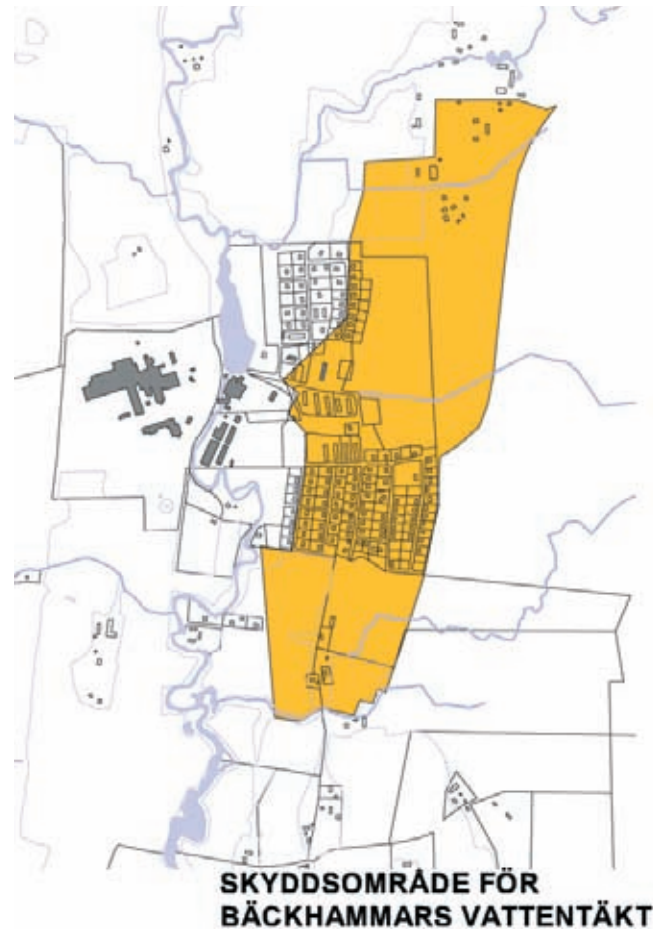
2002 års produktionsfakta:

Mottagen mängd avloppsvatten	4 289 000 m ³
Bräddad mängd efter mekanisk rening	140 232 m ³
Producerad slammängd (biomull)	1 456 m ³
Producerad gasmängd	216 830 m ³
(Gas används som komplement till för olja för uppvärmning av lokaler och avloppsverk)	
Tillsatt järnsulfat för fällning av avloppsvattnet i kemsteget	209 000 kg
Tillsatt polymer vid slamprocessen	1 900 kg
Energiåtgång	1 318 091 kWh

Utloppsledningen i Varnumsviken är 380 m lång med 4 m djup. Möjligheter till klorering av renat avloppsvatten finns före utsläpp.

Mottagen mängd avloppsvatten	130 031 m ³
Producerad slammängd	383 m ³
Bräddning	211 m ³
Tillsatt kalk vid kemist rening	29 600 kg

Bäckhammars tätort

Vattenproduktion:

Vattenförsörjning för tätorten sker genom uppföring och behandling av grundvatten från Persbol, där också vattenverket är beläget, samt från en grundvattentäkt vid Kronatorp. Område, där grundvattenuttag sker, har skydd genom fastställt skyddsområde.

Uttag grundvatten samt levererat verksbehandlat renvatten till tätorten	78 050 m ³
Tillsatt mängd kaustiksoda	1 040 kg
Tillsatt mängd klor	38,5 kg
Energiåtgång (därav till grundvattenpumpar) (35 500 kWh)	114 700 kWh
Fakturerad mängd renvatten	48 596 m ³

Vattenreservoar finns i anslutning till vattenverket med en volym av 300 m³. Vattenledningsnätet inom Bäckhammar har en längd av 7,4 km.

Spillvattenledningar:

Inom Bäckhammar finns ett utbyggt spillvattennät med en längd av 4,6 km. Av den totala sträckan är 2 280 m tryckavlopp. Mängden dagvattenledningar i Bäckhammar är 3,4 km.

Avloppsrening:

Rening av ortens avloppsvatten sker vid Bäckhammars reningsverk och med villkor fastställda av länsstyrelsen 1976. Rening sker i två steg, mekanisk och kemisk. Avskilt slam transporteras till Fiskartorpets avloppsreningsverk för avvattnings och rötning.

Nybble tätort

Vattenproduktion:

Tätortens vattenförsörjning sker genom uppföring och behandling av grundvatten i anslutning till vattenverket vid Säbyallén. Skyddsområde finns fastställt till skydd för vattentäkten.

Uttag grundvatten samt levererat verksbehandlat renvatten till tätorten	12 880 m ³
Tillsatt mängd kaustiksoda	640 kg
Energiåtgång	21 800 kWh
Fakturerad mängd renvatten	9 004 m ³

Vattenreservoar är inbyggd i vattenverket med en volym av 20 m³. Vattenledningsnätet inom Nybble tätort har en längd av 3,3 km. 3,3 km spillvattenledningar och 1 km dagvattenledning.

Avloppsrening:

Rening av Nybbles avloppsvatten sker vid Nybble reningsverk och efter villkor som fastställdes av länsstyrelsen 1988. Rening sker i två steg, mekanisk och kemisk.

Avskilt slam transporteras till Fiskartorpets avloppsreningsverk för avvattnings, förtjockning samt rötning i rötchamber.

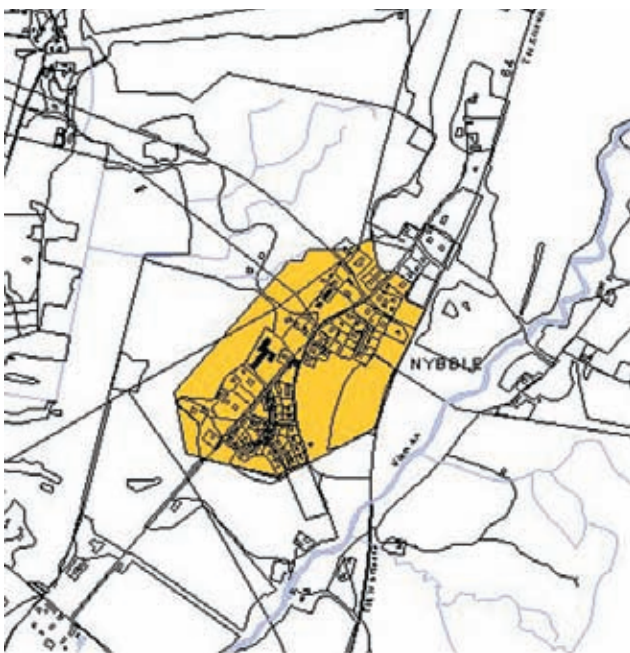
Mottagen mängd avloppsvatten	28 855 m ³
Producerad slammängd	194 m ³
(till Fiskartorpet för avvattning och rötning)	
Bräddning	0 m ³
Tillsatt kalk vid kemisk rening	5 300 kg

Planeringsläge:

Kommunen har av länsstyrelsen ålagts att vidta ytterligare åtgärder vid Fiskartorpets reningsverk för att minska kväveutsläppen till Väneren och västerhavet. Åtgärderna genomfördes under 1997. Åtgärder genomföres under 1997/1998, varefter kvävereduktionsförsök påbörjades i full skala under hösten 1998. Efter en försöksperiod på två år kommer en ny tillståndsprövning enligt miljöskyddslagen att vara aktuell. Nytt tillstånd erhöles 2002/09/24 inkl kvävereduktionskrav.

Redovisad bräddning av avloppsvatten till Varnan och Varnumsviken beror på brister i ledningsnätet. Genom att regnvatten i många fall avleds i samma ledningar som avloppsvatten, orkar inte reningsverket och ledningsdimensioner med, och avloppsvatten går ut orenat. Ombyggnad för att åtgärda bristerna sker enligt en rullande saneringsplan, som fastställs av kommunen och godkänns av länsstyrelsen. Planen skall finnas enligt det tillståndsbeslut som finns för reningsverken. Gällande saneringsplan avser åren 2003-2004. Saneringsplanen omarbetas för tillfället för täckande av en ny femårsperiod.

I gällande översiktsplan anföras att de enskilda avloppsanläggningarna, speciellt vid fritidshusområdena efter vänerkusten, utgör ett föroreningsproblem. Vid bebyggelse och tillbyggnad eller ändring av avloppsanläggning anges att ordentliga VA-utredningar kommer att begäras.

SKYDDSSOMRÅDE FÖR NYBBLE VATTENTÄKT

Avfallshantering

Avfallshanteringen utformas enligt de mål och metoder som anges i kommunens avfallsplan antagen av kommunfullmäktige i februari 1993. En renhållningordning fastställdes vid samma tillfälle. Ytterligare styrmedel har tillkommit efter 1993, lagstiftningar farligt avfall, producentansvar m m ingår nu i miljöbalkens avfallsförordning. Kommunen har inte beslutat om utökat ansvar för något avfallsslag. Renhållningsordningens senaste revidering fastställdes 2001-09-27 av kommunfullmäktige.

Mål

I avfallsplanen finns inriktningsmål och mätbara mål uppsatta. Inriktningsmålen har haft stor betydelse för avfallshanteringen utformning. De mätbara målen avser volymer för avfallsminskning och återvinning. Ekonomiska mål anger att avfallshanteringen skall vara avgiftsfinansierad till 100%.

Upptagningsområde

Upptagningsområde för hushållsavfall är Kristinehamns kommun. För verksamhetsavfall även närliggande kommuner.

Insamling

Hushållsavfallet samlas in direkt från varje fastighet. Insamling sker i hjulgående plastkärl och papperssäckar. Ett mindre antal fastigheter har av tekniska skäl platsäckar. Hämtningsintervallen är i tätort varje eller varannan vecka, i glesbygd varannan vecka. Under sommaren tillkommer hämtning från fritidshus.

Insamling sker med komprimerande konventionella sopbilar. Avfallet transporteras utan omlastning till destruktion. Reducerad hämtning förekommer i samband med lokal kompostering av hushållsavfall. Insamling sker i egen regi.

Hushållens grovavfall hämtas av kommunen efter särskild beställning eller avlämnas till kommunens återvinningscentral. Två gånger per år har containrar ställts ut på 60 platser i kommunen för hushållens grovavfall. Grovavfallet sorteras centralt på Strandmossens avfallsupplag. Från 1997 har utställning av behållare ersatts med förlängt öppethållande vid kommunens återvinningscentral en kväll per vecka.

Latrin hämtas från fastighet, främst fritidsboende, i engångskärl av plast.

Slam från enskilda slamavskiljare hämtas obligatoriskt en gång per år. Slam från enskilda tankar hämtas efter budning.

Verksamhetsavfall från affärer, kontor, industri, byggarbetsplatser m m hämtas efter beställning. Hämtning sker med hjälp av containers, växelflak eller lastat direkt på tippfordon. I huvudsak utförs hämtning av entreprenör. Mindre verksamheter transporterar ofta avfallet med egna fordon.

Farligt avfall

Hushållens farliga avfall kan lämnas till kommunens inlämningsställen eller direkt till mellanlager på Strandmossens avfallsupplag. Totalt finns 10 miljöstationer för hushållens farliga avfall vid färghandlare och bensinstationer. Hushållens läkemedelsrester lämnas till apoteken. Småbatterier och bilbatterier samlas in av kommunen i särskilda insamlingsbehållare. Kasserad elektronik och andra elektriska produkter tas emot på Strandmossens återvinningscentral. Lysrör, glödlampor och kvicksilverlampor samlas in från verksamheter och hushåll. Kasserade kyl- eller frysmöbler omhändertas för freonåtervinning. Verksamheternas farliga avfall hämtas direkt från den plats, där avfallet uppkommit efter avgiven deklaration. Avfallet mellanlagras i kommunens mellanlager eller transporteras direkt till slutlig destruktion.

Återvinning

Återvinning sker av glas, sorterat i ofärgat och färgat, trycksaker, pappersförpackningar, metallförpackningar, plastförpackningar, wellpapp och kontorspapper. Återvinning sker också av tunnplåtskrot och rent sorterat träavfall. Inom kommunen finns 29 återvinningsstationer uppbyggda med behållare, i regel storbehållare, för samtliga materialslag som omfattas av producentansvar. I flerbostadshus, med fristående sophus, har mindre hjulgående behållare för de återvinningsbara materialen placerats i sophusen. Totalt har c:a 85 flerbostadshus denna utökade service. Storbehållare har även placerats ut vid verksamheter, institutioner och skolor. Kommunen är genom tekniska förvaltningen entreprenör för materialbolagens insamling av samtliga materialslag enligt nu gällande lagstiftning om producentansvar.

Behandling

Hushållens avfall behandlas genom energiutvinning. Kommunen har tecknat avtal med Karlskoga Energi och Miljö AB för denna behandling. Energiåtervinning sker i värmeverk anslutet till fjärrvärmenät och genom ångproduktion till verksamheter.

Biologisk behandling av hushållsavfall förekommer som lokal kompostering i anslutning till fastigheten. Ett mindre antal flerbostadshus har storkomposter i form av trumkomposter för upp till 60 hushåll.

Verksamhetsavfallet sorteras för återanvändning, materialåtervinning, energiutvinning. Restavfall deponeras. Sortering sker genom källsortering eller central maskinell sortering.

Biologisk behandling sker av park- och trädgårdsavfall till återanvändbar jord genom storkompost på Strandmossens avfallsupplag. Farligt avfall mellanlagras, sorteras och emballeras för vidaretransport till slutligt omhändertagande. Återvinningsbart material omlastas och transporteras till återvinningsföretag. Verksamhetsavfall från två större företag behandlas på egen deponi.

Anläggningar

C:a 7 km nordväst om kommunen finns ett avfallsupplag, Strandmossen, med koncession för torra avfall från verksamheter och hushåll.

Avfallsmängder

Avfallsströmmar inventerades i samband med avfallsplanens framtagande och har senare mätts genom vägningar eller volymberäkningar.

Strandmossen är en egen fastighet om c:a 40 hektar, varav använd och förberedd yta c:a 20 hektar.

Koncessionen omfattar även mellanlager för farligt avfall och asbestdeponi. Huvudman för Strandmossen är Kristinehamns kommun genom tekniska förvaltningen. Tillgängligt markområde kommer att räcka avsevärt längre med nuvarande sorteringsgrad och avfallsmängder. Större verksamhetsetablering eller nedläggning av verksamhetsägda deponier kan påverka användningstiden.

Inom kommunen finns två deponier med verksamheter som huvudman, dels i Bäckhammar och dels i Björneborg.

Nedlagda avfallsupplag

Inom kommunen finns två nedlagda upplag med kommunen som huvudman. Nio nedlagda upplag har verksamheter som huvudman. Fyra upplag finns för muddermassor. De nedlagda avfallsupplagen har inventerats tillsammans med områden, där farlig verksamhet bedrivits. Inventeringen finns dokumenterad i avfallsplanen.

Sanering har genomförts i ett område vid Konsterud, där farlig verksamhet med träimpregnering (arsenik) bedrivits och huvudman saknas. För ett upplag med kommunen som huvudman, Sannatippen, har miljösäkringsarbete inletts. Två upplag med verksamheter som huvudman har bedömts nödvändiga att åtgärda efter vidare undersökningar.

Avfallsmängder 2003:

Hushållsavfall	6 500 ton
Slam från enskilda avlopp	3 903 ton
Mottagen mängd på Strandmossen varav från Storfors kommun	29 288 ton 1 032 ton
Utsorterad energifraktion	1 141 ton
Mottaget på industrideponi, ca	15 000 ton
Mellanlagrat farligt avfall	708 ton
Återvunnet material:	
Papper inkl förpackningar	2 794 ton
Glasförpackningar	372 ton
Metallförpackningar	76 ton
Plastförpackningar	93 ton
Sorterat trä	1 726 ton
Tunnplåskrot	504 ton
Jord från biologisk behandling	499 ton
Totalt av kommunen hanterad mängd	48 636 ton

Elförsörjning

Struktur och organisation

Elnätet är väl utbyggt inom kommunen. Nätägare i Kristinehamns tätort är Kristinehamns Energi Elnät AB, som är dotterbolag till Kristinehamns Energi AB, som i sin tur ägs av Kristinehamns kommun. Nätet till omgivande landsbygd ägs av Fortum och omfattar Ölme, Björneborg, Bäckhammar och Nybble.

Den nya ellag, som trädde i kraft 1996, innebär att elnätsverksamheten, som naturligt monopol, även fortsättningsvis regleras med lagstiftning. Nätägarna har nätkoncession med bl a skyldighet att tillgodose nätkundernas möjlighet att med tillfredsställande mätning och avräkning fritt kunna välja elleverantör. Nätavgiften för detta ska avse hela kostnaden för alla överföringsled, vara skälig och utformad på sakliga grunder och med beaktande av konsumentintresset.

Nätbolagen svarar för att elnätet tillhandahålls enligt god teknisk praxis, med optimalt resursutnyttjande och att kundernas behov av anslutning till driftsäkert elnät och tjänster för god energihushållning beaktas. Nätbolagen säljer även tjänster på belysningsnät och optokabelnät för telekommunikation.

Samhällets sårbarhet är stor för avbrott i elleveranserna. Någon lokal produktion av el tillgå i ett krisläge finns inte. Ett fåtal reservverk svarar för särskilt viktiga objekt. Därför är nätbolagen organiserade för att klara en tillfredsställande drift av elnätet i såväl fred som krig. Denna planering sker i samarbete med kommunen. Organisationen genomsyras av hög säkerhet och har personal med hög kompetens och erfarenhet från regelbunden övning av metoder för att motverka och avhjälpa elavbrott.

Nuvarande omfattning av elnätet

Olika områden för nätkoncession framgår av karta i bilaga.

Det lokala elnätet inom kommunen består av ca 100 mil ledningar och ca 400 stationer anslutna. Fortum har förutom de lokala näten ett antal regionala ledningar med spänning 40 resp 130 kV, som går genom kommunen. Från dessa sker inmatning till lokala nätet till stationer i Stensta, Björneborg, Bäckhammar, Husbacka och N:a Dye. Ledningarna är en förutsättning för stabil eldistribution inom kommunen. Den totala anläggningskostnaden för det lokala nätet är idag minst 500 mkr.

På nätet transporteras idag vid höglast c:a 100 MW och 0,3 TWh. Antal nätkunder totalt i kommunen är c:a 15 000 stycken.

Utvecklingen framåt

I takt med utvecklingen i samhället har elnätet byggts ut. Elanvändningen har ökat långsammare under senare år, men en viss belastningsökning har ändå skett. Under flera år har elvärmen inneburit ett ökat elbehov. Avvecklingen av kärnkraften och ökande elpriser har inneburit att elvärmen ofta kombineras med annan uppvärmning, men de ökade energipriserna innebär också en ökad andel uppvärmning med värmepumpar. I kombination med energisnåla apparater och processer, kommer elbehovet knappast att öka i någon större omfattning, men väl kundernas behov av energiservice och rådgivning.

Någon utbyggnad av det lokala elnätet av betydelse i Kristinehamns tätort är inte att vänta de närmaste fem åren. Det befintliga lokala elnätet kommer att kapacitetsmässigt räcka till för viss tillkommande bebyggelse, med vissa mindre kompletteringar av anslutningsledningarna.

Förnyelse av detta lokala nät sker fortlöpande, inte sällan med ändrade sträckningar jämfört med ursprungligt nät. Numer görs en stor del av förnyelsen genom förläggning av kabel, där markförhållanden så medger. Det är inte möjligt att idag redovisa framtida lokaliseringar av dessa ledningar, då det är så hög grad beror på samhällets utveckling ifråga om bebyggelse, verksamheter, övrig infrastruktur m.m. Elnätet är dock i vissa delar av äldre typ och förnyelse av elnätet genomförs efter hand. Särskild hänsyn tas idag för att minska exponeringen av elektromagnetisk strålning, då bl a stationer i byggnader tas bort successivt. Ökade krav på säkerhet för nätpersonal är andra faktorer som prioriteras vid ombyggnad.

Omkring år 2007 planeras ombyggnader i regionnätet för anslutning av det lokala nätet till nät med högre spänning, vilket kan medföra ytterligare någon ledning med 130 kV vid Stensta. Det är den enda byggnation i ny sträckning, som Fortum Nät AB planerar på regionnätet för närvarande. En utbyggnad kräver linjekoncession och lokalisering sker med hänsyn till bl a översiktsplanen.

För mätning av elförbrukning har Kristinehamns Energi Elnät AB byggt anläggning för kommunikation via elnätet med mätterminaler hos större kunder. För mindre förbrukare kommer system för automatisk mätaravläsning att införas efterhand och omfatta alla kunder år 2009, vilket kommer att innebära en noggrannare avräkning varje månad av förbrukningen.

Naturgas

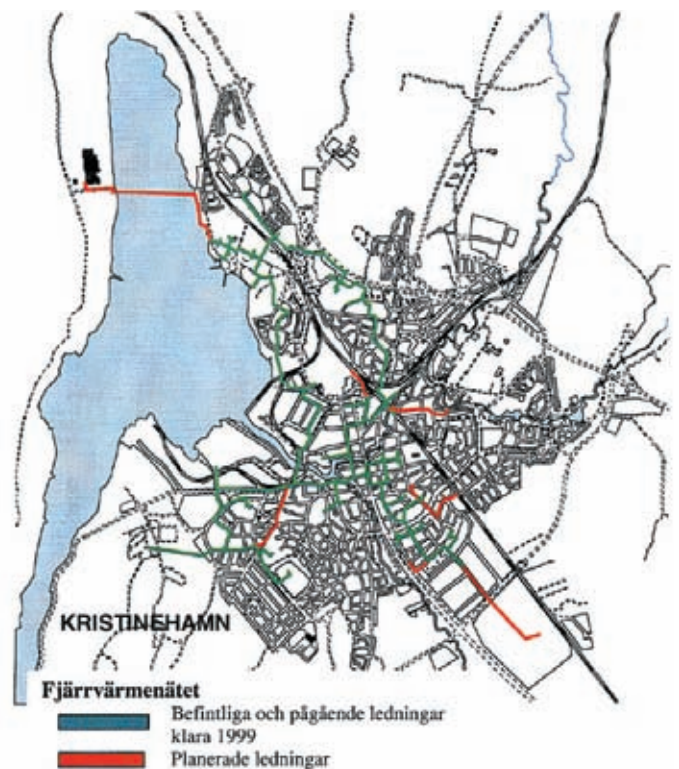
Frågan om vidareutbyggnad av det nationella gasledningsnätet har till och från aktiverats. Senast aktualiserades frågan 1991, då förstudier och lönsamhetsberäkningar genomfördes för en anslutning av de södra värmlandskommunerna till huvudledning Göteborg-Stockholm via Örebro. I gällande översiktsplan redovisas ett reservat för gasledningen genom kommunen. Frågan äger ingen aktualitet för närvarande.

Vattenfall har genomfört en studie av gasförekomster inom avfallsdeponierna vid Sanna och Strandmossen. Några utvinningsbara mängder finns inte på någon av deponierna enligt studien.

Fjärrvärme

Utbyggnad av bebyggelse inom de östra centrumkvarteren på 1970-talet anslöts till en central oljeeldad produktionsanläggning Kolgården. 1994 startades produktionsanläggningen för biobränsle i Sanna och verket på Kolgården utvecklades.

Sanna produktionsanläggning ägs av Värmlands Värme AB, som i sin tur är helägt av Fortum Värme AB samägt med Stockholms stad. För närvarande utgör andelen biobränsle 95% och olja för spetsproduktion 5%.

Ledningsnät

Fjärrvärmenätet ägs av Kristinehamns Energi AB, som är helägt av Kristinehamns kommun. Kristinehamns Energi AB köper all värme från Sanna och säljer sedan fjärrvärme ut till cirka 200 kunder i Kristinehamns tätort.

Utbyggnaden av ledningsnätet sker i den takt som fastighetsägare väljer att ansluta sig och bolaget kan finansiera utbyggnad. I huvudsak är det fastigheter med relativt stora värmebehov som anslutit sig, men även områden med mindre fastigheter med hög anslutningsgrad kan bli aktuella för anslutning till fjärrvärme i framtiden

Fjärrvärmen ersätter uppvärmning motsvarande 13 000 m³ olja per år till i huvudsak bostäder och lokaler.

Driftsäkerhet

Både produktionsanläggningarna och ledningsnätet har organisation med hög beredskap för eventuella störningar. Fel i ledningsnätet är ovanliga men kan inträffa om till exempel en ledning av misstag grävs av.

Produktionsanläggningarna är dimensionerade så att "reserv för största enhet" finns, d v s den sammanlagda produktionskapaciteten skall räcka för att klara årets kallaste dag, även om den största pannan är ur funktion. Sannverket är bemannad dagtid. Jourpersonal med bas i Kristinehamn larmas automatiskt vid driftstörningar.

Värmeproduktionens sårbarhet mot olyckor och sabotage minskas av att den är fysiskt uppdelad på flera anläggningar, varav en (A9) är ständigt bevakad av militär. Kulvertledningarna är försedda med automatiska fuktlarm. Plötsliga kulverthaverier (t ex avgrävning) är mycket ovanliga och kan åtgärdas inom c:a 12 timmar. Flera företag med svetslicens för fjärrvärmekulvert finns i Kristinehamn. Risken för störningar på grund av kulvertskador minskar ytterligare genom en ringmatning till centrum, Stenstaliden och Marieberg.

Vindkraft

Riksdagen har antagit ett nationellt planeringsmål för vindkraft som innebär en årlig produktionskapacitet på 10 TWh år 2015. Förslaget lades fram i propositionen "Samverkan för en trygg, effektiv och miljövänlig energiförsörjning" (prop 2001/02:143). Detta mål ger därmed ramen för de nationella anspråk som vindenergiintresset har på tillgång till mark- och vattenområden enligt 3 kap. 8 § MB. Planeringsmålet har betydelse för utpekandet av områden av riksintresse för utnyttjande av vindkraft. Det ger också en utgångspunkt för samhällsplaneringen och vägledning vid de avvägningar, som måste göras mellan vindkraftsintresset och olika allmänna intressen enligt hushållningsbestämmelserna i MB samt 2 och 3 kap. PBL. Det har också betydelse vid tillståndsprövningar enligt MB och PBL, då avvägningar ska göras mellan vindkraftsintresset och konkurrerande intressen.

9. KOMMUNIKATIONER

Vägar

Riksvägar - förbifarter

Allmänt: Kristinehamns kommun genomkorsas i öst västlig riktning av E 18 och i nordsydlig riktning av riksväg 26. Båda vägarna tangerar tätorten som förbifarter och rv 26 benämns inom planlagt område Varnumsleden och är en del i en planerad yttre ringled. E 18 tangerar även Ölme. Rv 26 tangerar i södra delen Bäckhammar och Nybble.

Standard: E18 är utbyggd till 13 meter vägbredd från kommungränsen i väster till Stolpen, därefter som mötesfri landsväg med wireräcken till kommungränsen i öster. Rv 26 är utbyggd till ca 8 m och har relativt god standard, vad avser den geometriska utformningen och trafiksäkerhetsstandarden söder om Kristinehamns tätort. På den norra delen är standarden god.

Planeringsläge: E18 är tillsammans med E6 och E4 ett av de 14 prioriterade projekten i det transeuropeiska Transportnätverket (TEN), som ingår i European Spatial Development Perspective (ESDP). E18 och rv 26 söder om Kristinehamns tätort ingår i det av regeringen fastställda stamvägnätet, medan rv 26 norr tätorten ingår i det regionala vägnätet. E18 planeras på delen Valnäs - Stockholm för motorvägsstandard och en lokaliseringsplan är upprättad på delen genom Kristinehamns kommun i Vägverkets nationella plan för vägtransportsystemet 1998-2007. Motorbyggnadsutbyggnad har påbörjats Karlstad-Skattekärr och Lekhyttan-Adolfsberg. Delen mellan dessa avsnitt utföres som mötesfri landsväg (vajerräcke). Ombyggnad av rv 26 Rämnen-Dalarnas länsgräns har skett 2005-2006.

E 18.

Länsvägar

Allmänt: Länsvägar som har avgörande betydelse för kommunikation med delar utanför kommunen är lv 204 - gränsen - Degerfors och 603 - Agen - Degerfors. Lv 204 har betydelse för kommunikation österut och ansluter till rv 26 i kommunens södra del. Lv 603 har stor betydelse för kommunikationen österut och även den ansluter till rv 26. Vägen är även genomfart i Björneborgs tätort (den näst största tätorten i kommunen), där den i sin östra del under 2003 genomgått en utbyggnad som avsevärt höjt trafiksäkerheten. I den västra delen är situationen ej godtagbar ur trafiksäker-

hetssynpunkt. I övrigt täcker länsvägsnätet kommunen och vägarnas huvudsakliga funktion är till för intern kommunikation inom kommunen.

Standard: Lv 204 har 6 m körbana och lv 603 har 7 m körbana. Båda vägarna har varit föremål för upprustning, är belagda och har en god geometrisk standard. Trafiksäkerhetsmässigt är lv 204 på ömse sidor Grunnebacka skola ej tillfredsställande, då skolbarn färdas längs vägen.

Där lv 603 passerar Björneborgs tätort har befintlig genomfart genomgått en utbyggnad som avsevärt höjt trafiksäkerheten.

Planeringsläge: För länsvägar gäller att skapa utrymme för att med driftåtgärder höja standarden. Byggande av den västra delen påbörjades andra halvåret 2004 genom Björneborgs tätort. I gällande översiktsplan finns mark reserverad för en förbifart söder om Björneborgs tätort. Kommunen har under 1997 beslutat påbörja ett detaljplanearbete för att möjliggöra förbifarten.

Enskilda vägar

Allmänt: Det enskilda vägnätet är länsvägarnas förlängning ut på landsbygden. I kommunen finns ca 80 vägföreningar - samfällighetsföreningar som erhåller statligt och kommunalt bidrag till drift- och investeringsarbeten. Ca 180 vägar erhåller kommunalt bidrag för enskild utfart. Bidraget är en hjälp till drift- och underhållsarbeten men täcker ej den verkliga kostnaden.

Standard: De vägar som erhåller stats- och kommunbidrag är upplåtna för allmän trafik och har god standard. Huvuddelen av vägnätet är grusvägar.

Planeringsläge: För de vägar där statsbidrag utgår upprättar Vägverket investeringsplaner. Investeringsmedel används i huvudsak till att förbättra vägarnas geometriska standard.

Infarter - genomfarter

Allmänt: Från E18 och rv 26 finns i huvudsak 4 infarter mot Kristinehamns centrum, från väster Karlstadvägen, från norr Dalavägen, från öster Närkevägen och från söder Skaraborgsvägen. Det högsta trafikflödet har Karlstadvägen med 11 500 fordon per dygn, därefter Skaraborgsvägen med 8 500 fordon per dygn. Dalavägen och Närkevägen trafikeras båda av 4 500 fordon per dygn.

Dessa infarter leder samtliga in till det ringvägssystem som omger centrum. I ringvägssystemet ingår östra, södra, västra Ringvägen och Dalavägen. Det högsta trafikflödet finns på Västra Ringvägen (12 000 fordon per dygn), vilket är naturligt då denna del ligger närmast centrumkärnan. De övriga ringvägarna trafikeras med 3 000 - 7 500 fordon per dygn, där Östra Ringvägen är den lägst trafikerade beroende på att stora delar öster om vägen ej är bebyggda. Ringvägssystemet tillkom för att avlasta centrumkärnan från genomfartstrafik, vilket var en förutsättning för bl a gågatans förverkligande.

Standard: Karlstadvägen och Västra Ringvägen är utbyggda med 4 körfält åtskilda av mittremsa, på övriga delar varierar körbanebredden mellan 7 och 9 m. Samtliga delar har separata gång- och cykelvägar. Av kapacitets- och trafiksäkerhetsskäl är några korsningar längs Karlstadvägen och Västra Ringvägen försedda med trafiksignaler. Kapacitetsmässigt har inte ringvägssystemet nått taket.

Trafikolyckorna är lägre än det normvärde som gäller för infarter/genomfarter. För de oskyddade trafikanterna upplevs delar av ringvägssystemet som en barriär, då planskildhet saknas på vissa sträckor.

Planeringsläge: I gällande översiktsplan är Varnumsleden ansluten till Djurgårdsvägen vid Björkvallens idrottsplats. Under senare år har diskuterats att ansluta denna väg till Presterudsvägen i Kristinehamns garnisons nordöstra gräns. Diskussioner har förts om att ansluta lv 586, "Revsandsvägen", till Varnumsleden.

Huvudvägnätet

Allmänt: Huvudvägnätet innanför ringvägarna är utbyggda som citygator med kantstöd. Då Kungsgatans södra del är ombyggd till gågata har Västerlånggatan blivit den mest trafikerade gatan i centrum. Huvudvägnätet är i huvudsak till för att förbinda de olika stadsdelarna sinsemellan samt med centrumkärnan.

Standard: Huvudvägnätet har körbanor på ca 7 m bredd och gångbanor åtskilda med kantstöd. Större delen av huvudvägnätet saknar separata gång- och cykelbanor. Den geometriska standarden är god.

Planeringsläge: De åtgärder som planeras på huvudvägnätet är att höja trafiksäkerheten genom att separera gång- och cykeltrafiken, främst på de delar som leder till skolor och dylikt. Detta arbete beräknas pågå under en längre tid, då åtgärderna är kostsamma. I gällande översiktsplan är Lagmansgatan planerad att, från korsningen med Inlandsbanan, norr om Marielundsområdet, ansluta till rv 26.

Lokalvägnätet

Allmänt: Från huvudvägnätet är lokalvägnätet den sista länken ut i bostadsområdet eller industriområdet.

Standard: Lokalvägnätet har varierande standard beroende på bostadsområdets ålder. Cykeltrafiken är oftast blandad med övrig trafik och i de senast exploaterade bostadsområdena har separata gång- och cykelvägar byggts i grönområden. Den geometriska standarden är god, men lokala vägnätet är det vägnät som lider mest av att ekonomiska resurser saknas till vägunderhåll.

Planeringsläge: I Kristinehamns tätort finns fortfarande en stor del av lokalvägnätet som grusgator. Ambitionen har varit att bygga bort grusgatorna till år 2000. På grund av bristande resurser kommer målsättningen att förskjutas in på 2000-talet.

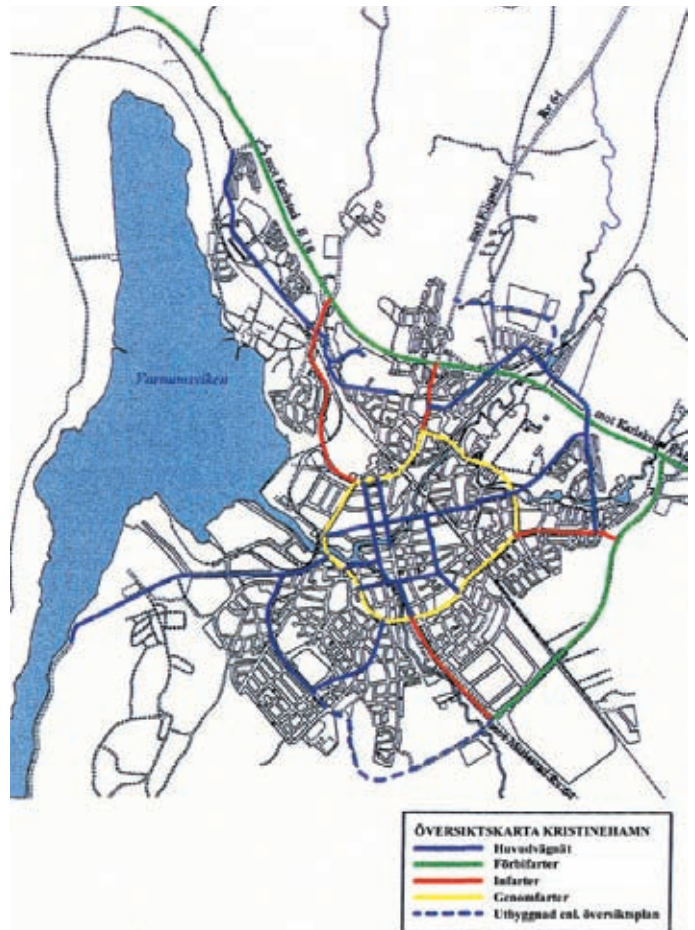
Trafikplan centrum

Allmänt: Trafiken i centrum utformas enligt den generalplan som gäller för Kristinehamns centrum, där tillkomsten av Assemblégatan samt Kungsgatans utformning som gågata tillhör de större förändringarna.

Standard: Standarden på trafikföringen i centrum är god, beträffande framkomlighet. Ur trafiksäkerhets- och miljösynpunkt finns brister vad gäller området norr Varnan.

Planeringsläge: Inför det fortsatta arbetet med att utföra miljöförbättrande åtgärder, har tekniska förvaltningen upprättat en trafikplan för Kristinehamns centrala delar. Tekniska nämnden antog trafikplanen 1998.

Tekniska nämnden har vidare under 1997, genom tekniska förvaltningens försorg, utarbetat ett trafiksäkerhetsprogram benämnt Säkrare trafik i Kristinehamns kommun, vars resultat uppdateras och utvärderas.

Trafiknätsanalys

Trafiknätsanalysens syfte är att identifiera de delar av blandtrafiknätet, där de olika trafikslagen har motstridiga anspråk på framkomlighet och trafiksäkerhet samt därefter söka nätåtgärder som minskar eller eliminerar dessa konflikter. Vidare skall trafiknätsanalysen föreslå hastighetsklassificering som innebär önskad prioritering av de olika trafikslagets anspråk, visa var det finns kvalitetskonflikter som måste lösas med principutformning.

Den fysiska utformningen av trafikmiljön ska vara så tydlig att trafikanterna ska förstå vilka trafikregler som gäller för varje del i gatunätet. Normgivande och dimensionerande för trafiksystemet ska vara trafikantgrupperna barn, äldre och funktionshindrade.

Trafikolyckor - trafikmätningar – trafiksäkerhet

För att uppnå en fungerande trafikmiljö förs kontinuerligt statistisk uppföljning av trafikolyckor och trafikintensitet. Trafikolyckor på det kommunala vägnätet rapporteras av polismyndigheten till tekniska förvaltningen, som bearbetar uppgifterna så att årsvis statistik kan jämföras med t ex senaste 5-årsperiod. Materialet ligger därefter till grund för eventuella åtgärder. På vägavsnitt, där vägverket är väg-hållare, ombesörjs motsvarande bearbetning av vägverket. Sammanställningar och djupare analyser av trafikolyckor utförs av vägverket i Göteborg.

Trafikmätningar utförs beträffande kommunala gator och vägar, där registrering av trafikmängder är en väsentlig information. Numera har tekniken förfinats, så att såväl trafikantkategorier som hastigheter kan avläsas. Vägverket är på motsvarande sätt engagerat i vägar, där de har väg-hållansvar.

I trafiksäkerhetshänseende har kommunen ett övergripande ansvar för medborgarna. I Kristinehamn handhas trafiksäkerhetsfrågorna av tekniska förvaltningen i samverkan med NTF-Värmland och Vägverket. Ett lokalt trafiksäkerhetsprogram har utarbetats med mål angivna för i första hand 1996-2000, allt i syfte att minska trafikolyckorna enligt riksdagsbeslut.

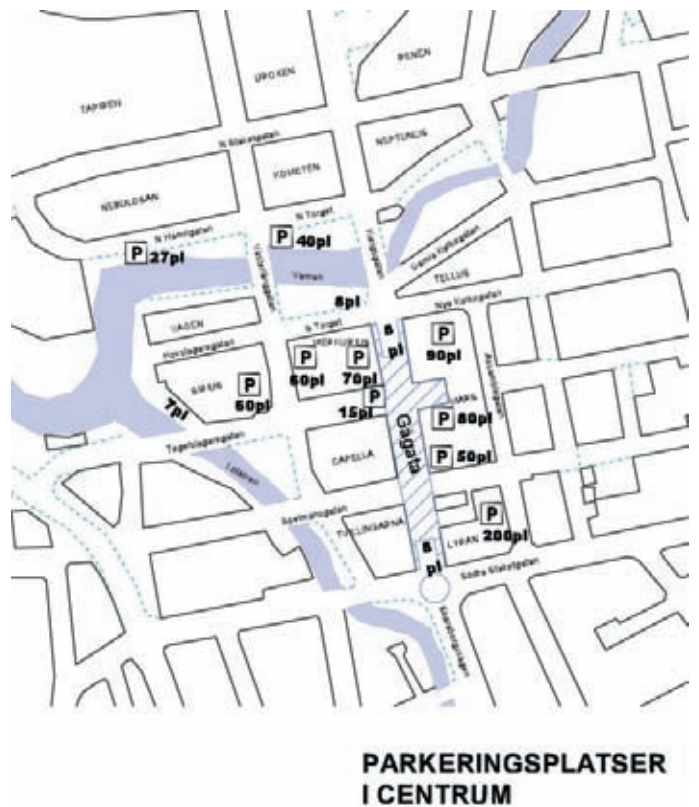
Parkering

Allmänt: I tätortens centrumkärna finns parkeringsplatser anordnade som markparkering och parkeringshus (tak och takparkering). Vintergatans parkeringshus med markparkering, takparkering, markparkering i kv Mercurius och parkeringshuset i kv Lyran är privat ägda. Övrig markparkering ägs av Kristinehamns kommun. Totalt finns inom Staketgatorna 700 platser tillgängliga för allmän parkering. Långtidsparkering max 7 dygn finns i kv Tapiren längs Västerlångatan.

Standard: Samtliga parkeringsplatser är asfalterade och har målade linjer förutom Tapiren som ska ses som ett provisorium intill dess att området blir exploaterat. Parkeringshusen upplevs av många som trånga och besvärliga, vilket gör att markparkering utnyttjas i första hand.

Planeringsläge: De allmänna parkeringsplatserna inom centrumområdet är väl tilltagna och täcker behovet en bit in i framtiden. En brist finns dock på boendeparkering inom centrum, vilket måste lösas i samråd med fastighetsägarna.

I princip är den fastighet, som genererar ett parkeringsbehov, skyldig att tillgodose detta. Vid nybyggnad eller änd-

rat användningssätt gäller en parkeringsnorm fastställd av kommunfullmäktige 1986. Att det trots detta finns offentligt ägda parkeringar har historiska och praktiska orsaker.

Järnvägar

X-2000.

Allmänt: Kommunen genomkorsas av Värmlandsbanan, Stockholm-Oslo, som via Hallsberg an knyter till Göteborg och Malmö trafikeras av bl a X2000. Järnvägen är ett av de 14 prioriterade projekten i det transeuropeiska Transportnätverket (TEN), som ingår i European Spatial Development Perspektiv (ESAP).

Inlandsbanan är en länsjärnväg som har sin startpunkt i Kristinehamn. Sträckan norr om Kristinehamn trafikeras idag av godstrafik samt delen Kristinehamn-Filipstad för närvarande med ett persontåg, som ansluter till snabbtåget i Kristinehamn Y2000.

Nora Bergslags järnväg (NBJ) på delen Strömtorp-Otterbäcken har trafiken upphört. Banverket har ansökt om nedläggning av banan. Under 2000 har turistisk dresscyckling genomförts med utgångspunkt från Degerfors och Konsterud.

I hamnen och fram till Casco finns industrispår som delvis ägs av kommunen.

Standard: Värmlandsbanan har under åren 1996-97 erhållit hög standard, vad avser hastighet (STH 200) och komfort m.m. Inlandsbanan är under upprustning med spårbyte för högre axeltryck och ökad hastighet. Etapper av banan återstår. NBJ-banan är inte trafikerbar med tågfordon.

Planeringsläge: För Värmlandsbanan kommer arbetet med att slopa eller ersätta plankorsningar med planskilda korsningar att fortgå. Viss förstudie som visar på en positiv samhällsekonomisk effekt av en linjeomläggning förbi Björneborgs tätort har utförts.

Objektet Vretstorp-Hasselfors är en av de nyinvesteringar på Värmlandsbanan som finns med i Banverkets planering, dock utan att kunna finansieras inom ramen för innevarande stommöteplan. Objektet innebär en restidsförkortning bl a för snabbtågtrafiken Arvika-Karlstad-Kristinehamn-Stockholm.

På Inlandsbanan pågår byte av slipers och räls för att säkra godstrafiken och öka hastigheten. En förstudie som visar en positiv samhällsekonomisk effekt av en elektrifiering av delen Kristinehamn-Nykroppa har upprättats. Spåret skulle möjliggöra trafik från Bergslagsbanan (Hällefors m fl stn) till och från Kristinehamn.

En förstudie som visar en positiv samhällsekonomisk effekt av elektrifiering av delen Kristinehamn-Nykroppa har upprättats.

Järnvägen mellan Otterbäcken och Gullspång är numera uppriven och ersatt med asfalterad cykelväg.

Nobelbanan, vilken är en förbindelse Karlstad-Kristinehamn-Karlskoga-Örebro, har under tidigt 1990-tal utretts av länsstyrelsen i Värmlands och Örebro län, men någon samhällsekonomiskt vinst av projektet kunde inte redovisas. Projektet har dock aktualiserats av Banverket.

Lokala busstrafiken

Kollektivtrafik

För att främja en tillfredsställande trafikförsörjning skall det enligt lagstiftningen finnas en huvudman i varje län, som ansvarar för den lokala och regionala linjetrafiken för persontransporter.

En utbyggnad av resecentrum (f d Järnvägsstationen) är utförd för att tillgodose ett ökat resande. Utbyggnaden omfattar koncentration av bussangöringar och fler parkeringsplatser.

För Värmlands län innehas huvudmannaskapet av Värmlandstrafik AB (VTAB), som ägs till 50% av landstingskommunen och 50% av länets kommuner. Bolaget ansvarar på uppdrag av ägarna för den regionala kollektivtrafiken med buss och tåg. För den lokala busstrafiken inom Karlstad, Säffle, Arvika och Kristinehamn ansvarar enligt avtal respektive kommun.

Den regionala kollektivtrafiken finansieras till ca hälften med biljettintäkter, resterande del finansieras av ägarna enligt en överenskommen fördelningsprincip. Den lokala kollektivtrafiken finansieras av skattemedel till ca 70%.

Den regionala kollektivtrafiken inom kommunen omfattar ett tiotal linjer som trafikerar och täcker in flertalet av länsvägarna inom kommunen och grannkommunernas huvudorter. Därutöver länståg på järnväg Karlstad-Kristinehamn-Degerfors. Trafiken är anpassad i första hand till arbets- och skolresor. De skolresor som inte täcks in av länstrafikens utbud organiseras under skolans ansvar.

Den lokala busstrafiken trafikerar enbart tätorten. Den har som grundstomme fyra stycken omlopp till tätortens ytterdelar, trafikerad med tre bussar som förstärks vid högtrafiktid morgon och eftermiddag. Utöver detta trafikerar separata arbetsplatslinjer till Gustavsvik och Kristinehamns Garnison samt under sommarsäsongen längs Vålösundet till Picassoområdet. Även här är tider och linjenät i första hand anpassade till arbets- och skolresor. Samtliga bussar är anpassade för rörelsehindrade. Årligen görs ca 200 000 resor inom tätorten.

Kristinehamns läge längs Värmlandsbanan gör att kommunen har goda järnvägsförbindelser liksom att läget vid E18 och riksväg 26 medför en tämligen god möjlighet att utnyttja långväga expressbusslinjer.

Sjöfart

Allmänt: Kristinehamns hamn är en stycke godshamn. En tidigare oljehamn, belägen på västra sidan av Varnumsviken, är numera nedlagd. Farleden från öppet vatten in till hamnen går genom Vålösundet, där yrkestrafiken blandas med nöjesstrafiken. Kapacitetsmässigt innebär det inga större konflikter, då Vålösundet är tillräckligt brett. I sundet gäller hastighetsbegränsning både för handelsfartyg och fritidsbåtar.

Hamnen arrenderas av Vänerhamn AB, som till största delen ägs av hamnkommunerna i runt Vänern. Vänersjöfarten har ett besvärligt konkurrensläge mot andra transportslag och under 2002 slöts en överenskommelse mellan ägarna i Vänerhamn, Vänerns seglationsstyrelse, Sjöfartsverket och staten om vissa omstruktureringsåtgärder för att förbättra konkurrenskraften.

Enligt utredningar, som initierats av Vänerrådet, länsstyrelsen och Kristinehamns kommun, krävs en förbättrad transportlogistik som underlättar övergång mellan olika transportslag för effektiva transportkedjor, så som multimodalitet. I en strukturplan som antogs av Vänerhamn under 2003 skall möjligheten att anlägga en multimodal transportterminal i Kristinehamn prövas.

Standard: Farleden och hamnen har fullt djupgående, dvs de största fartyg som kan gå upp i Vänern kan anlöpa Kristinehamn. Styckegodshamnen saknar en ro-ro ramp för effektiv hantering av containertrafik, men i övrigt är standarden god.

OMRÅDEN MED TILLGÅNG TILL KABEL-TV

Telekommunikationer och bredband

Utvecklingen inom tele- och datakommunikationsområdet är mycket expansiv och kommer enligt de flesta bedömare att förändra samhället påtagligt. Avregleringen av telemarknaden har medfört både flera tjänsteleverantörer och infrastrukturägare.

Enligt statens IT-proposition skall Sverige bli ett IT-samhälle för alla. Detta innebär bl a att de flesta medborgare skall ha tillgång till bredband senast 2005/12/31. Staten beräknar

att marknaden kommer att ansvara för utbyggnaden till ca 70% av landet (orter större än 3000 invånare). För den övriga delen (ca 30%), dvs glesbygden (orter mindre än 3000 invånare), utgår ett statligt stöd till kommunerna för handläggningen av utbyggnad av IT-infrastrukturen. För Värmlands län har denna fråga handlagts gemensamt via Region Värmland (IT-Värmland). Efter genomförd upphandling har Teracom utvalts som leverantör. Nätet skall vara öppet, dvs alla operatörer och tjänsteleverantörer skall ha möjlighet att utnyttja nätet på samma villkor.

Telia är dock fortfarande den dominerande operatören inom telefoniområdet med stöd av ett omfattande befintligt kabelnät (fiber och koppar). Inom radiokommunikation, i den del som företrädesvis används för mobil telefoni, har dock även andra aktörer väsentliga delar av marknaden. Inom trådbunden telefoni har Telia fortfarande en särställning, eftersom bolaget har varit ålagda av staten att leverera denna tjänst till alla hushåll och juridiska personer. En digitalisering av telefonnätet är i stort sett genomförd (AXE-systemet). Telia har sedan några år tillbaka blivit ålagda att öppna sitt s k accessnät för andra operatörer på lika villkor.

Teknikutvecklingen pekar mot att alltmer avancerad kommunikation kan ske såväl via ny teknik (fiber, radio, satellit) som via redan befintlig infrastruktur såsom telenätet (xDSL), kabelTV-nät och befintliga elnät.

I viss omfattning har också kommuner och regioner engagerat sig för att möjliggöra för företag och hushåll att få tillgång till datakommunikation. Detta sker genom nedläggning av egen kabel eller genom inhyrning hos andra nätägare.

Kristinehamns kommun har idag ett internt fibernät, som förbinder ett antal kommunala förvaltningar och skolor inom tätorten. Nätet har i huvudsak byggts upp med hjälp av den kanalisering som har anlagts i samband med fjärrvärmeutbyggnaden.

Nationella leverantörer

Leverantörerna av infrastrukturen kan särskiljas på olika sätt. De skiljer sig beträffande tjänsteutbud, men också på sättet de realiserar sina tjänster:

- de som äger länkar eller infrastruktur i form av kabel, radiolänkar, satellitförbindelser etc,
- de som realiserar tjänster på egna och med hjälp av andras länkar,
- de som erbjuder tillämpningar baserade på egna eller andras tjänster och länkar.

Ofta förekommer en kombination av dessa egenskaper hos leverantörerna. Banverket, Telia och de olika kraftbolag som äger IT-infrastrukturen, som de dels använder för egna behov och dels hyr ut till tjänsteleverantörer. Banverket och kraftbolagen marknadsför inte sig själva som tjänsteleverantörer. Tele2 hyr in sig företrädesvis hos Banverket och Vattenfall, men har även i viss omfattning egna radiolänkar och expanderar dessa. Andra aktörer är bl a Song och Telenor (Utfors).

Företag som fokuserar på telefoni är Comviq, Vodafone (f d Europolitan) och Telia.

3G tredje generationens mobiltelefoni

3G är i Sverige det vardagliga namnet på en standard som heter UMTS, Universal Mobile Telecommunications, som beskriver tekniken bakom telefonsystemet. I andra länder kan 3G syfta på andra motsvarande standarder. Uttrycket 3G beskriver att det handlar om den tredje generationens mobiltelefoni, där NMT, som kom på 1980-talet, och GSM, som är det vanligaste systemet idag, är den första respektive den andra generationen. Utbyggnaden av 3G i Sverige är en följd av EU-parlamentets och EU-rådets beslut (nr 128/1999/EG) om samordnat införande av ett system för mobil och trådlös telekommunikation av tredje generationen (UMTS) inom gemenskapen.

Miljö- och byggnadsnämnden beslutade i mars 2002 om en handlingsplan för tredje generationens mobiltelefoni.

Högre hastighet

Den stora skillnaden mellan 3G och GSM är överföringskapaciteten, det vill säga hur snabbdata skickas och tas emot av telefonen. Ju högre överföringshastighet desto mer saker kan man göra i mobilnätet. Hastigheten är c:a 40 gånger större med 3G, vilket innebär att man förutom ljud och text även kan sända och ta emot grafik, rörliga bilder och använda andra avancerade tjänster, exempelvis sådana som är baserade på användarens position. Detta har gjort att 3G av många kallas mobilt bredband.

3G-tillstånd

Post- och telestyrelsen, PTS, beslutade den 16 december 2000 att tilldela följande operatörer 3G-tillstånd: Europolitan (numera Vodafone), HI3G (numera 3), Orange och Tele2. Alla fyra företagen utfäste sig att täcka minst 8 860 000 personer redan i slutet av 2003, vilket då motsvarade 99,98 procent av Sveriges befolkning. Orange har dock

lämnat tillbaka sin licens, varför tre aktörer återstår. Notabelt är att Telia inte fick någon licens utan deltar som samarbetspartner till Tele2. Operatörerna har fått tillståndsvillkor som bygger på de löften de gav i sina ansökningar. PTS kontrollerar att operatörernas täckning och utbyggnadstakt svarar mot villkoren.

Kristinehamns kommun

Inom Kristinehamns kommun passerar fiberoptisk infrastruktur med stor kapacitet längs stambanan (Banverket), efter E18 (Telia, Telenor m fl) samt via kraftledningsnätet (Fortum). Inom kommunen opererar två TV-kabelnätägare. Utbyggnaden av 3G enligt ovan har även påbörjats inom kommunen.

Inom ramen för mål 2-området Berglagen har tidigare en rapport framtagits, som beskriver en tänkt IT-struktur inom och mellan de 24 kommunerna, övergripande åtgärdsstrategi och förslag till aktiviteter och projekt. Länsstyrelsen, kommunerna, landstinget och Telia genomförde under 1999-2000 ett IT-projekt kallat Milstolpen med en utbyggnad av IT-strukturen till alla skolorter (ISDN) inom länet som målsättning.

Under 2000 startade ett nytt projekt, IT-Värmland, som syftar till att bygga upp den framtida IT-infrastrukturen för bredbandskommunikation i länet, men som även omfattar viss gemensam verksamhetsutveckling. I projektet ingår samtliga kommuner i länet, Länsstyrelsen, Landstinget och Karlstads universitet. Bredbandsutbyggnaden i länet har handlagts via denna organisation. Region Värmland är huvudman för projektet från och med 2002-01-01.

Kristinehamns kommun antog 1999 en ny IT-plan. Planen behandlar, förutom IT inom den egna administrationen, även IT- i skolan, IT som medel att förbättra den kommunala demokratin samt även stöd till det lokala näringslivet.

10. ÄMNE OCH MATERIAL

Geologiska förhållanden

Berggrunden utgörs av granit öster om en förkastningslinje i nordsydlig riktning genom kommunen. Väster om denna linje utgörs berggrunden av gnejs. Här och var finns små inslag av hyperit, vilken ofta finns i uppstickande bergkullar. Hyperiten är en basisk bergart, som ofta medför gynnsammare näringsförhållanden än de sura graniterna och gnejsarna.

Ovan berggrunden finns istidens avlagringar; morän, sand och lera. Formationer från istiden utgörs bl a av rullstensåsar, t ex Visnumsåsen och Letälvsåsen samt ändmoräner. Ändmoränerna ligger till skillnad från isälvsåsarna längs den dåvarande iskanten, ungefär i västöstlig sträckning. Ändmoränerna finns på många håll i kommunen, men särskilt i och runt Åråsviken.

Klapperstensområden och strandvallar har bildats efter istiden och finns på flera håll. De är en påminnelse om Vänerens tillblivelse från Storsjön. Högsta kustlinjen i kommunen ligger på ca 160 m höjd. Praktiskt taget hela kommunen har varit täckt med vatten.

Skärgårdarna är starkt formade av istiden, både om de utgörs av ändmoräner som i Åråsviken, eller av gnejskullar.

Slättområden med bördig lera finns framför allt i Ölmebygden. I norr och öster höjer sig terrängen och får mer bergslagskaraktär.

Ändmorän – Gustavsvik.

Lagstiftning

I 3:e kap 7:e § i miljöbalken sägs att mark- och vattenområden, som innehåller värdefulla ämnen eller material, skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dessa.

Områden, som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse, skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

I den allmänna motiveringen sägs, att det är angeläget att områden, som inrymmer kända tillgångar av värdefulla ämnen eller material, skall användas på ett långsiktigt, genomtänkt sätt och skyddas mot åtgärder, som kan förhindra eller försvåra ett framtida utnyttjande av den ifrågavarande resursen.

Bergtäkter

Rapport 1992:11, Krossbergsinventering för Arvika, Säffle, Karlstads, Kristinehamns och Filipstads tätorter, redovisar berg i anslutning till nämnda tätorter, som är lämpligt för makadamframställning. Inventeringen har utförts inom ramen för det av riksdagen beslutade programmet för regionala inventeringar av materialtillgångar (prop 1981/82:220). Denna inventering har utförts av Sveriges geologiska undersökning (SGU) i samråd med Länsstyrelsen i Värmlands län.

De inventerade områdena avgränsades redan i inledningskedet, så att områden med skyddsvärd natur eller andra motstående intressen undantogs från inventering. Därför har bergförekomsterna inte naturvårdsklassats.

Säffle, Karlstad och Kristinehamn ligger på vänerslätten, där stora områden med odlad kulturbygd och talrika befolkningscentra begränsar möjligheterna för bergtäkt. Kristinehamnsregionen saknar högkvalitativt berg på grund av en homogen berggrund med generellt dåliga hållfasthetsegenskaper.

I Kristinehamns kommun finns en bergtäkt vid Östervik (se kartbild) samt i Krontorp, Dretmossen och Gottbol. Inventeringen redovisar ytterligare sju områden, som skulle kunna vara lämpliga för framtida bergtäkter. Samtliga dessa har tämligen god eller dålig hållfasthet och består av granit. Den brytvärda volymen är beräknad till 66 miljoner m³ i fast mått.

Grusförekomster

Rapport 1992:10, Grusinventering i delar av Värmlands län, redovisar den inventering av naturgrus, över och under grundvattenytan, som utförts i delar av Värmlands län inom ramen för det av riksdagen beslutade programmet för regionala inventeringar av materialtillgångar (prop 1981/82:220).

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har utfört de geovetenskapliga undersökningarna, medan länsstyrelsen svarat för slutlig klassificering av naturvärdet.

I Kristinehamns kommun finns ca 22 miljoner m³ i fast mått grus och sand över grundvattenytan, varav ca 2 miljoner m³ i fast mått har bedömts vara teoretiskt uttagbara. Den praktiska uttagbara volymen är av skilda orsaker (andra markintressen, materialsammansättning etc) mindre. De kvarvarande grustillgångarna ligger främst söder om Kristinehamns tätort.

Vid Visnum, Hygn och Skagersbrunn ligger grusförekomster med mycket högt samlat naturvärde, klass 1. Visnum, Nyland och Hygn är av riksintresse och Blaxmo och Skagersbrunn av regionalt intresse för natur-vården. Förutsättningarna att finna grus under grundvattenytan är goda i fem grusförekomster. För närvarande finns nio grus/sandtäkter i drift i Kristinehamns kommun (se kartbild).

Torvförekomster

Användningsplanen för våtmarker för Kristinehamns kommun redovisar en mängd olika våtmarker i form av myrar, andra våtmarker samt grunda vänervikar.

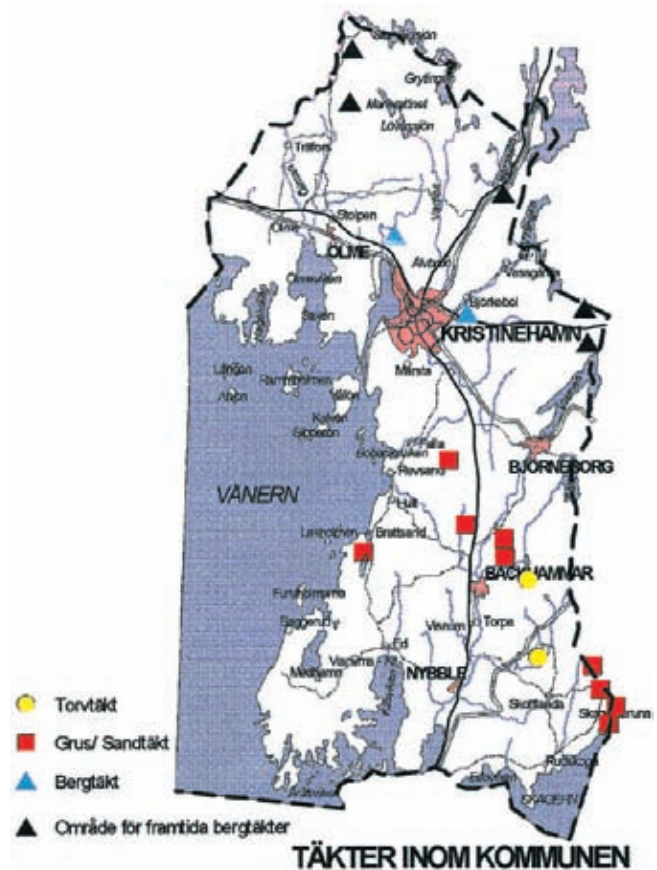
Planen är ett hjälpmedel för att bedöma ärenden enligt minerallagen och miljöbalken. Kommunens målsättning är att komma fram till vilka våtmarker som bör undantas från exploatering i form av täkt, invallning, utdikning eller plantering.

De objekt i planen som ur energisynpunkt är tänkbara är Konsteruds-mossen, Sörbymossen och Brännmossen. Ur naturvårdssynpunkt finns inga hinder att dessa tre mossar exploateras.

Som framgår av planen ger de hittills gjorda undersökningarna en ofullständig bild av torvens lämplighet för energiproduktion. Uppgifter om humifieringsgrad, torvens medeldjup, vattenhalt och områdets dräneringsmöjligheter saknas i många fall.

Utredaren SGAB konstaterar att de undersökta torvmossarna är högmossar. Till största delen är de uppbyggda av låghumifierad vitmosstorv. Detta skikt växttorvlager är ofta ca 1,5 m tjockt. Under detta lager finner man bränttorv av relativt god kvalitet. Men det mäktiga lagret av växttorv gör att de flesta undersökta mossarna inte förefaller vara lämpliga för energiproduktion med nu känd teknik.

I dagsläget finns två torvtäkter i Kristinehamns kommun (se kartbild).

11. HÄLSA OCH SÄKERHET

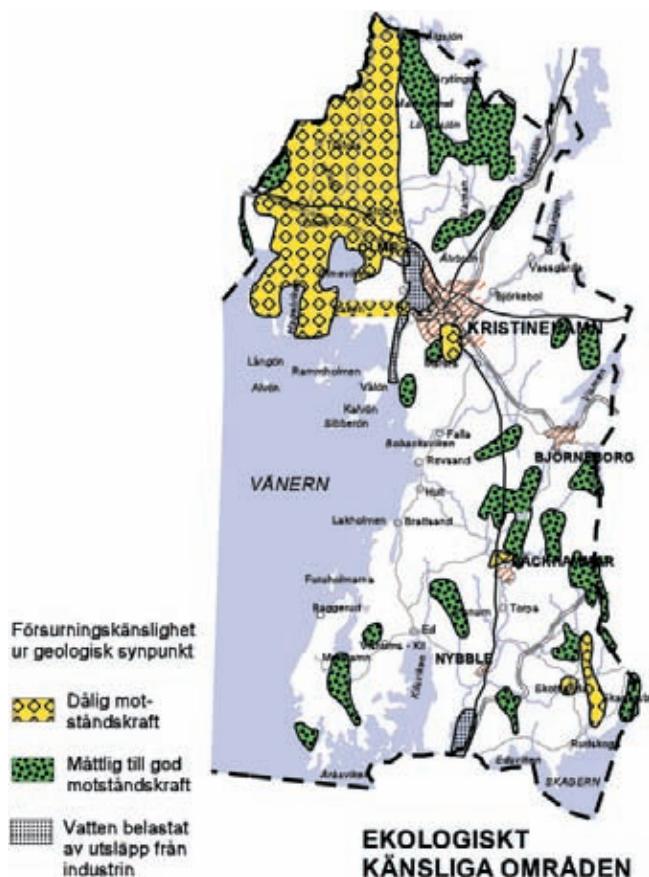
Försurning av sjöar och vattendrag

Kristinehamns kommun är utsatt för surt nedfall orsakat av främst kväve- och svavelnedfall. Det sura nedfallet har till största delen utländskt ursprung.

Stora delar av kommunen består av mark som är känslig mot försurning. De flesta av kommunens sjöar och vattendrag är påverkade negativt av försurningen. Detta är anledningen till kalkning har skett i kommunen sedan 25 år tillbaka i tiden. Kalkning sker fortlöpande enligt fastställt länsplan. Kontroll och uppföljning av tillståndet i sjöar och vattendrag sker kontinuerligt enligt särskilt program. Det finns flera miljömål som berör försurningen. Miljö- och byggnadsnämnden har antagit lokala mål inom området och tack vare kalkningen har de uppsatta målen klarats de senaste åren.

Ekologiskt känsliga områden

Vid länsstyrelsens arbete med regionalt underlagsmaterial (RUM) har bedrivits ett särskilt projekt i syfte att visa på ekologiskt särskilt känsliga områden. Det är angeläget att vid den kommunala planeringen tillse att dessa områden, som framgår av kartmaterialet, ej utsätts för högre miljöbelastning än vad de tål.

Ett urval har gjorts och markerats på kartorna vad avser:

- Försurningskänslighet ur geologisk synpunkt.
- Vatten belastat med utsläpp från industrier.
- Jordbruksintensiva områden med konstgödselanvändning respektive areellt koncentrerad djurhållning.

Markradon

Radon är en radioaktiv gas som är skadlig, om den inandas, då den avger strålning till lungorna. Radon i marken kan vid olämpligt byggnadssätt ge höga radonhalter inomhus. En kartering av markradon har utförts av SGU. Tilläggas kan att vid bygglovgivning och planering kontrolleras risken med radonstrålning från mark för att utröna om man kan bygga och/eller om radonsäkrande åtgärder måste sättas in. Radon i vatten kan också utgöra en hälsorisk, men detta är inte något stort problem i Kristinehamns kommun.

Tungmetaller

Tungmetaller är på olika sätt skadliga för både människa och miljö. Miljö-belastningen av sådana metaller och förändringar över tiden illustreras väl av undersökningar av metaller i mossor, som utförts 1990 och 1995. Resultaten framgår av tabell nedan som anger medianvärden.

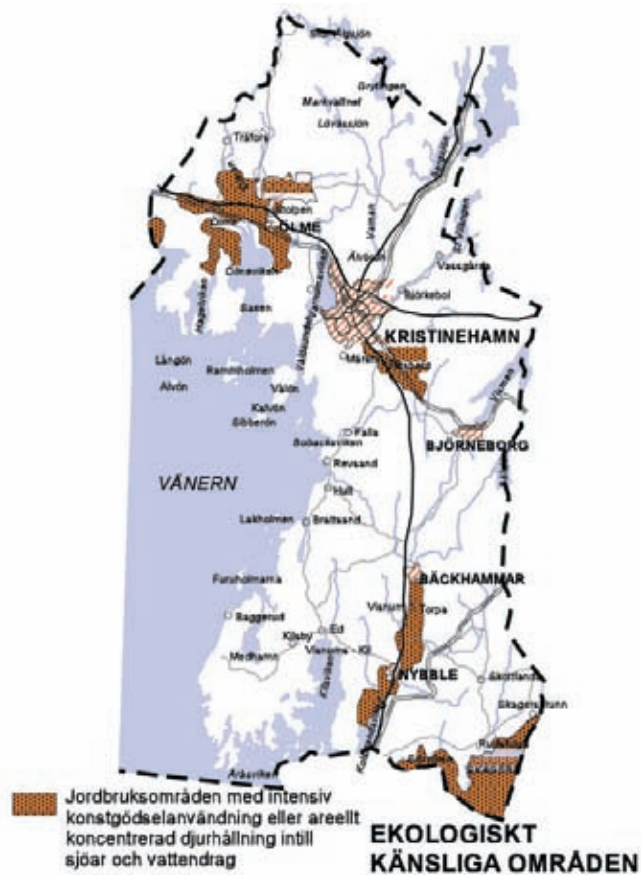
Det framgår att halterna har sjunkit tydligt sedan 1990, förutom avseende krom. Undersökningen har också visat att området runt centrala Kristinehamn var mer förorenat än landsbygden. Generellt sett är värdena låga i Kristinehamn.

Mossprovtagning görs samordnat vart 5:e år i Sverige och är en bra form av övervakning av miljön. Väl motiverade och tydligt formulerade villkor för utsläpp kan antagligen påverka även framtida resultat i positiv riktning.

Kvicksilver i fisk i Vänern

Kvicksilver i naturen, främst i organisk form, anrikas undan för undan i näringskedjan. Många fiskarter är toppkonsumenter i denna kedja. Speciellt gäller detta gäddan. Högt exponering av kvicksilver kan hos människan ge flera olika symtom, bl a fosterskador.

Livsmedelsverket har utfärdat kostråd, som innebär att fisk som innehåller upp till 1 mg kvicksilver/kg inte bör konsumeras mer än i genomsnitt en gång i veckan. Om fisken innehåller mer än 1 mg kvicksilver/kg, bör konsumtionen begränsas ytterligare. Vad gäller barnmat baserad på fisk, bör kvicksilverhalten ej överstiga 0,05 mg/kg. I det senare fallet hänvisas till en riskbedömning som upprättas av Världshälsoorganisationen (WHO).

Buller

I Kristinehamns kommun orsakar trafiken högt ljud längs med många av tätortens vägar. Bedömningsnorm är ljudet vid bostadsfasad.

- > 65 dB = mycket högt
- 60-65 dB = tydligt högt
- 55-60 dB = högt

Järnvägstrafikbuller

Buller och vibrationer från järnvägstrafiken kan förekomma. (Se Buller och vibrationer BV/SNV, BVPO 724.001).

Banverket har som etappmål att år 2004 ska ingen utmed statens spåranläggningar behöva utsättas för bullernivåer över 55 dB(A) i sovrum fler än 5 ggr/natt. Beträffande vibrationer ska inga boende år 2004, utmed statens spåranläggningar, utsättas för nivåer över 2,5 mm/s. (Se Banverkets policy framtagen i samarbete med Naturvårdsverket "Buller och vibrationer från spårbunden linjetrafik" BVPO 724.001.).

E18

Den mest trafikerade vägen är E18, där relativt stor trafikmängd på vissa sträckor, hög andel tung trafik, hög hastighet och korta avstånd mellan väg och bostäder, på sina ställen orsakar störande buller.

Idag finns tydligt höga utomhusnivåer vid Stenstaliden 6 (4-6 våningen), Kontoristen och vid Bartilsbron. Högt ljud förekommer även vid Adjunkten, Stenstaliden 1 (3:e våningen), Spettet och de nordligaste byggnaderna vid Lisas Höjd.

Vägverket har en handlingsplan för högtrafikbuller.

In- och utfarter - Ringvägarna

Mycket höga ljudnivåer förekommer inom kvarteret Bele längs med Karlstadsvägen liksom vid några hus längs med Presterudsvägen, Västra Ringvägen, Södra Ringvägen och Skaraborgsvägen.

Tydligt högt ljud finns längs med Västra Ringvägen, Södra Ringvägen, Norra Staketgatan, Jakobsbergsgatan och Karlagatan.

Högt ljud förekommer t ex vid Oden längs med Karlstadsvägen, Dalavägen, Västra Ringvägen, Södra Ringvägen, Närkevägen, Södra Staketgatan, Östra Staketgatan och Irisdalsgatan.

Centrum

Mycket högt ljud förekommer i kvarteret Jaken vid Karlstadsvägen, Kungsgatan och Västerlånggatan. Längs med Kungsgatan förekommer vidare mycket högt ljud i kvarteret Bison och Kometen. För Västerlånggatan förekommer det mycket högt ljud i kv Bison, Uroxen, Kometen, Sirius, Capella och Tvillingarna.

Andra områden

Ett område med relativt hög trafikmängd och husfasader nära vältrafikerade vägar är Djurgården och Fältet. I detta område förekommer tydligt höga ljud längs med Djurgårdsvägen, Fältvägen, Tallundsvägen och Mossvägen. Höga ljudnivåer förekommer längs med Mossvägen och Sannavägen.

Det kan, som sagt, finnas andra lägen med högt ljud, men underlag i form av trafikräkningar är en förutsättning för bedömning av buller enligt norm och tillfälligheter kan självklart utgöra grund för tidsbegränsat buller.

Björneborg

Höga ljudnivåer förekommer längs med Kristinehamnsvägen och Degerforsvägen. Tydligt högt ljud förekommer vid några platser längs med Kristinehamnsvägen.

Översvämningar

Vid exceptionellt höga vattennivåer i Vänern hotas låglänta områden i stadens centrala delar och de vänernära delarna av Ölme.

Övriga riskfaktorer

Risikfaktorer i det korta perspektivet utgörs av anläggningar och funktioner, som vid olyckor eller andra händelser medför fara för människors liv och hälsa eller hotar stora ekonomiska värden. Inom kommunen utgör trafik-lederna på land och farlederna i Väneren riskfaktorer med farligt gods. E18, riksväg 26 och Värmlandsbanan trafikeras kontinuerligt med farligt gods. Särkilt känslig är sträckningen av riksväg 26 över kommunens vattentäkt vid Bergsjön.

Räddningstjänsten bedömer gasoltanken inom Scana Björneborg, i närheten till järnvägen, och sodapannesprängning inom Bäckhammars Bruk som betydande riskfaktorer. Inom staden redovisas räddningstjänstens riskbedömning på karta. Hos räddningstjänsten finns en mer detaljerad riskanalys.

Akzo Nobel Decorat Coating AB är klassad som "Sevecoanläggning" enligt den högre nivån och Scana Steel Björneborg AB enligt den lägre nivån.

En skredriskinventering har genomförts i kommunen. Inventeringen visar att det finns områden längs en del av våra vattendrag som skulle kunna vara skredbenägna. Detaljerade undersökningar planeras.

12. TOTALFÖRSVARET

Försvarsmakten, med högkvarter i Stockholm, är central myndighet för totalförsvarets militära del. Den regionala organisationen består av fyra militärdistrikt, varav Värmlands län hör till Mellersta militärdistriktet (MDM) med stab i Strängnäs.

Civila delen

För att förbättra krisberedskapen i samhället har riksdag och regering beslutat att utveckla samhällets krishanteringsystem. En del i detta är en ny myndighet, Krisberedskapsmyndigheten (KBM). Myndigheten inrättades den 1 juli 2002 för att samordna arbetet med samhällets beredskap inför allvarliga kriser. Vid bildandet övertog KBM vissa uppgifter från Överstyrelsen för civil beredskap och Styrelsen för psykologiskt försvar. Beredskapen i samhället utgår från den normala fredstida verksamheten, som kompletteras vid höjd beredskap och krig.

Verksamheten är indelad i sex olika samverkansområden;

- teknisk infrastruktur
- transporter
- spridning av allvarliga smittoämnen, giftiga kemikalier och radioaktiva ämnen
- ekonomisk säkerhet
- områdesvis samordning, samverkan och information
- skydd, undsättning och vård med berörda myndigheter knutna till respektive område.

Den 1 januari 2003 trädde en ny lag om extraordinära händelser i fredstid hos kommuner och landsting i kraft. Enligt denna lag måste fullmäktige tillsätta en krisledningsnämnd, som får överta rätten att fatta beslut från andra nämnder och styrelser i den omfattning som behövs i samband med en extraordinär händelse. Syftet med detta är att beslut snabbt ska kunna fattas i en akut situation och att beslutsvägarna inom kommunen därmed blir så korta som möjligt.

Den civila delen av totalförsvaret skall värna civilbefolkningen mot verkningar av krigshandlingar samt under kriser och i krig upprätthålla de viktigaste samhällsfunktionerna och trygga en livsnödvändig försörjning samt stödja försvarsmaktens mobilisering och försvarsförmåga. Dessutom bör den civila delen av totalförsvaret kunna genomföra internationella fredsfrämjande och humanitära insatser samt stärka samhällets förmåga att möta svåra påfrestningar på samhället i fred.

I planering och samhällsutveckling skall hänsyn tas till beredskapsfrågor i syfte att uppnå:

- Låg sårbarhet
- God omställningsförmåga och nödvändig uthållighet
- Tillgodoseende av vissa speciella krav under kris och i krig.

I ”Lag om civilt försvar”, som trädde i kraft 1995-07-01, ges bestämmelser om bl a kommunens ansvar inom det civila försvaret. Lagen innehåller också bestämmelser om bl a hemskydd och befolkningsskydd. De sistnämnda verksamheterna är planlagda i kommunens beredskapsplan.

Genom lagen har kommunen fått följande nya arbetsuppgifter:

- Se till att den beredskapsverksamhet, som bedrivs inom kommunen av statliga myndigheter och landstinget, får en enhetlig inriktning.
- Ha en aktuell plan för beredskapen inom kommunen.
- Genomföra utbildningar och övningar med kommunledningen.
- Planera mobilisering och bestämma krigsorganisationens storlek, utformning, personalinnehåll och materialbehov. Det betyder också att kommunen ska krigsplacera kommunanställda och frivilliga.
- Öva kommunens krigsorganisation.
- Förvara och underhålla material.
- Underhålla och testa aggregat för utomhusvarning (aggregaten köps och monteras av staten).
- Underhålla ledningsplatser som ska användas i händelse av krig.

Militära delen

Sveriges riksdag har beslutat att försvarsmaktens anläggningar i Kristinehamn skall avvecklas. Områdets framtida användning skall regleras i ändring och utvidgning av fördjupad översiktsplan för Posseberg.

Övriga områden

Inom kommunen finns områden med särskilt förordnande, där sekretessbehovet kan komma att äventyras om önskemål om bebyggelse uppstår i dess omedelbara närhet. För ytterligare andra kan samhällets krav på säkerhet, s k säkerhetszon för tredje man, vara avgörande (enskilda kan komma till skada vid en olycka i ett ammunitionsförråd).

In i kommunens område går ett stråk av telelänksystem som är av vikt för totalförsvaret. Bebyggelsens natur kan ha betydelse för telelänksystemets funktion. Exempel på objekt som kan störa är vindkraftverk, elektriska ledningar (kraftledningar) i luft, höga skorstenar, höga byggnader, master mm.

Telelänksystemet skall kunna verka dygnet runt under hela året, inte enbart vid beredskapshöjning och krig utan även i fredstid.

Försvarsintresset är i sådana områden främst inriktat på att följa olika markanvändningsförändringar. I de fall förvarets intressen berörs i plan- och lovärenden om förhands-

besked, inhämtas yttrande från Mellersta militärdistriktsstaben i Strängnäs och en särskild prövning sker i miljö- och byggnadsnämnden. Om miljö- och byggnadsnämnden fattar beslut, som inte är i överensstämmelse med försvarets intressen, kan beslut komma att överprövas av länsstyrelsen eller om beslut om sådan överprövning inte har fattats, överklagas av försvarsmakten.

I vissa fall kan försvarets intressen leda till att utökad lovplikt måste införas med särskilda områdesbestämmelser. Kännedom om berörda områdens belägenhet redovisas av naturliga skäl inte i översiktsplanen, men finns hos kommunen och länsstyrelsen.

13. MILJÖER AV SÄRSKILT VÄRDE

Kristinehamns naturmiljö

Genom sitt läge erbjuder Kristinehamn ett stort antal naturmiljöer; alltifrån den nästan marina vänerskärgården i väster, över det flacka och öppna jordbrukslandskapet, upp till de kuperade höjderna med långsmala sprickdalssjöarna, myrmarker och barrskogar.

Berggrunden är gammal, solid och näringsfattig granit och gnejsgranit, mestadels överlagrad av en mer eller mindre svallad morän av ringa mäktighet. De två bergarterna förekommer var för sig i olika delar av kommunen.

I norr och öster finns det högre belägna granitområdet med kuperad bergkulleterräng av norrlandstyp, långsmala sedimentfyllda sprickdalar med små odlingslandskap och vackra sjöar, som t ex Bergsjön och Vismen. På höjderna runt dalgångarna breder en mager intensivt brukad barrskog ut sig.

I väst och syd finns längs vänerkusten ett flackt, nästan slättartat jordbrukslandskap på en likaledes plan gnejsyta. Den plana berggrundsytan bryts här och var av hyperitkullar i varierande form och storlek. Tydligast framträder dessa i området norr om Ölme. Hyperiten (populärt kallad svart granit), som är kalkförande och näringsrik, ger lokalt upphov till en artrik och frodig vegetation.

Den plana jordbrukslätten övergår ibland i mindre barrskogsbestånd med relativt stort lövträdsinslag. Längst i söder - runt Kilsviken och Kolstrandviken - finns rena lövskogsbestånd. Dessa stora sammanhängande lövskogsbestånd av ädellövkaraktär, hyser en för regionen mycket ovanlig flora och fauna med synlig prägel.

Längst i väster övergår den plana kustslätten i Väneren och dess öriska skärgård. Vänerns storlek, och förekomsten av både kala skär och skogbevuxna öar, ger den en nästan marin prägel.

Ölmeslätten.

Naturmiljö

Naturmiljöerna inom Kristinehamn uppmärksammas i kommunala, nationella och internationella inventeringar och beskrivningar. Speciellt skyddsvärda områden har skydd genom lagstiftning eller kommunala beslut.

Naturvårdsinventering

1987 genomförde kommunen en inventering, som beskriver ett 80-tal naturmiljöer. Syftet med inventeringen är att ange var i kommunen värdefulla naturvårdsobjekt finns, hur värdefulla de är och i vilket avseende. Den är inte avsedd att utgöra en naturvårdsplan, men väl ett faktaunderlag för politiker och tjänstemän vid kommunal planering. Dessutom utgör den förhoppningsvis en informationskälla för markägare och exploatörer av skilda slag om naturvårdens inställning till olika områden. Enligt planerna kommer den också att kunna utgöra underlaget till en mer lättillgänglig naturguide för kommunens invånare och turister.

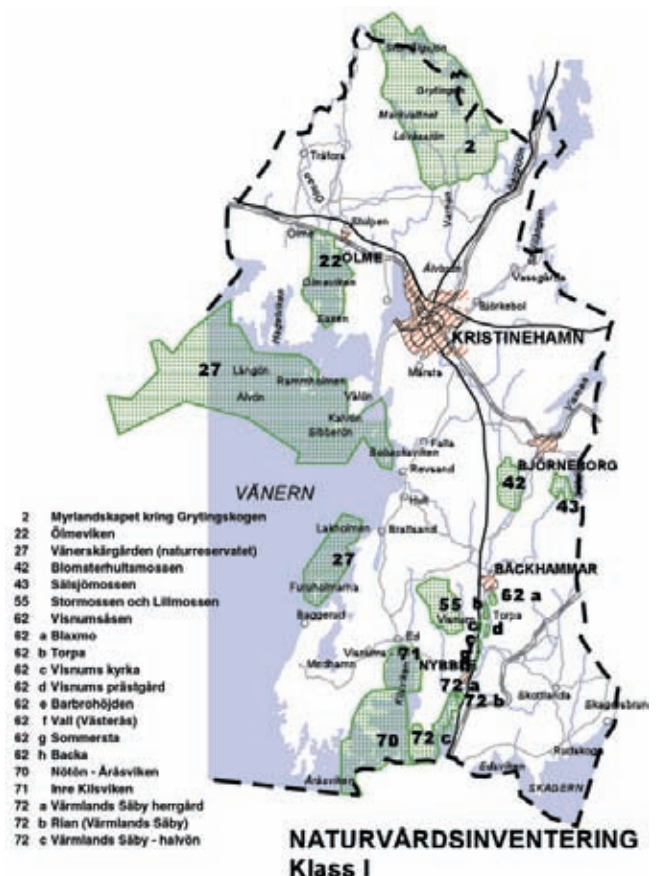
Fältarbetet har legat till grund för en sammanfattande beskrivning av objektet (fauna, flora, geologi, kulturpåverkan mm) och dels en preliminär klassning gjord av inventeraren. Länsstyrelsen har därefter granskat och avgjort klassningen för objekt i klass I-III.

Följande klasser har använts:

- Klass I = högsta naturvärde
- Klass II = mycket högt naturvärde
- Klass III = högt naturvärde

För övriga objekt som i huvudsak är av lokalt intresse har ingen klassning gjorts.

Kartan redovisar de objekt som är placerade i klass I.

2. Myrlandskapet kring Grytingskogen

Areal: 1 150 ha

Allmänt: Myrlandskapet kring Grytingskogen är beläget på ett relativt plant moränområde i södra delen av det mer höglänta barrskogsområde av ”norrlandskaraktär” som når ned i kommunen. Myrlandskapet omfattar ett tjugotal myrar, som tillsammans bildar ett myrlandskap med stort värde för landskapsbilden och fågellivet och där en del myrar också kan ha mer specifika värden. Dessutom är området för sydvärmländska förhållanden i ovanlig grad utan skador vad beträffar myr morfologin. Inom området finns också några mindre skogsgårdar med odlingsmarker och sjöar. Markvattnets gård, Berg och Grytingskogen beskrivs närmare under rubriker, eftersom det i dessa fall rör sig om andra naturtyper än i myrlandskapet. För Grytingen, Markvattnet och Lövassjön gäller strandskydd upp till 200 meter från stranden.

Värdering: Myrlandskapet kring Grytingskogen, som är ett av fem liknande myrlandskap i länet, har bedömts vara det mest värdefulla från naturvetenskaplig synpunkt. Här finns en rik provkarta på relativt opåverkade myrar. Följande myrar har i sig ansetts vara av åtminstone regionalt intresse: Juntern, Stora Mossen, Fruns mosse, Grytingsmossen och Tyskmossen.

Skydd: Området saknar skydd, men är klassat som högsta naturvärde (klass 1).

22. Ölmeviken

Areal: Ca 700 ha.

Allmänt: Ölmeviken är en långt inskjutande och mycket grund vik med vidsträckta bälten av bladvass och säv omväxlande med klarvattenytor. Flera strandavsnitt är hårt betade, medan andra har fått utvecklas tämligen fritt. För strandområdena gäller strandskydd upp till 300 meter från strandlinjen. I anslutning till Ölmeviken ligger naturreservaten Saxen och Kummelön.

Värdering: Förekomsten av hårt betade strandängar i kombination med omfattande vassbälten och grunda klarvattenytor gör Ölmeviken till en värdefull våtmarkslokal för både flyttande och häckande fåglar. Viken är kanske Värmlands förnämsta våtmarksområde och av riksintresse som fågellokal. Från floristisk synpunkt är förekomsten av vattenaloe och dyblad värd att notera. Viken och omgivande odlingslandskap är också av stort värde för landskapsbilden.

Skydd: Området saknar skydd.

22. Kummelön

Areal: 15 ha

Allmänt: Kummelön är till stora delar en lövängsliknande hagmark, som fortfarande i vissa delar hålls öppen, nu genom bete. Andra delar har fått utvecklas i riktning mot slutet lövskog. De centrala delarna av området är sedan 1970 avsatta som naturreservat.

Värdering: Kummelöns värde ligger dels i det gamla kulturlandskapet, en nästan sydsvensk lövängsmiljö med ädla lövträd och dels i områdets betydelse för fauna och flora. Områdets naturvärden och lättillgänglighet har också gjort det populärt som utflyktsmål.

Skydd: Naturreservat.

27. Naturreservatet Värmlandsskärgården

Areal: Total landareal ca 1 200 ha.

Allmänt: Skärgården består av ca 30 öar från Furholmarna i söder till Östra Tormesön och Härön i väster. Dessutom finns ett flertal mindre kobbar och skär av stor betydelse för fågellivet. Magra klippstränder med vindpinade martallar och lavklädda hållar ger reservatet dess karaktär. Något frodigare områden finns i grunda vassvikar, i strandsnår och på geologiskt mer gynnade lokaler. Bebyggelsen är sparsam. Enstaka fritidshus finns på några av de större öarna och på Härön finns ett par äldre fiskarstugor. Ett tiotal kobbar och skär är belagda med tillträdesförbud under häckningstid 1 april-31 juli. Dessutom finns några mindre skär utanför reservatet, som är skyddade som fågelskyddsområde, där också tillträdesförbud gäller under häckningstiden.

Värdering: Vänerskärgården intar en särställning när det gäller skyddsvärde. Sötvattensskärgårdens unika naturmiljö och dess mycket stora värde för det rörliga friluftslivet är väl dokumenterade. Den erbjuder häckningsmöjligheter för en rad fågelarter som är hotade eller vars förekomst åtminstone på inlandslokaler är mycket begränsade. De större öarnas skogar är åtminstone i jämförelse med fastlandets, i många avseenden naturskogliknande. Öarnas kryptogamflora och då framför allt lavfloran är intressant och innehåller flera skyddsvärda arter.

Skydd: Naturreservat. För området finns skötselplan upprättad. Gällande reservatsbestämmelser medger ett visst skogsbruk inom reservatet.

42. Blomsterhultsmossen

Areal: 225 ha.

Allmänt: Blomsterhultsmossen är ett relativt stort myrkomplex med omfattande kärrpartier. Den består av ett stort mosseplan i norr samt omfattande laggkärr. På mosseplanet finns nio stycken mindre gölar. De största laggkärrarna finns i den nordöstra delen av myren. Vissa delar av laggarna har dikats. I vilken utsträckning detta påverkar mossen är svårt att bedöma. Den nordöstra laggen, några fastmarksholmar och en tallkantskog är avsatt som domänreservat. En mindre del av det ursprungliga reservatet har avverkats.

Värdering: Myrkomplexet är värdefullt, bl a beroende på de stora laggkärrspartierna med förekomst av myggblomster och vitstarr. Här finns också ett stort orört mosseplan samt naturskogliknande bestånd i form av kantskog och barrblandskog på fastmarksholmar.

Skydd: Området saknar skydd men är klassat med högsta naturvärde (klass I).

43. Sälsjömossen

Areal: 155 ha.

Allmänt: Myren består av två mossar med omgivande laggkärr. Den större mossen omfattar de centrala delarna av myren norr om Sälsjöbäcken, medan den mindre mossen ligger söder om bäcken. Intill Sälsjöjärn är de båda mossarna kraftigt uppvälvda från tjärnet. Här finns också några egenartade, långsträckta gölar. Över den större mossen går en kraftledning, i övrigt är myren opåverkad av ingrepp.

Värdering: Stor orörd myr med välbevarade laggkärr. Ett av landets sydligaste flarkkärr, som dock inte är lika välutbildat som flarkkärrer vid Billingsmossarna.

Skydd: Området saknar skydd men är klassat med högsta naturvärde (klass I). I kommunens våtmarksplan har Sälsjömossen bedömts ha ett högt skyddsvärde och föreslagits bli undantagen från all exploatering.

55. Stormossen och Lillmossen

Areal: 425 ha.

Allmänt: Stormossen utgör tillsammans med den närbelägna Lillmossen ett av Värmlands största mossmyrkomplex. Komplexet har vid den länsomfattande myrinventering som utförts, bedömts vara av riksintresse. De stora mosseplanen omges av breda laggkärr, som ställvis hyser en något rikare kärrvegetation av botaniskt intresse. Myrkomplexet bedöms också ha ornitologiska skyddsvärden, framför allt när det gäller häckfaunan. Ingreppen i området är få. I Lillmossens laggar finns diken i sydväst och nordväst. I stormossen har mindre dikningar företagits i den östra laggen och i den allra sydligaste delen. Stormossen har i kommunens våtmarksplan föreslagits få skydd som naturreservat.

Värdering: Stor- och Lillmossen utgör tillsammans ett vidsträckt och i huvudsak oskadat myrkomplex med en intressant myrmorfologi. Båda myrarna representerar koncentriskt byggda mossar med tydlig strängstruktur och stora laggkärr. Stormossen är dessutom en av Värmlands värdefullaste gölmossar. De bitvis botaniskt intressanta laggkärrarna och myrarnas betydelse för våtmarksberoende häckfåglar bidrar till skyddsvärdet. Myrarnas storlek gör att de också har betydelse för områdets vattenbalans och landskapsbilden.

Skydd: Området saknar skydd men har högsta naturvärde (klass I). Området är noggrant inventerat och ett förslag finns om en reservatsbildning. Ärendet ligger för närvarande hos länsstyrelsen och naturvårdsverket.

62. Visnumsåsen

Allmänt: Visnumsåsen utgörs av ett mycket uppsplittrat stråk av isälvsavlagringar från Kolstrandsviken i söder till Holmens gård i norr. Stråket utgörs av åtskilda åsryggar och kullar. På några ställen, exempelvis Blaxmo och Visnums kyrka, är stråket uppdelat i flera parallella ryggar och kullar. Åsen är i den södra delen från Kolstrandsviken till Bäckhammar omgiven av talrika ändmoräner, vilka böjer av in mot åsen och tyder på en kalvningsbukt i isen under avsmältningsskedet. Det är åskullarna i Vismans dalgång

söder om Bäckhammar, som är mest framträdande och därigenom av störst betydelse för landskapsbilden. Dessa åsar hyser också fornminnen och i flera fall en äldre bebyggelse, som vid Visnums kyrka är av bykaraktär. Vegetationen på kullarna utgörs, i de fall det inte är tomtmark, av talldungar, igenväxande kulturmarker och torrängar. De öppna torrbackarna med en naturlig ängsflora representerar en naturtyp i försvinnande. På en av åskullarna finns också den ena av Värmlands två lokaler för backsippa.

Skydd: Området saknar skydd men har klassats som högsta naturvärde (klass I). Vissa åsar hyser fornminnen och dessa har lagligt skydd.

70. Naturreservatet Nötön - Åråsviken

Areal: 2 200 ha.

Allmänt: En tredjedel av reservatet utgörs av land, resterande delar av vassbälten och öppna vattenytor. Det flacka landskapet karaktäriseras av det vidsträckta system av moränryggar, som bl a bildar den öriska skärgården vid Nötön och Arskagen. Fastlandsdelen av reservatet är i hög grad kulturpräglad. Tidigare förekom omfattande slätter av ängar och mader och även vassområden. Längst de flacka stränderna finns också invallningar, som till viss del har förfallit. Vid västra Nötön och i nordost vid Linsön bedrivs fortfarande jordbruk med betesdrift. I sydväst - på Arskagen - förekommer även skogsbyte i begränsad omfattning.

Skydd: Hela området är avsatt som naturreservat. Genom att angränsande delar av Åråsviken till viss del utgörs av reservat, är ett mycket stort sammanhängande naturområde skyddat. Genom de parkeringsplatser, informationstavlor och strövstigar som finns här har också friluftslivets behov tillgodosetts.

71. Kilsvikens inre

Areal: 400 ha.

Allmänt: Kilsviken är en stor, grund och slättsjöliknande vänervik, som karaktäriseras av vass och sävbälten omväxlande med klarvattenytor. I norr och väster ansluter vidsträckta åkermarker som skapats genom invallning av våtmarker. Längs stranden finns dessutom betade strandängar. Vid Hygn betas sedan 1979 strandområdet med hjortar. Här finns också ett fågeltorn, där besökaren har en god utblick över viken. Under sträcktider rastar här så mycket simfågel att området anses vara av nationell betydelse som rastlokal. För området gäller strandskydd 300 meter från stranden. I sydväst gränsar det mot naturreservatet Nötön och sydost mot detalplanelagt område med fritidsbebyggelse.

Värdering: Med tanke på Kilsvikens storlek, den rika förekomsten av skilda våtmarksbiotoper och det stora antalet våtmarksarter, som både häckar och rastar här, måste den anses ha ett mycket stort värde för fågellivet - även på nationell nivå. Jämt Ölmeviken är den kanske Värmlands förnämsta fågelokal.

Skydd: Naturreservat.

72. Värmlands Säby herrgård

Areal: 25 ha.

Allmänt: Värmlands Säby herrgård består av en huvudbyggnad med två flyglar samt en del andra äldre byggnader och mer moderna ekonomibyggnader. Två alléer leder fram till gården och söder om huvudbyggnaderna finns en lummig park, som delvis fått utvecklas till en mer naturlig ädellövskog. Den centrala herrgårdsanläggningen är byggnadsminnesförklarad.

Värdering: Herrgården med omgivning har ett mycket stort kulturhistoriskt och landskapligt värde. Den delvis förvildade parken med sina mycket gamla, högvuxna lövträd utgör också en biologisk rik miljö och en skyddsvärd naturtyp.

Skydd: Området saknar skydd, är klassat som högsta naturvärde (klass I).

Varnumsviken.

Strandområdet

Strandskyddet är reglerat i miljöbalken. Strandskydd råder vid havet och vid insjöar och vattendrag. Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv och att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för växt- och djurliv.

Strandskyddet omfattar land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd. Regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får utvidga det till högst 300 meter från strandlinjen, när det behövs för att tillgodose något av strandskyddets syften.

Inom strandskyddsområde råder förbud mot att uppföra helt nya byggnader, att ändra befintliga byggnader för att tillgodose ett väsentligt ändamål, att vidta förberedelsearbeten för ny bebyggelse samt att uppföra andra anläggningar eller anordningar, varigenom allemansrätten inom strandområde inskränks. Sistnämnda förbud kan gälla vägar, bryggor, båtuppläggningsplatser samt anläggningar för camping, sport eller klubbverksamhet.

De med strandskyddet förenade förbuden gäller inte anläggningar eller åtgärder som behövs för jordbruket, fisket, skogsskötseln eller renskötseln och som inte tillgodoser bostadsändamål.

Inom kommunen finns 69 strandskyddsobjekt, varav 22 är utvidgade till 200 respektive 300 meter.

Nr	Område	Bredd från strandlinjen (m)
1.	Vänern	300 *)
2.	Skagern	”
3.	Vismen	”
4.	Stora och Lilla Vilången	”
5.	Ulvettern, Hyttsjön	”
6.	Bergsjön	”
7.	Stora och Lilla Älgsjön	200
8.	Sävsjön	”
9.	Grytingen	”
10.	Markvattnet	”
11.	Lövåssjön	”
12.	Tysktjärnen	”
13.	Kvarntjärn	”
14.	Mögsjön	”
15.	Vassgårdasjön	”
16.	Ämten	”
17.	Sälsjön	”
18.	Stora Edsvattnet	”
19.	Noret	”
67.	Suttertjärn	”
68.	Lövåssundet	”
69.	Nässundet	”
20.	Karinrudsbacken, nedströms en punkt ca 750 m S om järnvägen	100
21.	Ölman/Svartån	”
24.	Liten tjärn	”
25.	Ötjärnen och S Ötjärnen	”
26.	Mörttjärnen	”
27.	Trehörningen	”
28.	Trinda tjärnen	”
29.	Långtjärnen	”
30.	Ljustjärnen och Mörktjärnen	”
31.	Liten tjärn	”
33.	Niklasdammsälven/Varnan fram till Haga	”
34.	Flottmossälven	”
35.	Liten tjärn	”
36.	Liten tjärn	”
37.	Liten tjärn	”
38.	Öllstjärn	”
39.	Långmarkstjärn	”
40.	Vassgårdäälven fram t. Kvarnbyn	”
41.	Biflöde till Vassgårdäälven från Långmarken	”
42.	Norra Bergtjärnen	”
43.	Rikshöjdstjärnen	”
44.	Lötälven/Sätterbrobacken	”
45.	från en punkt 100 m SO om den plats där de flyter samman och fram till detaljplanerat område	”
46.	Liten tjärn	”
47.	Koltorpsbacken från en punkt ca 1200 m N om utloppet	”
48.	Baggårdsdammen	”
49.	Vätskavattnet	”
50.	Varvsbacken fr åkermarkens slut	”
52.	Liten tjärn	”
53.	Visman från Karis äng med avbrott vid Bäckhammar	”

Ängs- och hagmarksinventeringen

De naturliga slåtter- och betesmarkerna utgör en hotad naturresurs. Länsstyrelsen har därför med stöd av Naturvårdsverket, genomfört en inventering för att kartlägga länets ängs- och hagmarker. Resultatet redovisas i en länsrapport.

Inventeringen har genomförts under åren 1988-1993 i samtliga Värmlands kommuner. Ängs- och hagmarkerna har delats in i värdeklass 1, 2 och 3, där värdeklass 1 har högsta bevarandevärdet.

Typiskt för länets tidigare betes- och slåtterhävd är skogsbeete, fäboddrift, öppen slåtteräng på stenbunden mark (hackslått) och strandängsbeten utmed Vänern. Vidare präglades norra och västra Värmland av svedjebbruk genom invandrande finnar (Finnskogen). Av denna epok märks inget i skogsmarkernas vegetation utan endast genom de talrika finntorpen som fortfarande hålls hävdade i stor utsträckning. Följden är att björkhagar är mycket sällsynta. De naturliga betesmarkerna är av tradition normalt trädfattiga i länet, även om igenväxning under efterkrigstiden skapat en ny trädrikare bild i vissa fall.

Slåttermarkerna idag består till övervägande del av små hackslåttpartier i anslutning till skogstorp. I anslutning till de större sammanhängande jordbruksbygderna saknas nästan slåttermarker idag. I dessa trakter har jordbruksrationalisering i det närmaste utplånat denna biotop.

Även naturliga betesmarker är sällsynta i de större jordbruksområdena i södra Värmland och i de större dalgångarna. Undantag är en del strandängar, som genom landskapsvårdsverksamheten under de senaste åren åter kommit i hävd efter flera decenniers ohävd. Dessa biotoper har mycket höga biologiska värden, särskild avseende fågellivet. Ett utmärkt exempel är Kilsviken, där den lyckade restaureringen av strandängarna avspeglas i hundratals rastande och häckande änder och vadare av många arter.

Här redovisas de områden som i inventeringen värderats i klass 1 och 2:

NR 1 VÄRMLANDS SÄBY (KILSVIKEN) (OBJ.NR 81 -1)

Värdeklass: 1

Areal: 109 ha

Naturtyper: Öppen hagmark, annan hagmark, hackslått.

Beskrivning: Värmlands Säbyhalvön i sydöstra Värmland är en del av det stora godset Värmlands Säby. Det aktuella området ligger mellan Kolstrandsviken och Kilsviken, vilka båda är vänervikar. Halvön präglas av pastorala ädellövshagmarker, vilka idag är relativt välhävdade. Särskilt iögonfallande är den östra delen, som består av en hage med enbuskar och hassel.

NR 2 VÄNERSVIK (ÖLMEVIKEN) (OBJ.NR 81 -2)

Värdeklass: 2

Areal: 67 ha

Naturtyper: Strandäng, öppen hagmark.

Beskrivning: Vackra betesmarker intill Ölmeviken. Närmast Vänersviks gård domineras de av björk och asp, närmare viken övergår den i betad enbuskmark och öppna strandängar. Floran är tämligen örtfattig men utgörs av frisk- och fuktängar.

NR 3 TORP (ÖLMEVIKEN) (OBJ.NR 81 -4)

Värdeklass: 2

Areal: 23 ha

Naturtyper: Strandäng.

Beskrivning: En betad strandäng som ansluter till strandängen vid Vänersvik och Tofta. Betet av betydelse för fågellivet.

NR 4 S TOFTA (ÖLMEVIKEN) (OBJ.NR 81 -5)

Värdeklass: 2

Areal: 22 ha

Naturtyper: Strandäng, blandlövhage, öppen hagmark.

Beskrivning: En betad strandäng som ansluter till strandängen vid Vänersvik och Tofta. Betet av betydelse för fågellivet.

NR 5 VARNUMSVIKEN (OBJ.NR 81 -24)

Värdeklass: 2

Areal: 42 ha

Naturtyper: Annan hagmark, strandängar

Beskrivning: Vällävdade och svagt hävdade betesmarker. Strandängsbete. Daggkåpa, liten och stor blåklocka, vårstarr, gökärt, prästkrage, bockrot, ängsvädd, vasstarr, gökblomster. Värdefull fågellokal.

NR 6 JUSTORP (OBJ.NR 81 -26)

Värdeklass: 2

Areal: 17 ha

Naturtyper: Öppen hagmark, betad skog.

Beskrivning: Justorp ligger i södra delen av kommunen väster om Kilsviken. Landskapet präglas av odling och är lövrikt och betespräglad. Här finns omfattande naturbeten och ängsmarker inramade av lövträd och ändmoräner. Skogs-bete förekommer. Kring gården domineras träden av björk, asp och ek, men det är eken som präglar intrycket och lyfter upp skönhetsvärdet. Vegetationen är mycket varierad, i regel frisk eller fuktig. Daggkåpa, vårbrodd, ljung, fårsvingel, gökärt, stagg, svartkämpar, ängsvädd. Husgrunder, rösen och äldre åker.

NR 7 INRE KILSVIKEN (OBJ.NR 81 -27)

Värdeklass: 1

Areal: Totalt 90 ha (delomr A: 11 ha, B: 12 ha, C: 15 ha, D: 10 ha, E: 22 ha, F: 20 ha)

Naturtyper:

Delområde A: Strandäng, björkhage, annan träd- och busk-bärande hagmark

Delområde B: Strandäng, öppen hagmark

Delområde C: Strandäng

Delområde D: Öppen hagmark, blandlövhage

Delområde E och F: Strandäng

Beskrivning:

Delomr. A: flacka strandängar, björkhagar på ändmoräner och trädbevuxen hagmark. Måttlig hävd.

Delomr. B: Öppen strandäng omgiven av åkermark. Denna strandäng är den största och mest öppna i hela området. Ingen hävd.

Delomr. C: Strandäng påverkad av vattenståndet i Vänern. Bete återupptogs 1990.

Delomr. D: Öppen hage. De centrala delarna betas av häst. Randområdena trädbevuxna. Öppenmark omväxlande med ändmoräner med enbuskar, björk och tall. Delvis invallad mot Vänern. Måttligt bete.

Delomr. E: Strandängar med angränsande hagmarker. Hjortbete. Mycket bra fågellokal.

Delomr. F: Strandängar och beteshagar. Fågelrikt.

NR 8 GREN (OBJ.NR 81 -30)

Värdeklass: 2

Areal: 7 ha

Naturtyper: Ekhage

Beskrivning: Landskapet vid Gren är mycket vackert och bilden lyfts upp av den vällävdade hagen och ekens framträdande roll. Hagen består av ett friskt och örtrikt fältskikt. Enstaka fläckar med torrängs- och hedartad växtlighet bygger upp variationen i området. Nysört, daggkåpa, vårbrodd, ljung, liten blåklocka, ögontröst, fårsvingel, johannesört, prästkrage, bockrot, svartkämpar, svinrot, ängsvädd, kråkvicker.

NR 9 KUMMELÖN (OBJ.NR 81 -52)

Värdeklass: 2

Areal: 15 ha

Naturtyper: Blandlövhage.

Beskrivning: Lövängsliknande hagmark med ek och lind. De hagmarksliknande delarna är påverkade av betesdrift. Slån, blodnäva, oxbär, nässelsnärlja.

NR 10 VISNUMSÅSEN (OBJ.NR 81 -53)

Värdeklass: 2

Areal: 6 ha

Naturtyper: A: Öppen hagmark, B: Annan hårdvall, C, D: Annan hagmark

Beskrivning: Fyra åskullar i Vismans dalgång med naturlig ängsflora. Backsippa, ljung, liten blåklocka, fårsvingel, johannesört, åkervädd, ängsvädd, prästkrage, käringtand, tjärblomster. Fornminnen.

Visnumsåsen.

Myrskyddsplan för Sverige

Naturvårdsverket har 1994-04-25 beslutat om en myrskyddsplan för Sverige. Myrskyddsplanen baserar sig på den snart rikstäckande våtmarksinventeringen och har utförts av Naturvårdsverket i samråd med länsstyrelserna. 374 myrobjekt har valts ut representerande samtliga landets myrtyper. Naturvårdsverket kommer att verka för att dessa områden prioriteras vid framtida skydd av myrar. I Kristinehamns kommun finns fyra objekt upptagna i den rikstäckande myrskyddsplanen.

SÄLSJÖMOSSEN/200 ha S24

Sälsjömossen är ett relativt stort myrkomplex med excentrisk görlrik mosse, svagt välvd mosse, gransumpskog, topogent kärr och en ovanligt sydlig förekomst av strängflarkkärr. I det topogena kärret förekommer järnockrautfällningar. Mossarnas laggkärr är i stor utsträckning intakta. Myren ligger i anslutning till en sjö och genom området rinner en meandrande bäck. Ingreppen är få och utgörs av en väg och en kraftledning. Myrens värden ligger i den höga mångfaldigheten och representativiteten.

STORMOSSEN OCH LILLMOSSEN /411 ha S25

Objektet består av två välutbildade koncentriska mossar. I områdets yttre delar finns björksumpskog. Mossarna har en riklig förekomst av relativt små gölar. Breda intermediära och fattiga laggkärr omger den östra och västra delen av mossarna. I laggen växer myggblomster, småsileshår, vitstarr och röd parasollmossa. Området har höga ornitologiska värden med häckande smålom, fiskgjuse, trana, storspov och ljunpipare. Några av de fast-marksuddar som sticker ut i myren utgörs av ändmoräner. Myren är endast lokalt störd av diken. Stormossen har representativa och ornitologiska värden.

RIKSMOSSEN/266 ha S22

Riksmossen är en ovanligt stor koncentrisk mosse. Mossen är mycket blöt och har stora arealer av mjukmattor och lösbottnar. På mossen finns drag med arter som björnvitmossa, sotvitmossa och rufsvitmossa och flaskstarr. Myren är huvudsakligen orörd förutom mindre torvtäkter och dikningar i kanten. Omgivningen utgörs av åkermark, vilken delvis består av uppodlade kärr. Området är ett representativt exempel på koncentrisk mosse och har vissa ornitologiska värden.

STORA MOSSEN I GRYTINGSKOGEN /2 380 ha S23

Grytingskogen är ett mycket nyrikt område som är tämligen orört. Myrarna utgörs huvudsakligen av mossar. Svagt välvda skvatramtallmossar är vanliga. I sydöstra delen av området ligger stora mossen, en högt klassad koncentrisk mosse. Mossen har ett femtiotal gölar, drag och en välutvecklad lagg. Myrarna är i stort sett opåverkade av ingrepp. Myrarna har höga representativa värden och ligger i en värdefull skogsmyrsmiljö.

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden, som håller på att byggas upp inom EU. Syftet är att bevara naturtyper och livsmiljöer för arter, som EU-länderna har kommit överens om att bevara. Sverige har pekat ut eller föreslagit drygt 2 500 områden som kandidater till nätverket.

Natura 2000 har tillkommit med stöd av EG:s habitat- och

fågeldirektiv. EK-direktiven är en form av EU-lagar, som medlemsstaterna är skyldiga att tillämpa på nationell nivå. Direktiven binder medlemsstaterna till ett visst mål, men ger de nationella myndigheterna rätt att välja hur målen ska uppnås.

Nätverket skall vara färdigutbyggt år 2004 och då kommer flera tusen värdefulla naturområden inom EU att ingå. I dessa ska bevarandevärda arter och naturtyper bevaras för framtiden. Sverige måste, liksom övriga medlemsstater, se till att nödvändiga bevarandeåtgärder vidtas i områdena, så att de naturtyper och arter som finns i områdena upprätthålls i "gynnsam bevarandestatus". Detta innebär lite förenklat att "ängen ska förbli äng" och att "naturskogen ska fortsätta att vara naturskog" och att arterna ska fortleva i livskraftiga bestånd. Begreppet "gynnsam bevarandestatus" är närmare beskrivet i direktivet. I Sverige kommer merparten av områdena (dock långt ifrån alla) på ett eller annat sätt att vara skyddade med stöd av miljöbalken.

Skapandet av Natura 2000 är en av EU:s viktigaste åtgärder för att bevara biologisk mångfald. Det är unionens bidrag till förverkligandet av intentionerna i bl a Bernkonventionen och konventionen om biologisk mångfald.

Fågeldirektivet

År 1979 beslutade EU-länderna att införa särskilda regler för skydd av fåglar i det s k fågeldirektivet (Rådets direktiv 79/409/EEG). Att denna djurgrupp blev föremål för speciell uppmärksamhet berodde bl a på ett stort fågelintresse i flera länder och på att många fågelarter jagas och dessutom flyttar. Det sistnämnda innebär att ansvaret för att fåglarnas antal inte minskar måste tas på internationell nivå.

Habitatdirektivet

EG:s habitatdirektiv (Rådets direktiv 92/43/EEG) tillkom 1992 och kan sägas vara en komplettering till fågeldirektivet genom att det behandlar även andra artgrupper samt naturtyper av olika slag. Begreppet "habitat" används i mycket bred bemärkelse och innefattar här såväl geologiska formationer som biotyper och växtsamhällen.

De artgrupper som omfattas av direktivet är däggdjur såsom varg, vissa sälar och fladdermusarter, groddjur såsom klockgroda, fiskar såsom lax och stensimpa, mollusker såsom flodpärlmussla, kärrväxter som t ex guckusko och mossor såsom hårklomossa. Lavar, svampar och alger är exempel på artgrupper som inte nämns i direktivet.

Natura 2000-områden i Kristinehamns kommun

I Kristinehamns kommun finns fyra områden upptagna som Natura 2000-områden. Enligt habitatdirektivet är det Inre Kilsviken och Kummelön och enligt fågeldirektivet är det Inre Kilsviken, Nötön-Åråsviken och Värmlandsskärgården. Samtliga dessa fyra områden har ett skydd i form av naturreservat.

Våtmarkskonventionen

Sverige är liksom de övriga nordiska länderna anslutet till våtmarkskonventionen (Convention on Wetlands). Konventionen trädde i kraft 1975. Enligt konventionen skall varje anslutande part peka ut åtminstone ett våtmarksområde som särskilt värdefullt. I beslut den 22 december 1988 har regeringen utpekat 30 svenska våtmarksområden av internationellt intresse, vilka uppförts på den s k CW-listan.

Sverige undertecknade 1974 konventionen utan förbehåll. Med anslutningen följer att konventionen skall beaktas av statliga och kommunala myndigheter, liksom andra organ som i sitt arbete inkluderar frågor om markplanering och markanvändning.

Konventionens syfte är att generellt öka förståelsen för att den pågående förstörelsen av våtmarker måste bromsas samt att särskilt slå vakt om de värden som är knutna till områden på CW-listan, de s k CW-områdena.

Av de 30 svenska våtmarksområdena av internationellt intresse finns ett i Kristinehamns kommun - Kilsviken. Området är beläget i Kristinehamns och Gullspångs kommuner och har en areal på 8 910 ha. Tre naturreservat ingår: Kilsviken, Vallholmen och Nötön-Åråsviken. Området är privatägt, i mindre grad även statligt.

Kilsviken med omnejd är ett komplex av våtmarker i nordöstra Väneren. Här finns vattenbiotoper, alltifrån oligotrof ytterskärgård till eutrof slättsjö och strandbiotoper från utbredda alkärr till betade strandängar. Inom området finns också värdefulla ändmoränområden. Hela ökomplexet i inre Åråsviken är uppbyggt av ändmoräner och åskullar.

Själva Kilsviken är näringsrik och grund samt har en rik bottenvegetation. Den omges av breda vass- och sävbälten, som övergår i delvis betade strandängar av högstartyp. Betet sker lokalt med kron- och dovhjort inom hägn samt nötboskap. Kolstrandsviken är ett mindre näringsrikt område uppbyggt av sandavlagringar. Här finns dybankar och en del vassområden.

De inre delarna av Åråsviken består av vidsträckta vassar och småöar med till stor del skogsbevuxna fuktmarker. Några av öarna betas med nötkreatur. De yttre delarna av viken har karaktär av ytterskärgård. Lokalen är värdefull både som rast- och häckningsområde.

Hotbild och skötselbehov:

Arealen betad strandäng vid inre Kilsviken har ökat genom att man nu med goda resultat har hjortar som betesdjur. Förutom fortsatt utveckling och vissa omdisponeringar av betet i området skulle en noggrant kontrollerad vasslåtter i vissa delar av viken vara positiv för fågellivet.

Om friluftslivet ökar i området, t ex i form av båtsport och kanoting, kan detta bli en allvarlig störningskälla. Kanalisering till lämpliga områden är då nödvändig.

I området finns kvicksilverhaltiga sediment, som tidigare kommit från pappersbruk i närheten. Dessa överlagras successivt och bedöms därför inte innebära något direkt hot mot områdets djurliv i framtiden.

Våtmarksplan

Kommunen antog i maj 1986 en användningsplan för våtmarker inom kommunen. Motivet var att skaffa kunskap och underlag för ställningstaganden vid olika former av exploateringsintressen. Framför allt gällde detta energiråvaror. Några omfattande exploateringsönskemål har dock inte framkommit därefter.

Planen består av en inventering och klassificering av 190 myrar, övriga våtmarker, vänervikar och andra grunda vattenområden inom kommunen. Objekten är brytvärdesbedömda och skyddsvärdeklassade ur naturvårds- och ornitologisk synpunkt. Därutöver beskrivs areal, mäktighet och humifieringsgrad.

I planen föreslås att endast områden med den lägsta skyddsklassen, lokalt skyddsintresse, skall få exploateras. Planen har dock inga juridiska följdverkningar utan skall ses som en viljeinriktning och rekommendation.

Vassförekomst - vasslätter

Bladvassens och kolsävens utbredning i vänervikarna i kommunen är omfattande. Den stora näringstillförseln till vissa vikar och vattenståndsvariationerna är faktorer som gynnat vassens utbredning. Vassbekämpning kan därför många gånger vara befogad, både från allmän synpunkt (friluftsliv, fiskevård, naturvård m.m.) och för den enskilde markägarens behov. I Kristinehamns kommun finns riktlinjer för vasslätter i följande tre områden: Vålösundet (från 1987), Varnumsviken (från 1984) och Ölmeviken (från 1989).

Vålösundet

Området är indelat i elva delområden. För två av dessa områden - Varnumsviken och Tyskön - finns separata skötselplaner, vari ingår hur vasslätter skall bedrivas i dessa områden. Riktlinjerna för Vålösundet anger att följande delområden har prioritet; Sandvikarna-Ökudden, IFK:s klubbstuga-Rönneberg och Picassoudden. Därefter kan övriga områden bli föremål för vasslätter.

Varnumsviken

För inre delen av viken finns en skötselplan. Vasslätter i detta område skall ske enligt en plan, som är antagen av kommunfullmäktige 2003. Hur vassen skall behandlas i viken utanför skötselområdet, dvs vid Ålkärr, Marieberg och Kroksvik, framgår av plan upprättad 1981-10-12 och fördjupad översiktsplan för Mariebergsområdet.

Ölmeviken

1989 presenterades ett förslag till riktlinjer för vasslätter i Ölmeviken. Förslaget utarbetades av länsstyrelsens miljö- och hälsoskyddskontoret i Kristinehamn. I den inledande etappen inriktades vasslätterinsatserna på åtgärder som underlättar vattengenomströmningen i Ölmeviken, ger en sk "blå bärd" utanför betade strandängar och som underlättar för lekande fisk, t ex gös att nå de betade strandängarna. Ölmeviken delades in i sex delområden med förslag till vasslätterinsatser för respektive delområde.

Sammanfattning

Under årens lopp har vasslätterinsatser gjorts som överensstämmer med riktlinjerna för de tre områdena; Vålösundet, Varnumsviken och Ölmeviken. Någon mera långsiktig plan finns inte för dessa områden, ej heller för övriga vassområden i kommunen.

Nyckelbiotoper

Biotop är ett ekologiskt begrepp för ett område med en enhetlig miljö och med vissa bestämda djur och växter. Biotoper med höga naturvärden, där akut hotade, sårbara, sällsynta eller hänsynskrävande djur och växter förekommer eller kan förväntas förekomma, kallas nyckelbiotoper. Det är en kvalitetsbenämning för värdefull skog. Ett visst område i naturen som har nyckelbiotopkvalitet kallas nyckelobjekt.

Nyckelbiotoper förekommer inte slumpmässigt i skogslandskapet. Det finns alltid orsaker till att man finner hotade arter på en viss plats. Orsakerna kan variera, men i många fall beror det på områdets historia eller naturgivna förutsättningar. Detta blir tydligt, då vi ofta finner flera olika hotade arter i samma område, vilket visar att många arter kräver samma typ av miljö för att klara sig. I många fall samverkar olika faktorer.

Om man generaliserar kan man dela in nyckelbiotoperna i följande tre grupper beroende på orsaken till högt naturvärde:

- Nyckelbiotoper med ringa naturlig störning eller mänsklig påverkan.
- Nyckelbiotoper som uppstått på grund av tidigare naturlig störning eller mänsklig påverkan.
- Nyckelbiotoper med speciella naturgivna förutsättningar, som exempelvis klimat, berggrund, topografi och markfuktighet.

Exempel på nyckelbiotoper

- Lövrika naturskogar
- Brandpräglade barnnaturskogar
- Brandrefugier
- Skogsbäckar
- Gransumpskogar
- Bergbranter och rasbranter
- Gamla och grova ädellövträd
- Betade skogar

Nyckelbiotoper i Kristinehamns kommun

Sedan något år tillbaka pågår inventering av nyckelbiotoper i Kristinehamns kommun. AssiDomän och Stora Skog AB sköter själva inventeringen av sina skogsinnehav, medan den privata skogsmarken inventeras genom Skogsvårdsstyrelsen.

Det finns 209 nyckelbiotoper i kommunen, varav Kristinehamns kommun äger 13 st. I Värmlands län finns som jämförelse över 4700 nyckelbiotoper på småskogsbrukets marker. På storskogsbrukets marker är nyckelbiotoperna inventerade och redovisas på karta på skogsvårdsstyrelsens hemsida "Skogens pärlor".

Vad innebär en nyckelbiotop för markägaren? När en nyckelbiotop upptäcks, ska markägaren så fort som möjligt informeras om detta. Samtidigt får markägaren råd om hur nyckelbiotopernas naturvärde kan bevaras. Många nyckelbiotoper är säkert kända av markägarna. Miljöerna är på ett eller annat sätt speciella och man lägger märke till dem, när man sköter skogen. Men det finns också nyckelbiotoper, där det kan vara svårt att se att just detta område är viktigt för rödlistade arter. Informationen till markägarna kan ske direkt genom inventeraren eller av någon annan skogsvårdskonsulent på distriktet.

Markägarens frivilliga insatser kommer naturligtvis i första hand, när det gäller att bevara de pärlor i skogen som nyckelbiotoperna utgör. Många av nyckelbiotoperna ryms också inom reglerna om naturhänsyn i skogsvårdslagen.

För ett begränsat antal nyckelobjekt kan beslut om biotopskydd enligt miljöbalken komma ifråga. I sådana fall kommer Skogsvårdsstyrelsen att ta kontakt med markägaren för en diskussion. Avgränsningen av biotopskyddet görs inte i samband med inventeringen utan genom särskilt beslut. Om biotopskyddet medför att pågående markanvändning avsevärt försvåras, har markägaren rätt till ersättning.

Kommunen har under 2005 ansökt om biotopskydd för samtliga kommunala nyckelbiotoper.

Biotopskyddsområde 7 kap 11 § i miljöbalken

"Mindre mark- eller vattenområden som utgör livsmiljö för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda får av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förklaras som biotopskyddsområde. Sådana förklaringar får avse enskilda områden eller samtliga områden av ett visst slag inom landet eller del av landet.

Inom biotopskyddsområde får inte bedrivas verksamhet eller vidtas åtgärder som kan skada naturmiljön. Om regeringen förordnar att samtliga områden av visst slag skall vara biotopskyddsområden, får den i samband med beslutet meddela föreskrifter om att dispens kan medges för sådan verksamhet eller sådana åtgärder. Dispens får endast medges om det finns särskilda skäl.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får vidta de åtgärder som behövs för att vårda biotopskyddsområden. Innan det vidtas någon åtgärd skall den som äger eller har särskild rätt till området underrättas särskilt.

Ett beslut om biotopskyddsområde skall gälla omedelbart även om det överklagas."

Kulturmiljöer

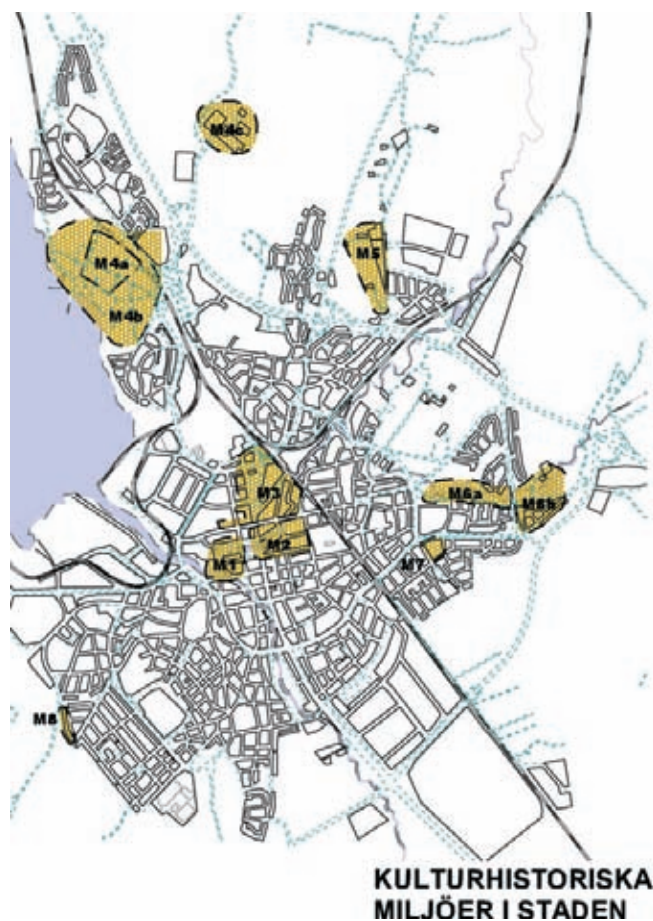
Kulturhistoriska miljöer och byggnader i Kristinehamns kommun

Staden, såväl som landsbygden, ändras i en allt snabbare takt och mera genomgripande i våra dagar än under tidigare generationer. Detta för med sig ett behov av att hushålla med resurser i naturen och miljön, som inte kan återskapas om de en gång försvinner. Den historiskt framvuxna bebyggelsemiljön har social betydelse genom den roll den spelar för individens upplevelse av sin närmiljö, för kontinuitet, stimulans och rekreation, men även för individens känsla av trygghet och förankring i tillvaron. Med få undantag måste all vård av kulturhistoriskt värdefulla miljöer ske inom ramen för att de används och genom att byggnader underhålls och marken brukas till något nyttigt ändamål. Ett traditionellt bruk ger den bästa förutsättningen för god byggnadsvård.

Ansvaret för vård och förvaltning av de samlade kulturresurserna i samhället vilar primärt på fastighetsägarna. I plan- och bygglagen (PBL) uttrycks att med ägande och förvaltning av byggnader följer också ett ansvar för vård och underhåll - generellt underhållsansvar. Kommunen har ett grundläggande ansvar för bebyggelsemiljöns utformning

och därmed också för bevarandet av miljöns kulturhistoriska värden. Genom utbildning och information, genom planläggning och regler för bebyggelsens placering och utformning, kan kommunen verka för en brett inriktad byggnads- och miljövård. Som ett stöd i detta arbete har kommunfullmäktige antagit ett kulturrestersprogram, som utgör ett underlag för den fysiska planeringen och bygglovsprövningen. För kommunens egna fastigheter utgör programmet en grund för underhållsplaner.

Kulturrestersprogrammet redovisar kulturhistoriska miljöer i Kristinehamns stad och på landsbygden samt kulturhistoriska byggnadsobjekt i Kristinehamns stad och på landsbygden. Byggnadsobjekten redovisas i två klasser. Klass I beskriver byggnadsminnesvärda byggnader och klass II kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Det är dock endast ett fåtal byggnader som är byggnadsminnesförklarade. Ett flertal byggnader och miljöer har dock någon form av skydd i detaljplan eller områdesbestämmelser.

Kulturhistoriska MILJÖER i Kristinehamns stad

INNERSTADEN

- M1 Inre hamnen
- M2 Öster om Kungsbron
- M3 Järnvägsparken

YTTERSTADEN

- M4a Mariebergs inre del
- M4b Marieberg
- M4c Stensta by
- M5 Gamla Filipstadsvägen
- M6a Mellankvarn

- M6b Kvarnbyn
- M7 Kv Sparven
- M8 Kv Älvan

Kulturhistoriska MILJÖER på landsbygden

ÖLME FÖRSAMLING

- M20 Träfors vägkorsby
- M21 Räveterp-Sälsåsen
- M22 Riksmossen-Kartåsen
- M23 Broby Handelsby
- M24 Lerdala-Karlslund
- M25 Ölme kyrkby-Ulvsjö-Ugglebol
- M26 Algotserud
- M27 Kummelön-Skrårvik
- M28 Sunnäs vägkorsby
- M29 Rudsnäset

VARNUMS FÖRSAMLING

- M30 Niklasdamm-Älvegren
- M31 Sjöändan
- M32 Vassgårda
- M33 Gustavsvik-Östervik
- M34 Älvbron-Spjutbäcken
- M35 Vålösundet-Välön
- M36 Järsberg-Dye
- M37 Udden

VISNUMS FÖRSAMLING

- M40 Vike-Hult-Svenstorp

- M41 Björneborg
 M42 Jonsbol
 M43 Krontorp
 M44 Torpa by-Visnums kyrkby-Vall
 M45 Värmlands Säby-Sund-Valunda
 M46 Gjordsbols by

VISNUMS-KILS FÖRSAMLING

- M50 Medhamns by-Hasselmarken-Hälla-Justorp
 M51 Kilsby-Visnums Kils Kyrkby-Kärns by

RUDSKOGA FÖRSAMLING

- M60 Väglösa by
 M61 Rävåsen-Kolerud
 M62 Skottlanda by
 M63 Frosteruds by
 M64 Persbol-Björkebol
 M65 Edet
 M66 Eriksbol
 M67 Labacka by-Gisselbacka by-Grunnebacka by
 med Rudskoga kyrka
 M68 Skagersbrunn

Kulturhistoriska BYGGNADSOBJEKT I Kristinehamns stad

**KULTURHISTORISKA
 BYGGNADSOBJEKT I STADEN**

Klass I - byggnadsminnesvärda byggnader

- 200 Bro 1:1 (Torgkällan Pumphuset)
 201 Broängen 1:2 (Nedre station)
 202 Broängen 1:26 (Träslottet)
 203 Bro 1:2 (Musmagasinet)
 204 Jupiter 1 (Trädgårdsgatan)
 205 Jupiter 2 (Brogårdsskolan+annex)
 206 Nebulosan 8
 (Nordenfeltska huset) BYGGNADSMINNE
 207 Neptunus 6 (Trädgårdsgatan)

- 208 Neptunus 16 (Kungsgatan 16)
 209 Neptunus 10 (Grundelsgården)
 210 Neptunus 15 (Blombergsgården)
 211 Neptunus 16 (Trädgårdsgatan)
 212 Neptunus 16 (Gamla Sparbanken)
 213 Perseus 1 (Frälsningsarmén)
 214 Plejaderna 7 (Fabrikör Petterssons hus)
 215 Renen 1 (Tingshuset)
 216 Rådhuskvarteret 1 (Rådhuset)
 217 Saturnus 1 (Hasselbladsgården)
 218 Sirius 1 (Vålömagasinet)
 219 Sirius 2 (Hovslagaregatan)
 220 Sirius 5 (Sveamagasinet)
 221 Sirius 13 (Skräckviksgården)
 222 Sirius 14 (Hovslagaregatan)
 223 Spoven 2 (Wallnerska villan)
 224 Tellus 1 (Stadshotellet) BYGGNADSMINNE
 225 Uranus 3 (Frödingsgården)
 226 Uroxen 11 (Morabyrån)
 227 Uroxen 16 (Folkets hus)
 228 Ursus 12-13 (Nyströmshuset)
 229 Vågen 1 (Mastmagasinet)
 230 Vågen 2 (S. Hamngatan)
 231 Vågen 3 (Wahlundsgården) BYGGNADSMINNE
 232 Vågen 4 (Sjötullen)

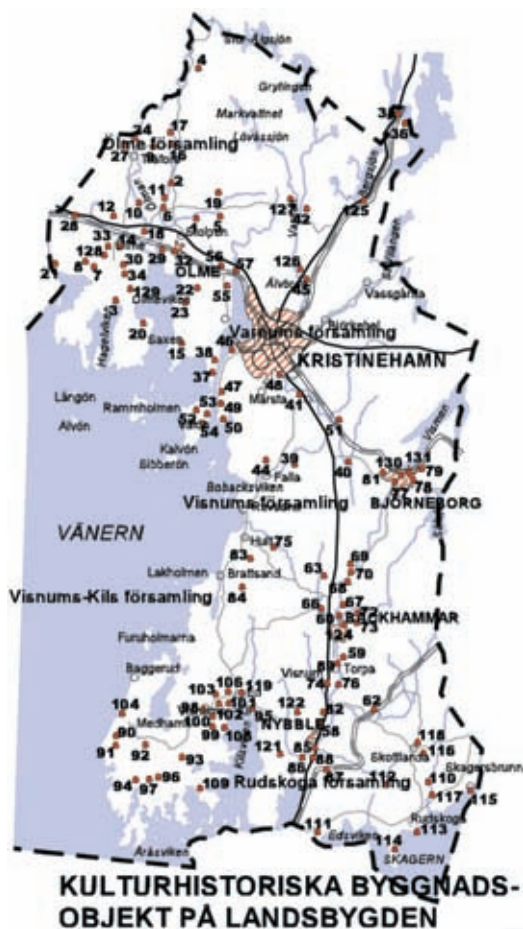
Klass II - Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

- 300 Andromeda 1 (Kungsgatan 35)
 301 Andromeda 14 (Kungsgatan 37)
 302 Bagaren 9 (Järnvägshuset)
 303 Björktrasten (Jakobsbergsskolan)
 304 Broängen 1:2 (Loppmarknadsmagasinet)
 305 Broängen 1:2 (Järnvägsmagasinet)
 306 Broängen 1:2 (Albin motor)
 307 Broängen 1:2 (Tullkammaren)
 308 Broängen 1:4 (Järnvägsstationen)
 309 Broängen 1:12 (Banvaktstuga)
 310 Bävern 12 (G:a varmbadhuset)
 311 Capella 4 (Kungsgatan 50)
 312 Cetus 3 (Tegelslagaregatan 13)
 313 Cetus 4 (Tegelslagaregatan)
 314 Koltrasten (Mjölmarbrinken)
 316 Kometen 4 (KFUM-huset)
 317 Kometen 5 (Handelsbanken)
 318 Kungsfågeln 32 (Kristinehamns praktiska skola)
 319 Kungsfågeln 37 (Jakobsbergs herrgård)
 320 Kurlanda 1:12 (Kurlanda herrgård)
 321 Liljebäck 1:19 (Gustavsberg)
 322 Lommen 2 (Karlsgatan)
 323 Mars 10 (Kungsgatan 33)
 324 Mars 15 (AG Petterssons hus)
 325 Nebulosan 5 (Norra Hamngatan 4)
 326 Nebulosan 6 (Norra Hamngatan 6)
 327 Nebulosan 7 (Norra Hamngatan 8)
 328 Neptunus 16 (Norra Staketgatan)
 329 Neptunus 8 (Grundels boktryckeri)
 330 Neptunus 16 (Norra Staketgatan)
 331 Renen 7 (Fabriksgatan)
 332 Renen 8 (Fabriksgatan)
 333 Renen 9 (Fabriksgatan)
 334 Renen 10 (Baptistkyrkan)

- 335 Renen 11 (Norra Staketgatan)
- 336 Renen 2 (Järnvägsgatan)
- 337 Renen 3 (Järnvägsgatan)
- 338 Renen 4 (Järnvägsgatan)
- 339 Renen 5 (Järnvägsgatan)
- 340 Renen 6 (Järnvägsgatan)
- 341 Rådjuret 8 (Broströmshuset)
- 342 Saturnus 10 (Nya Kyrkogatan 8)
- 343 Saturnus 11 (Nya Kyrkogatan 10)
- 344 Saturnus 20 (Nya Kyrkogatan 4)
- 345 Svärdsliiljan 1 (Landahuset)
- 347 Valen 1 (Södermalmsskolan)
- 348 Venus 1 (Butikshuset)
- 349 Älgen 18 (Tullportsgatan 7)
- 350 Älgen 4 (Järnvägsgatan 2)
- 351 Älgen 6 (Järnvägsgatan 10)
- 352 Älgen 10 (Hotell Svea)

Kulturhistoriska BYGGNADSOBJEKT på landsbygden

Klass I - Byggnadsminnesvärda byggnader

ÖLME FÖRSAMLING

- 12 Ölme prästgård 1:1 (prästgård)
- 15 Rudsnäset 2:7 (loftbod)
- 17 Räveterp 1:5 (fd skola)
- 18 Sjöstad 2:1 (hela gården)
- 24 Svenserud 1:8,1:10 (hela gården)
- 128 Ölme kyrkby (magasin)
- 129 Ugglebol 1:1 (huvudbyggnader)

VARNUMS FÖRSAMLING

- 38 Bockserud 1:30 (Alvik, sommarvilla)
- 40 Holmen 1:2 (boningshus, ladugård)
- 45 Spjutbol 1:3 (Spjutbäcken, magasin)
- 46 Presterud 1:5 (Presteruds herrgård)
- 50 Södra Dye 1:116 (fyrstuga, fyrtorn)
- 54 Vålön 1:15 (sommarvilla)
- 55 Västervik 1:2, 1:19 Gustavsviks fd herrgård (flyglar, avträde, magasin)
- 57 Östervik 1:8, 1:9 (kapell, uthus) Byggnadsminne

VISNUMS FÖRSAMLING

- 66 Husbacka 1:1 (hela gården)
- 72 Krontorp 1:2 (herrgård) Byggnadsminne
- 73 Krontorp 1:4 (skolor)
- 76 Visnums Prästgård 2:1 (Visnums prästgård, Klockargården, boningshus)
- 77 Charleville 3:2 (Björneborgs herrgård)
- 84 Svenstorp 3:1 (boningshus, ladugård)
- 86 Säby 6:1 (Värmlands Säby herrgård) Byggnadsminne
- 121 Västra Sund 1:13 (hela gården)
- 122 Östra Valunda 1:4 (boningshus)

VISNUMS-KILS FÖRSAMLING

- 94 Hasselmarken 1:6 (Håkstugan, backstuga)
- 98 Kilsby 1:1 (herrgård)
- 101 Kärr 1:21 (boningshus, fähus, ladugård, magasin)
- 103 Kärr 1:18 (boningshus, bod, källare, hembygdsgård)
- 109 Nynäs 2:7 (V. Nötön, boningshus, ladugård, visthusbod, magasin, fähus, smedja)

RUDSKOGA FÖRSAMLING

- 111 Edet 1:3, 1:5, 1:13, (gårdsamling)
- 115 Revsten 1:118 (pensionatanläggning)

Klass II - Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

ÖLME FÖRSAMLING

- 1 Benneberg 3:1 (boningshus, flyglar)
- 2 Broby by (byn som helhet)
- 3 Gässlösa 2:1 (boningshus)
- 4 Holma 1:7 (missionshus)
- 5 Karlslund 2:1 (boningshus, magasin, smedja)
- 6 Lilla Skanum 1:26 (boningshus, magasin)
- 7 Lundsholm 1:2 (hela gården)
- 8 Lundsholm 1:2 (hela gården)
- 9 Norra Hållerud 1:8 (boningshus, magasin, stall, loftbod)
- 10 Norra Rävåsa 1:9 (boningshus)
- 11 Ölme-Högeberg 1:5 (boningshus)
- 14 Rudsberg 1:1 (Torpet)
- 16 Räveterp 1:1 (fd skola)
- 19 Skinnerud 1:1 (boningshus, smedja)
- 20 Skråkvik 2:1 (Kummelön, boningshus med flyglar)
- 21 Strandvik 2:54 (boningshus)
- 22 Sunnäs 5:3 (Romans gård, magasin, avträde)
- 23 Sunnäs 5:4 (fd skola)
- 25 Sölsåsen 2:1 (Nordöstra Lämås, boningshus, lillstuga, ladugård, loge)
- 27 Träfors 3:4 (boningshus, flyglar, magasin)
- 28 Veglemyren 1:1 (boningshus)

- 29 Vänersvik 1:1, 2:1, 3:1
 30 Västra Ulvsjö 1:1, 1:6 (vagnslider, logar, härbre)
 32 Ölme 1:1 (bostadshus, uthus, magasin)
 33 Ölme Kyrkby 2:3,2:1(Ölme kyrka)
 34 Östra Ulvsjö 1:9 (boningshus, ladugård)

VARNUMS FÖRSAMLING

- 35 Bergsjönäs 1:2 (Nässundets f d station)
 36 Bergsjönäs 1:24 (boningshus)
 37 Bockserud 1:3 (Villa Lugnet, sommarvilla)
 39 Gatan 1:3, 1:4 (rökbastu)
 41 Järsberg 1:44 (f d skola)
 42 Mosserud-Niklasdamm 1:2 (Niklasdamms herrgård)
 44 Posseberg 2:1 (herrgård, flyglar)
 47 Presterud 1:1 (Majro, sommarstuga)
 48 Kurlanda 2:12 (f d herrgård)
 49 S Dye 1:17 (Skansen, boningshus)
 51 Varnums-Udden 2:1
 52 Vålön 1:2 (boningshus, ladugård, vedbod, vagnslider)
 53 Vålön 1:5 (sommarvilla, lusthus, paviljong)
 56 Västervik 1:13, 1:14 (boningshus)
 125 Sjöändan 1:2 (banvaktstuga)
 126 Älvbron 1:6 (boningshus)
 127 Älvegrens kvarn (kvarnbyggnad)

VISNUMS FÖRSAMLING

- 58 Visnums-Backa 1:26 (boningshus)
 59 Blaxmo 1:11 (fd mjölnarbostad)
 60 Krontorp 1:5 (Alléstugan, boningshus)
 61 Rävåsen
 62 Vall 1:12(Dammängen, boningshus)
 63 Dammön 1:5 (boningshus, smedja, linbastu)
 67 Jonsbol 1:13 (festplats)
 68 Jonsbol 1:15 (kvarnstuga)
 69 Jonsbol 1:22 (herrgård)
 70 Jonsbol 1:22 (arbetarbostad)
 74 Visnums Prästgård 2:2 (Visnums kyrka)
 75 Nolgården-Sörgården (Vike by)
 78 Björneborg 1:2 (arbetarbostäder)
 79 Björneborg 7:17 (kapell)
 81 Visnums-Skogen 1:174 (Björneborgs kyrka)
 82 Sommersta 1:1 (boningshus, tvättstuga, redskapsbod)
 83 Svenstorp 1:5 (Gisslegården)
 85 Säby 6:1 (Booskvarn, fd kvarn)
 87 Säby 6:1 (fd station, uthus)
 88 Säby 6:1 (arbetarbostad)
 89 Torpa 1:45 (boningshus, lillstuga, magasin, ladugård)
 123 Algotserud 1:32 (arbetarbostad)
 124 Algotserud 1:33 (radhus)
 130 Skogen 1:68 (Björneborgs skola)
 131 Skogen 1:68 (Skomakarbostället)

VISNUMS-KILS FÖRSAMLING

- 90 Kils-Berg 1:5 (Vallkrog, magasin, rökbastu, smedja)
 91 Kils-Berg 1:6 (Hedäng, boningshus)
 92 Kils-Berg 1:21 (Holmen fd affär)
 93 Broby 1:1 (boningshus, magasin, källare, smedja)
 95 Hygn 2:1 (boningshus, magasin)
 96 Hälla 1:2 (boningshus, ladugård)
 97 Hälla 1:3 (boningshus)
 99 Kils-Klockarbol 1:1 (klockargården)

- 100 Kilsby 1:3 (Visnums-Kils kyrka)
 102 Kärr 1:10 (fd skola)
 104 Medhamn 1:36 (sjöbod)
 106 Kilsby 1:1 (Mosstorpet, boningshus)
 108 Nynäs 1:1 (herrgård)
 119 Ed 1:1 (herrgård)
 120 Södertorp 1:2, 1:3 (gårdssamling)

RUDSKOGA FÖRSAMLING

- 110 Rudskoga-Björkebol 1:25 (boningshus, ladugård, vedbod)
 112 Frosterud (hela byn)
 113 Rudskoga Klockargård 1:6 (Rudskoga kyrka)
 114 Labacka (hela byn)
 116 Skottlanda 1:4 (boningshus)
 117 Sunnebol 1:1 (boningshus)
 118 Skottlanda 1:4 (kvarn)

Kyrkobyggnader

Kristinehamn nygotisk stil 1847-58, Rudskoga 1777, Visnums Kils kyrka 1754-56, Visnums kyrka 1733, Ölme kyrka 1788 samt Björneborgs kyrka medeltidsinspirerad byggnadskonst och invigd 1956. Kyrkan skyddas av kulturminneslagen för sin tidstypiska och särpräglade arkitektur.

Kyrkor och begravningsplatser tillhörande Svenska Kyrkan och anlagda före 1940 är generellt skyddade enligt 4 kap KML. Dessa är Ölme kyrka och kyrkogård, Kristinehamns kyrka och kyrkogårdar, Visnums kyrka och kyrkogård, Visnums-Kils kyrka och kyrkogård samt Rudskoga kyrka och kyrkogård.

Övriga kulturmiljöer

Inom kommunens gränser finns ett stort antal fasta fornlämningar, vilka utgör minnesmärken alltifrån stenåldern till våra dagar. Fornlämningar med tillhörande närmiljö skydd-

Visnum kyrka.

das generellt enligt 2 kap KML och skall observeras vid byggande eller annan förändrad markanvändning. Fornlämningar är oftast markerade med s k run-R på Gula kartan (ekonomiska kartan) och redovisas inte i ÖP.

I gammal hagmark intill Stora Skanums råd ligger två förhistoriska gravfält bestående av sammanlagt ett 20-tal överlevade stensättningar. Skanums gård finns belagd i skriftliga urkunder från tidig medeltid. De två gravfälten ger dock en antydning om att nuvarande gårdsenhet har anor som kan ledas tillbaka till århundradena närmast efter Kristi födelse.

Enligt traditionen skall på Saxholmen vid inloppet till Ölmeviken ha funnits ett medeltida slott. De äldsta uppgifterna återfinns i Gyllenius reseberättelser från 1600-talet. De lämningar som idag kan iakttagas på krönet av holmen vittnar om ett större byggnadsverk. Holmen är tillsammans med ett större skärgårdsområde avsatt som naturreservat.

Vid Bobacken ligger två relativt stora och välbevarade gravrösen samt även en röseliknande stensättning. Med sina ovanliga konstruktionsdrag framstår rösen vid Bobacken som vetenskapligt särskilt intressanta exponenter för det rådande gravskicket årtusendet före Kristi födelse.

De bägge offerkasterna vid Stormon äger en intressant och sanningsenlig bakgrund som bekräftats genom domstolsprotokoll. Sammanlagt finns i länet ett tiotal offerkast. Den typ av risvarp som Stormon representerar äger ett betydande kommunikations- och allmänhistoriskt värde.

Gravrösen och röseliknande stensättningar utgör karaktärsfornlämningar utmed vattendragen i södra och mellersta Värmland. De återfinns bl a i ett stråk längs den forna vänerstranden. Vid Gisslegård finns ett röse och en röseliknande stensättning i typiskt terrängläge på en mindre bergsklack med utblick mot öppet vatten. De bägge gravanläggningarna torde ha anlagts någon gång under årtusendet före Kristi födelse.

Det finns omkring 25 kända domarringar i Värmland. Samtliga är belägna i södra delen av länet. Arkeologiska undersökningar visar att de primärt anlagts som gravar under järnåldern. I relativt isolerat läge från andra samtida fornlämningar ligger två domarringar i tallskogsmarken vid Revsten. Ringarna består idag av 7 respektive 8 stenar. Deras lokalisering hör sannolikt samman med en befintlig bosättning i trakten under första årtusendet efter Kristi födelse.

14. MILJÖPOLICY

Miljöpolicyen, antagen av kommunfullmäktige 2001-10-25, § 108, anger färdriktningen för Kristinehamns kommuns miljöarbete och är utgångspunkt för omställning till ekologisk hållbar utveckling. Den gäller för nämnder, förvaltningar och kommunala bolag. Den gäller för all verksamhet och alla anställda.

Förtroendevalda och chefer ansvarar för att skapa goda förutsättningar för arbetet och för att aktivt ta vara på och utveckla personalens kompetens och engagemang i miljöfrågorna. Inom varje verksamhetsområde skall man informera, utbilda och motivera så att alla kan utföra sina arbetsuppgifter på ett alltmer miljömässigt ansvarsfullt sätt.

Grundtanken är att miljöhänsyn skall ingå som en naturlig del i den dagliga verksamheten på alla områden. Miljöfrågor är ju inget problemområde i sig. Nästan all miljöpåverkan är en effekt av verksamheter, av att människor tillgodoser sina materiella behov av att äta, bo, klä sig, hålla rent, kommunicera, resa, arbeta och roa sig.

Miljöpolicyen skall bidra till att ge Kristinehamns kommun en tydlig miljöprofil. Vi skall sprida goda idéer och erfarenheter. Medborgarna skall ges möjlighet att delta i arbetet.

Fem punkter för Kristinehamns kommun:

1. Hushålla med naturresurserna!

Användningen av energi, råvaror och andra resurser skall minska. Utnyttjandet skall bli alltmer effektivt och materialflöden skall slutas enligt kretsloppsprincipen. Särskild vikt skall läggas vid att användningen av förnybara resurser ökar.

2. Tag hänsyn till människor och natur!

Mänsklig livskvalitet och biologisk livsmiljö skall tas tillvara och främjas. Biologisk mångfald är förutsättningen för naturens anpassning till nya förhållanden och ytterst vår möjlighet att överleva. Skadlig inverkan från utsläpp till luft, mark och vatten, liksom andra miljöstörningar skall begränsas.

3. Planera och investera för en bättre miljö!

Varje verksamhet skall sträva efter att utvecklas på ett miljömässigt hållbart sätt. Hur vi planerar och bygger påverkar under lång tid boendeförhållanden, sociala villkor, transport- och energibehov, avfallshantering, vatten- och avloppssystem. Historiska, kulturella och estetiska värden som bidrar till en god livsmiljö skall värnas. Miljöåtgärder skall ses i ett helhetsperspektiv och som långsiktiga investeringar. Vi skall prioritera åtgärder som leder till varaktig förbättring och som angriper orsaker snarare än symptom.

4. Köp miljöanpassade varor och tjänster!

All upphandling skall stimulera leverantörer och entreprenörer att ta fram miljöanpassade produkter och tjänster. Alla led - råvaror, produktion, transporter, användning och avfall - skall tas med i beräkningen. Möjligheter att gynna lokal produktion och ekologiskt producerade livsmedel skall tas tillvara för att nå en mer långsiktigt hållbar utveckling. Kommunen skall utnyttja sin ställning som stor kund, gärna i samverkan med grannkommuner, för att driva på utvecklingen.

5. Samverka med medborgare, företag och organisationer!

Genom att utveckla samarbetet med och mellan olika företag, entreprenörer, föreningar och ideella organisationer kan vi skapa uppslutning kring ett gemensamt, samordnat miljöarbete. Vi skall utveckla dialogen med medborgarna. Därigenom kan vi bidra till ökad livskvalitet genom att både förbättra miljön och stärka demokratin.

Kommunen har antagit flera planer och dokument som är värdefulla i miljöarbetet:

- Miljöskyddsprogram
- Översiktsplan
- Skötselplan för kommunens skogsområden
- Avfallsplan
- Energiplan
- Våtmarksplan
- Skolplan
- Kulturrekursprogram
- Naturvårdsinventering

15. RIKSINTRESSEN

Vissa riksintressen inom Kristinehamns kommun beskrivs även under andra rubriker.

Miljöbalken (MB) är det grundläggande instrumentet för hushållning med mark- och vattentillgångarna. Den bygger på det numera hävdvunna synsättet att landets naturresurser och kulturarv är gemensamma tillgångar, basen för vår försörjning, en förutsättning för en god livsmiljö och en grund för vår nationella identitet.

Reglerna i miljöbalken skall tillämpas vid beslut enligt andra lagar, bl a PBL, för att bedöma om användningen av ett visst mark- eller vattenområde får ändras med hänsyn till allmänna intressen. I vissa fall är dessa av stor betydelse för en vidare krets än kommunens invånare och ges särskilt skydd. De kallas i lagen för riksintressen och skall särskilt anges i översiktsplanen.

Resurserna, d v s marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt, avser såväl naturgivna mark- och vattenresurser som den natur- och kulturmiljö som formats av människan. Detta innebär att bl a byggnader samt anläggningar för produktion och annan försörjning ingår i begreppet.

Riksintressen innehåller värden av sådan betydelse för en sektor att de svårligen kan ersättas med något annat. För vissa större geografiska områden har riksdagen lagt fast att de i sin helhet är av riksintresse. Skälet är de natur- och kulturvärden som finns i områdena och som gör att områdena är av stor betydelse för natur- och kulturmiljövärden samt för turism och friluftsliv.

Riksintressen får som huvudregel inte utsättas för påtaglig skada. I följande avsnitt preciseras var riksintressena finns, och i "Orienterings- och beslutsdel" (1B), hur de skall tillgodoses samt hur de skall avvägas i fall med konkurrerande riksintressen.

Vänerkusten MB 4:2

Enligt miljöbalkens 4 kap är Vänern med öar och strandområden av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i kustområdet. Inom den gräns som miljöbalkens kapitel 4:2 har fastlagt skall turismen och friluftslivet, främst det rörliga friluftslivet, särskilt beaktas vid bedömning av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Naturvård

Områden av riksintresse för naturvård och dessas värdeomdömen:

N32 VISNUMS STORMOSSE

Områdets mossar utgör ett av Värmlands största mossmyrkomplex. Stormossens östra laggkärr är antagligen länets största. Stormossen är en av länets främsta gölmossar och bedöms som en av de värdefullaste myrarna i länet. På mossplanen finns 105 gölar som tillsammans med de välutbildade laggarna samt mossens storlek och komplexitet gynnar en rik myrfågelfauna. I stormossens södra delar finns flera tallbevuxna partier av delvis ursprunglig, orörd typ. Flera sumpskogspartier med främst björk finns i kanterna. Både i länets myrinventering och myrfågelinventering har Stormossen åsatts högsta naturvärde.

I våtmarksplanen föreslog kommunen att mossen skall skyddas i form av naturreservat. Kommunen har tidigare medverkat för att få till stånd en värdering och ett förslag till naturreservat. Ett samrådsmöte med sakägare hölls i mitten av 1980-talet och ett förslag till naturreservat har varit på re-

miss till kommunstyrelsen. Kommunen sa i sitt yttrande bl a att berörda markägare skall hållas skadeslösa vid införandet av reservatbestämmelser. Naturvårdsverket har avsatt medel för reservatsbildningen och man arbetar med frågan.

N 33 KILSVIKEN

De natursköna markerna runt Kils- och Åråsviken är av stort värde, främst kvartärgeologiskt och kulturhistoriskt. Till detta kommer ett stort värde för rekreation och friluftsliv samt stora botaniska och zoologiska intressen knutna till de gamla hagmarkerna, lövskogarna och de hävdade betesmarkerna. I området finns idag två naturreservat; Nötön-Åråsviken och Inre Kilsviken.

N 34 ÖLMEVIKEN

Ölmevikens våtmarker med stora vassarealer och betade strandängar hyser en artrik häckfågelfauna och är av nationell betydelse för flera flyttande våtmarksarter. Viken är en av Värmlands främsta fågellokaler. Kummelön hyser en intressant hagmark av gamla ädla lövträd.

Ölmevikens värde är dess fauna och dess karaktär av sjö. I våtmarksplanen föreslog kommunen att den inre delen av viken skall avsättas som naturreservat, om skyddet i form av samrådsområde inte är tillräckligt. I viken finns två naturreservat, dels Kummelön, dels Värmlandsskärgården, som även omfattar Saxholmen. Ölmeviken har ett stort värde för friluftsliv och den södra, yttre delen ingår i riksobjekt för friluftsliv – Norra Vänerskärgården. Faunan är känsligast i den inre delen av viken. Viken är övergödd och slam från Ölman grundar upp den inre delen. Den inre delen av viken är igenväxt. Länsstyrelsen och kommunen har tidigare givit rekommendationer för vassröjning och strandbeten.

N 53 ARNÖSKÄRGÅRDEN

Arnöskärgården är en del av Vänerns unika sötvattenarkipelag, som omfattar merparten av norra Vänerns skärgårdsområden och som därmed innehåller hela spektrat av ötyper och naturtyper. Området upplevs som oexploaterat.

Arnöskärgården har sitt riksvärde i att vara skärgård. I skärgården finns en fauna, som är värdefull och ger skärgården och Väneren karaktären av hav. Här finns t ex häckande tärnor (både silver- och fisktärna), grå- och havstrut, roskarl, strandskata liksom skratt- och fiskmåsar. Landskapet är liksom de flesta skärgårdar i landet helt fantastiskt och unikt. Vattnet i Arnöskärgården är näringsfattigt och rent jämfört med vattnet längre österut mot Ölmeviken och Kristinehamn. Skärgården är skyddad genom bestämmelser i naturreservatet Värmlandsskärgården. Reservatsbildningen reglerar både friluftshintresset och naturskyddet. Friluftslivet är tillgodosett genom att anordningar för friluftsliv finns anlagda, vilka tillses och sköts. Värdet i form av typiska fåglar är tillgodosett genom fågelskyddsområden. Fågellivet övervakas idag Vänerns Vattenvårdsförbund och fågel-skyddet är flexibelt.

RIKSMOSSEN

Riksmossen utgörs av en ovanligt stor koncentrisk mosse, som är representativ för den naturgeografiska regionen. Mossen är mycket blöt och har stora arealer av mjukmattor och lösbottnar. Området har vissa ornitologiska värden. Beva-

randet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras. Området ingår i Myrskyddsplan för Sverige, men är inte formellt skyddat.

BROBY

Området utgörs av åkermarker med de Geermoräner som betas. De geologiska bildningarna är inte hotade. Området är ej skyddat.

VARNUMSVIKEN

Representativt odlingslandskap vid Bonderud och Gustavsvik i slättbygd som präglas av stora sammanhängande åkrar och strandängar. Vanliga typer av ängar och naturbetesmarker är sötvattenstrandäng och torräng. Torrängen innehåller arter som daggekåpa, liten och stor blåklocka, vårstarr, prästkrage, bockrot och gökblomster. Förutsättningen för bevarande är fortsatt jordbruksdrift med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenväxta områden.

Området kan påverkas negativt av; nedlagt eller minskat brukande och hävd av jordbruksmarker, omarrondering av jordbruksmark, igenväxning, skogsplantering på jordbruksmark, spridning av näringsämnen och gifter i ängar, naturbetesmarker och kring landskapselement, bebyggelseexploatering, täkt, nydikningar.

Området ingår i länsstyrelsens program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Ingår i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Den inre delen av Varnumsviken är av riksintresse ur ornitologisk synpunkt. Kommunen fastställde år 2003 en skötselplan för området.

STORA MOSSEN OCH JUNTERN

Ett mycket myrrikt område, som nästan är helt orört av dikningar. Myrarna utgörs huvudsakligen av mossar, men svagt välvda skvatramtallmossar är vanliga. I sydöstra delen av området ligger Stora mossen, men högt klassad koncentrisk mosse med ett femtiotal gölar, dråg och välutvecklad lagg. Bevarandet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras. Området ingår i Myrskyddsplan för Sverige, men är inte skyddat formellt.

BLOMSTERHULTSMOSSEN OCH ÄLVMOSEN

Den koncentriska mossen inom Blomsterhultmosse- och Älvmosseområdet är representativ för den naturgeografiska regionen. Bevarandet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras. Området är delvis naturreservat.

SÄLSJÖMOSSEN

Sälsjöns myrkomplex är mångformigt och representativt för den naturgeografiska regionen. Området har inslag av gransumpskog. Bevarandet av våtmarkens värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras. Området ingår i Myrskyddsplan för Sverige, men är inte formellt skyddat.

Friluftsliv

Område av riksintresse för friluftsliv och dess värdeområde:

Vänerskärsgården – Baggerud.

F 3 NORRA VÄNERSKÄRSGÅRDEN

Vänern har med sin storlek, unika skärgårdsmiljöer och fiskbestånd, mycket stor betydelse som rekreationsområde för närboende och turister. Bad, båtsport och fritidsfiske är de viktigaste aktiviteterna. Vänerns kanske främsta värde med avseende på friluftsliv är den mycket stora potentialen för uppbyggande av en sportfiskebaserad fisketurism.

Kulturmiljövård

Områden av riksintresse för kulturmiljövård och dessas värdeomdömen:

K 24 VISNUM

Odlingslandskapet väster om Visman vid Visnums kyrka representerar gammal kulturbygd, vars brukning och bebyggelseutveckling med säkerhet kan följas tillbaka till järnåldern. Sambandet mellan förhistoriska lämningar och den mer sentida bebyggelsen är mycket påtaglig och gör det möjligt att i landskapet läsa hur den senare bygger på en tradition som återgår till Kristi födelse. Gravfälten och kyrkan har alla lokaliserats till uppskjutande åsar i den omgivande sandslätten och ger ett anslående intryck i landskapet. Av 1700- och 1800-talsbebyggelsen bör särskilt framhållas kyrkan, prästgården och gårdsbruket Sommersta, som i allt väsentligt bibehållit sin ursprungsprägel. (Referens: Kulturminnesvårdens riksintressen i Värmlands län. Länsstyrelsen 1980.)

Motiv för riksintresset:

Odlingslandskap med ovanligt tätt bestånd av förhistoriska gravar vid medeltida kyrk- och begravningsplats, som visar tydlig kontinuitet mellan hednisk och kristen tid och framåt längs den gamla "Letstigen".

Uttryck för riksintresset:

Fyra gravfält med högar och övertorvade stensättningar av yngre järnålderstyp. Korsformig spånklädd träkyrka från 1700-talet, f d kloster- och militieboställen som Backa majorsboställe och Sommersta kronolänsmansboställe samt den ålderdomliga färdleden "Letstigen".

K 25 VÄRMLANDS SÄBY

Herrgårdsanläggningen Värmlands Säby med omgivande ålderdomligt kulturlandskap tillhör ett av västsveriges mest värdefulla och skyddsvärda miljöer. Det kulturhistoriska värdet betonas i sambandet mellan fornlämningsförekomsterna, f d kloster- och kungsgårdsanläggningen, arbetarbyggelsen och omgivande kulturmarker, som uppvisar en oavbruten odlingshistoria som återgår till forntiden. Gravfälten är till form och innehåll representativa för slättbygdens gårds- och bygravfält från järnålderns mitt och senare del. Herrgårdsbebyggelsen uppvisar en arkitektonisk genomarbetning med paralleller i det östsvenska godsbyggnadsverkets påkostade Corp-de Logis från 1700-talet och den franskinspirerade rokokoarkitekturen. Landskapsbilden, med alléer, den öppna odlingsmarken och betespåverkade skogshagmarker, är en av regionens mest tilltalande. (Referens: Kulturminnesvårdens riksintressen i Värmland län. Länsstyrelsen 1981.)

Motiv för riksintresset:

Ovanligt komplett herrgårdsmiljö kring Värmlands Säby 1700-talsherrgård.

Uttryck för riksintresset:

Huvudbyggnad, brukningscentrum, torp, arbetarbyggelse. Värmlands-Säby säteri är sedan 1596 och tillhörde under medeltiden Riseberga kloster.

I området ingår även fornlämningsmiljö med fyra gravfält

bestående av högar, övertorvade stensättningar, treuddar och resta stenar.

Värmlands Säby herrgård.

K 26 VISNUMS-KIL

Slättbygden kring Kilsviken har en bebyggelsehistoria som återgår till århundradena efter Kristi födelse. Flera större gravanläggningar, endera ensamliggande eller samlade i gårdsanknutna gravfält t ex vid herrgårdarna Kilsby, Nynäs och Ed, vittnar om en boskapsköttande befolkning, som redan under järnåldern tagit slättlandet vid Vänerstranden i besittning. Socken-bildningen återgår till medeltiden, då också den första träkyrkan restes, medan den nuvarande kyrkobyggnaden härrör från 1750-talet. Gravfält, kyrka, herrgårdsbebyggelse med omgivande odlings- och hagmarker illustrerar ett osedvanligt välbevarat kulturlandskap representativt för vänerstrandens och slättbygdens kolonisation utveckling. (Referens: Kulturminnesvårdens riksintressen i Värmlands län. Länsstyrelsen 1981.)

Motiv för riksintresset:

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRD

Odlingslandskap med kontinuerlig bosättning från järnåldern.

Uttryck för riksintresset:

Herrgårdar med 1700- och 1800-talsbebyggelse, t ex Kilsby och Nynäs, vilka under medeltiden tillhört Riseberga kloster. Fyra gravfält och två gravgrupper med totalt c:a 50 högar övertorvade stensättningar. Sockencentrum med 1700-talskyrka, prästgård och skola från 1800-talet.

Natura 2000

Natura 2000-områden är EU:s nätverk av speciellt värdefulla naturområden. Syftet är att värna om vissa naturtyper och arter. Länderna är skyldiga att skydda områdena och övervaka så att naturvärdena finns kvar. Samtliga Natura 2000-områden är klassade som riksintresse för naturvård. I EU:s habitat- och fågeldirektivet står vilka naturtyper och arter som speciellt bör skyddas i Natura 2000-områdena (Naturvårdsverket, 2003b).

Transporter - vägar, järnvägar och sjöfart

Vägar

Vägarna E18 och riksväg 26, sträckan Kristinehamn-länsgränsen V:a Götaland, är av riksintresse. Väg 204 har tidigare bedömts som riksintresse. Vägverket utreder behovet av riksintressanta vägkorridorer. Väg 204 kommer sannolikt att utgå som riksintresse. E18 ingår i det av riksdagen fastlagda nationella stommätet. Riksdagen har beslutat att målstandarderna för E18 skall vara motorväg på hela sträckan. Vägverket har utarbetat en lokaliseringsplan för E18.

Järnvägar

Värmlandsbanan är av riksintresse.

Vindkraft

Energimyndigheten har utpekat ett antal mindre områden i Vänern som riksintresse för vindkraft. Ett av dessa ligger inom Kristinehamns kommun.

LITTERATURLISTA/KÄLLFÖRTECKNING

Fakta- och beslutsdel

- Boken om översiktsplan del 1-1V (Boverket)
- Översiktlig planering för en hållbar utveckling (Boverket)
- Delaktighet och dialog, översiktsplanering i Kils kommun på annorlunda vis (Högskolan i Karlstad, arb rapport 97:3)
- Grannskapet i den oslagbara staden (HSB, Malmö)
- Robust samhälle - forskning och praktisk verklighet (ÖCB)
- Robusthet i den fysiska miljön (Boverket)
- I kraftfältet mellan välfärdspolitik och utvecklingspolitik i Sverige (Sv Kommunförbundet)
- Bättre plats för arbete (Boverket)
- Värmländska kulturmiljöer, åtgärdsprogram (Länsstyrelsen Värmland)
- Regionalt underlagsmaterial, rapport 1996:10 (Länsstyrelsen Värmland)
- Lokaliseringsplan E18 (Vägverket)
- Områden av riksintresse enligt 3 kap NRL (Boverket)
- Sevärt, värt att vårda (Kristinehamn kommun)
- Våtmarksplan (Kristinehamns kommun)
- Utvecklingsplan för äldreomsorgen (Kristinehamn kommun)
- Skolplan (Kristinehamns kommun)
- Energiplan (Kristinehamn kommun)
- Översiktsplan 1991 (Kristinehamns kommun)
- Kristinehamn den äldsta historien (Gert Magnusson)
- Gustafsvik - historien om ett värmländskt gods dess park och trädgård (Bemark Wilke Åsa)
- Björneborg i våra hjärtan, Björneborgs hembygdsförening samt Historiska klubben (Värmlandstryck 1994 och 1997)
- Värmländsk medeltid - bidrag till landskapets äldre historia (Ernvik Arvid)
- Socknen vid Kilsviken - minnesskrift vid Visnums Kils kyrkas 200-årsjubileum (Ernvik Arvid)
- Bäckhammars Bruk - minnesskrift till brukets 100-års-jubileum (Tryckeri AB Allehanda Trelleborg 1971)
- Värmlands Säby - en herrgårdsmonografi (Länsstyrelsen i Värmlands län)
- Kristinehamns historia (Axel Emil Löf och Arvid Ernvik)
- Beskrivning över Värmland (ny utgåva av Arvid Ernvik)
- Ölme historik, biografier, bilder m.m. (Lars Lämgren 1916)
- Nya Kristinehamns Posten (1995-07-21)
- Rudskoga sockens historia (J L Silfving 1913)
- Rudskoga Hembygdsförening